دوو هەفتەنامەیەکی سیاسیی گشتییە
کۆمەڵەی زەحمەتکێشانی کوردستان
دەریدەکات

دواڕۆژ

ژمارە (٩٤) ساڵی هەشتەم
٢٠٢٠/٠٨/١٦ - ٢٦ی گەلاوێژی ١٣٩٩ی هەتاوی
نرخ: ٥٠٠ دینار
dwaroj@komala.com

٤١مین ساڵی فتوای جیهاد و لەشکەرکێشی بۆ کوردستان

گەلی کورد لە بەرزترین لوتکەی خۆڕاگری و خەبات بۆگەیشتن بە مافی دیاریکردنی چارەنووس

سەروتار

پێکهاتەی نەگۆڕ ، دەچێتە گۆڕ!

بێهنام فەتحی

ئەم هاوینەش خەریکە تێپەڕ دەبێت. کوردستان کە پێشتر لە بازنەی گۆڕانکارییە فەرمیەکانی ناوچەکە دوورخرابووەوە، ئێستا لە ناوەندی سەرنج و ڕوانینەکاندایە. ڕوانین بۆ ململانێی نێوان دواکەوتوویی و پێشکەوتن. ڕۆژهەڵاتی ناوین کە لە ڕاستیدا ناوەندێکی تەریکخراوەی گۆی زەوییە، وەک نەریتێک؛ وەکوو سەرزەمینێکی نەفرەت لێکراو، ناجێگیرو نائارام ماوەتەوە.

ڕەوتی مێژوویی ناسیۆنالیسم و بەپێکهاتەبوونی ئایدیولۆژیای نەتەوەی باڵادەست لە سەرەتاکانی سەدەی بیست و پاشان زاڵبوونەوەی ئیسلامی سیاسی، وەک لاقاوێک هەڵیانکوتایە سەر ئەم ناوچەیە.

لەو کاتەوە هەتا ئێستا، کوردستان بووەتە دوورگەیەکی سەر ڕێگای تەوژمی داگیرکاری و لەتوپەتکردن و ئەم لاقاوەی لە ناوەڕاستەوە دادڕیوە.

لایەک لەم تەوژمە دژە ئینسانیە، کوردستانی داگیرکراو لە لایەن حکومەتە یەک لەدوای یەکەکانی ئێرانی گرتەوە. گشت وەرزەکانی ساڵ وەبیرهێنەرەوەی، بەربەرەکانێ و بەرەنگارییەکی پڕئازارو خوێناوی خەڵکی کورد بەرانبەر بە دەسەڵاتە نادێمۆکراتیک و پاوانخوازەکانە.

مانگی گەلاوێژ، نموونەی یەکێک لەو دیمەنە خوێناوی و لێڵانەیە.

ئەم هاوینە ٤١ ساڵ بەسەر هێرشی دڕندانەی حکوومەتی کۆماری ئیسلامی بۆ سەر کوردستان تێپەڕ دەبێ.

٢٨ی گەلاوێژ، بەڵگەیەکی ئاشکرای داگیرکاری و کاولکارییە لە لایەن دەسەڵاتی داپڵۆسێنەری کۆماری ئیسلامیەوە.

هاوکات هێمایەکە لە خۆڕاگری خەڵکی کورد و تایبەتمەندییەکانی قۆناغێکی نوێ بزووتنەوەکەی کە دەوروونەخشی کاک فواد مستەفاسوڵتانی وەک ڕێبەرو ئەندازیاری بەتوانای بەرەنگارییە مەدەنی و جەماوەرییەکان لەم دەورەیەدا، بەرچاوەو خەسڵەتێکی نوێخوازانەو مۆدێرنی بەخشیە گشت ئەم بزووتنەوەیە.

ڕژیمی ئێران تەنیا شەش مانگ پاش بەدەستەوەگرتنی دەسەڵات، بە بینینی بەرەنگاریی یەکگرتوانەو بەنامەشرووع زانینی ئەو دەسەڵاتە لەلایەن خەڵکی کوردەوە، بە فەرمان و فتوای خومەینی، هێرشی هێنایە سەر کوردستان و ئەم بزووتنەوە ڕزگاریخوازانە ڕەواوییەی سەرکوت کرد.

میلیتاریزم و لەشکرکێشی، داسەپاندنی کەش و هەوای ئەمنییەتی، دژایەتی جۆرەها بیری ئازادیخوازانەو یەکسانیخوازانە، ئێعدامی بەکۆمەڵ و تۆقاندن ومالوێرانی، یەکەم هەنگاوەکانی ئەم دەسەڵاتە دزێوە بوون بەرانبەریە داخوازیيە مەدەنی و ئاشتیخوازانەکانی خەڵکی کورد.

بەڵام هەنگاوەکانی پاش جێگیربوونی حکومەتی کۆماری ئیسلامی و بوونی بەدەسەڵاتێکی چەسپێنراو لە کۆمەڵگای نێونەتەوەیی،بەمانەوە نەبڕایەوە.

ئەو ڕژیمە بەبێ پێداچوونەوەو گۆڕینی سازوکاری دەسەڵاتەکەی، ڕۆژ لەدوای ڕۆژ دڕندەترو هارتر خۆی نواند.

کۆماری ئیسلامی وێڕای داگیرکردنی جوگرافیای کوردستان، بەردەوام هەوڵی داوە کاریکاتە سەر کولتوور و داخوازی و باوەڕەکانی خەڵک. دژایەتی کولتوور و نەریتە باوەکانی نێو کۆمەڵگا، درێژەدان بە پرۆژەی ئاسیمیلەکردنی خەڵکی کورد، سیاسەتی شەڕئەنگێزی و تێرۆرو ئێعدام و دوورخستنەوەی تاکی بیرجیاوازو ڕێکخراوەو هێزی سیاسی نەیار، پێکهێنانی ناوەندگەلی هاوتەریب بۆ بەکرێگرتن و بێکەرامەتکردنی مرۆڤی کورد (بسیج و پێشمەرگە موسڵمانەکان)، ڕێگەگرتن بە گەشەی پیشەسازی و پەیوەندییەکانی بەرهەمهێنان، دیاریکردنی بەرپرسانی دامەزراوەو ناوەندەکانی کار و خوێندن لە دەرەوەی کوردستان، خولقاندنی دیاردەگەلی جۆربەجۆرو نالەباری کۆمەڵایەتی لەوانە؛ کۆڵبەریکردن، بەناچارکۆچکردن، لەگۆڕ و لەسەر کارتۆن خەوتن، مادده هۆشبەرەکان و دەیان دیاردەی دیکە،

...بۆ ل ٢

لە ٤١مین ساڵی فتوای جیهاد و لەشکەرکێشی بۆ سەر کوردستان، کە ڕۆژی ٢٨ گەلاوێژی ١٣٥٨ ڕاگێندرا و دەستپێکرد، گەلی کورد بە شانازیەوە لە بەرزترین لوتکەی خۆڕاگری و بەرخۆدان ڕاوەستاوە. کۆماری ئیسلامی و شوێنیسمی باڵادەست هەر لە یەکەمین ڕۆژەکانی هاتنە سەر دەسەڵات، بە پڕوپاگەندەی ژەهراویی و دوژمنکارانە لە دژی گەلی کورد هەڵوێستی گرت و جوڵایەوە. کۆماری ئیسلامی کە بە باشی دەیزانی بە رووخاندنی دەرفەتێکی گەورە و مێژوویی بە گەلی کورد و نەتەوەکانی بن دەستی ئێران ڕەخساندوە، بە خێرایی کەوتە خۆ کە ئەم دەرفەتە لەبار بەرێ و ڕێگە لە پەرەسەندنی بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی نەتەوەیی کوردستان بگرێ و بەربەستی گەورەی بۆ دروست بکات. بەڵام گەلی کورد بە کەمترین خۆسازکردن و بە کەمترین ئیمکانات، یەکگرتوانە و جەماوەری بڕیاری مەقاوەمەت و بەرخۆدانی دەرکرد و لە شەڕێکی داسەپاوی زۆر نابەرابەر مێژوویێکی نوێ، پڕ لە فیداکاری و قارەمانی و خەباتی جەماوەری کەم وێنە ڕاوەستاو و کوڵی نەدا. لە سەرتاسەری کوردستان لە نەبەردی پێشمەرگانە، بزووتنەوە جەماوەرییەکان و بەرخۆدانی شارەکان، خۆڕاگری ناو زیندان و ئەشکەنجەخانە و مەیدانەکانی تیرباران و سێدارە کوردستان بو بە سەنگەرێکی لە شکان نەهاتو. ٤١ ساڵ پاش فتوا و هێرش و داگیرکردنی کوردستان، گەلی کورد سووره لە سەر خەبات و گەیشتن بە ئاواتەکانی. وێڕای داسەپاندنی دەسەڵاتێکی داگیرکارانە و ئەوپەڕی وەحشیگەری، جوگرافیای سیاسی و خۆڕاگری بزووتنەوەی کوردستان لە چاو ڕۆژی دەرکردنی فتوا، پان و بەرینتر و بەرفەراوانتر، جەماوەری تر، ڕاشتیانەتر و وشیارانەترە. ئەم بزووتنەوە تا ڕامالینی هێزی داگیرکەر و گەیشتن بە مافی دیاریکردنی چارەنوس درێژەی هەیە.

وتووێژی هاوڕێ عومەری ئێلخانیزادە لەگەڵ تیشک تی ڤی

ئێستا کە چاوی لێدەکەم دەبێ ڕەخنە لە خۆمان بگرین بۆ لە[لە دەیەی ٥٠] , کۆمەڵە و دێمۆکرات سەرەڕای جیاوازییەکانیان، نەیانتوانی پێکەوە کیانێک بۆ کورد دروست کەن، کیان مەنزوورم دەوڵەت نییە، یانی سازەیەکی کوردی، کوردستانێکی نەتەوەیی، ئەوەی ئێستا بیری لێ دەکەینەوە بۆ ئەوکات کە بزووتنەوەیەکی گەورە لە ئارادابوو، نەمانکرد؟

...بۆ ل ٨ و ٩

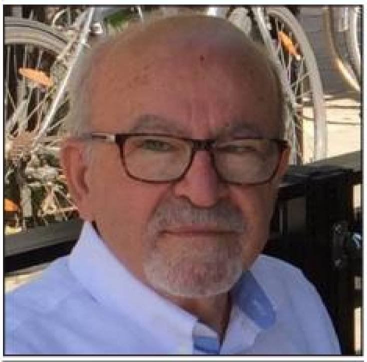

« مامۆستا، خۆی بە پلەی یەکەم بە ئینسان دەزانی، دوایە کورد و دوایە موسوڵمان »

وتووێژێک سەبارەت بە کەسایەتی و ڕۆڵی مامۆستا شێخ عیزەدین حسینی لەگەڵ کاک ئەحمەدی ئەسکەندەری

...بۆ ل ١٤ و ١٥

کۆڵبەری، شەڕ بۆ مان یا نەمان
سەیران مستەفازادە (ل٣)

چۆنییەتی ڕێکخستن و کاری سیستمی تۆتالیتێری مەزهەبی لە ئێران
زاگرۆس بانە (ل٥)

مانگرتن و ناڕەزایەتیی یەکگرتووانەی کرێکاران، گورزێکی کوشەندەیە لە کۆماری ئیسلامی
فیرووز مامۆیی (ل٦)

ڕۆژهەڵاتی ناوین پاش پەسەندنەکرانی بڕیارنامەکەی ئەمریکا لە شووڕای ئەمنییەت
محەممەد حەکیمی (٤)

وتووێژی هاوڕێ عومەر ئێلخانیزادە لەگەڵ تیشک تی ڤی
(ل٨ و ٩)

پێناسەی جنسییەتی ڕێگەری بەختەوەری
سولماز دوروودی (ل١٠)

وتووێژ لەگەڵ کاک ئەحمەدی ئەسکەندەری سەبارەت بە ژیان و خەباتی مامۆستا شێخ عیزەدین
(ل١٢ و ١٣)

تاران، پایتەختی سێدارە
عەزیز ئاجیکەند (ل١٤ و ١٥)

ئێران و عێراق ٩٩ ساڵ دراوسێیەتی و دوژمنایەتی
ئەکرەم مێهرداد (ل١٦)

درێژەی سەروتار

ئاسەواری درێژەی دەسەڵاتی وێرانکەری کۆماری ئیسلامی ئێران لە وڵاتی ئێمەدا.
پەراوێز خستنی بزووتنەوەگەلی رادیکاڵ و پێشکەوتنخوازانە لە کوردستان کە لەڕاستیدا پاش «راپەرینی ٥٧»
پێیان نابووە قۆناغێکی نوێ و سەربەخۆ، هەوڵی تایبەتی بۆ درا.
زاڵبوونی گوتاری چەپی ئێرانی کە بەشێکی بەرچاو لە هێزەکەی لەژێر کاریگەری وهێژمۆنی ئیسلامی سیاسی دژەئامریکاییدا بوون، ئەو هەلەی بۆ دەسەڵاتی ناوەند رەخساند کە بە درێژایی ئەم چواردەهەیە، مێکانیزمێک پێکبهێنرێت کە تێیدا راستەوخۆ یان ناڕاستەوخۆ؛ بەشێوەی بەرنامەبۆدارێژراو، هەوڵ بۆ لەباربردن و دواکەوتوو وێناکردنی خەباتی دێمۆکراتیک و یەکسانیخوازانەی سەربەخۆ لە کوردستان بدرێ.
ئەمە لە لایەک قووڵ بوونەوەو بەربڵاوبوونەوەی ئاستی پیلان و جەنایەتەکانی رژیمی کۆماری ئیسلامی دەردەخات و لە لایەکی دیکەوە نیشاندەری بەپێکهاتەبوون و سیتێمێکی بەهێزی داگیرکارانەیە کە بەرپەرچدانەوەی پیلانەکانی ئەستەمە.
کۆماری ئیسلامی رژیمێکی تۆتالیتێری نەگۆڕە.
هەرجۆرە ئاڵوگۆڕێک بەقازانجی گەلانی ئەو جوگرافیایەو بەتایبەت گەلی کورد، تەنیا بە تێکهەڵپێچان و دارماندنی پێکهاتەی گشتی دەسەڵاتی «کۆماری ئیسلامی ئێران» دێتەدی. ئەمەش بە تێکۆشانی یەکگرتووانەو بەپێکهاتەبوونی خەباتی جەماوەری و هەنگاوی هاوبەشی جەماوەری خەڵک و گشت هێزو لایەن و بۆچوونێکی ئازادیخواز، مسۆگر دەبێت.
ئێستا بزووتنەوەی رزگاریخوازانەی خەڵکی کورد، بەرفراوانترو پێشکەوتووانەتر لە پێشوو لە ئارادایە. کوردستان بەردەوام سەنگەرێکی جێ متمانەی ئازادیخوازانە.

حوکمی سێدارەی حەیدەر قوربانی بۆ بەشی جێبەجێکرانی حوکمەکان بەرێ کرا

دۆسیەی بەندکراوی سیاسیی کورد حەیدەر قوربانی بەرێ کراوە بۆ بەشی جێبەجێکرانی حوکمەکانی دادسەرای سنە بە مەبەستی جێبەجێکرانی حوکمی سێدارەی ناوبراو و ئەگەری زۆرە لە رۆژانی داهاتوودا ئەو حوکمە جێبەجێ بکرێ.
تەنیا بەڵگەی سەلماندن بۆ تۆمەتی کوشتن کە دراوەتە پاڵ حەیدەر قوربانی، دانپێدانانی ناوبراو لە ژێر ئەشکەنجەی نامرۆڤانە لە دەستبەسەرگەی ئیتلاعاتی سنەدایە
رۆژی پێنجشەممە ١٦ی گەلاوێژی ١٣٩٩، حوکمی سێدارەی حەیدەر قوربانی، بەندکراوی سیاسی خەڵکی کامیران لەلایەن لقی ٢٧ی دیوانی بەرزی وڵاتی ئێرانەوە پەسەند کراوە و پارێزەرەکانی ئەو حوکمەیان بە بنەماڵەی ڕاگەیاندووە. حەیدەر قوربانی مانگی ڕێبەندانی ساڵی ڕابردوو لەلایەن لقی یەکەمی دادگای شۆڕشی سنە بە سەرۆکایەتی دادوەر "سەعیدی" بە تۆمەتی «بەغی» و "هاوکاری و ئەندامەتی لە یەکێک لە حیزبە کوردستانییەکانی دژبەری رژیم ئێران " حوکمی سێدارەی بەسەردا سەپاوە و ئەو حوکمە ڕێکەوتی ٨ی ڕێبەندانی ١٣٩٨ لە ناو بەندیخانەی سنە بە فەرمی پێی ڕاگەیەندراوە.
حەیدەر قوربانی مانگی ڕەزبەری ساڵی ١٣٩٥ لە گەڵ ژن براکەی بە ناوی "مەحموود سادقی" کە هەردوویان خەڵکی گوندی "بزوەش" سەر بە شاری کامێران بوون، لەلایەن هێزەکانی ئیدارەی ئیتلاعات دەستبەسەر و لەوکاتەوە لە بەندیخانەی ناوەندیی شاری سنە دەستبەسەرن.
ئەو دوو هاووڵاتییە کوردە لە ڕێکەوتی ١٤ی ڕەزبەری ١٣٩٨ لە دۆسیەیەکی دیکەدا و لەلایەن لقی ١ی دادگای تاوانەکانی پارێزگای سنە بە تۆمەتی "هاوکاری کردن و کارئاسانی بۆ کوشتنی چەند ئەندامی سپای پاسداران لە کامێران" دادگایی کرابوون. بە پێی ئەو حوکمە حەیدەر قوربانی حوکمی ١١٨ ساڵ و ٦ مانگ بەندکران و لێدانی ٢٠٠ قامچی و مەحموود سادقی حوکمی ٤٠ ساڵ و ٦ مانگ بەندکران و لێدانی ٢٠٠ قامچییان بە سەردا سەپابوو.
ڕژێمی ئێران سێ ساڵ پێش لە یەکێک لە کاناڵەکانی خۆی بە ناوی (پرێس تی وی) کە کاناڵێکی ئینگلیزی زمانە، فیلمێکی لە دانپێدانانی حەیدەر قوربانی، بەندکراوی سیاسی کورد بڵاو کردەوە.بە وتەی نزیکانی ناوبراو، حەیدەر قوربانی لە ژێر ئەشکەنجەی نامرۆڤانە، ناچار بەو دانپێدانانە بووە و ناچار کراوە کوشتنی چەند ئەندامی سپای پاسداران وە ئەستۆی خۆی بگرێت.

حوکمی سێدارەی هاووڵاتییەکی کورد لە سنە جێبەجێ کرا

حوکمی سێدارەی هاووڵاتییەکی کورد لە بەندیخانەی ناوەندیی شاری سنە کە بە تۆمەتی کوشتنی ئەنقەست ئەو حوکمەی بەسەردا سەپابوو، جێبەجێ کرا.
سەرلەبەیانی ڕۆژی دووشەممە ٢٠ی گەلاوێژ، حوکمی سێدارەی هاووڵاتییەکی خەڵکی سنە بە ناوی "کەیوان ڕەزاقولی" لە بەندیخانەی ناوەندی ئەو شارە بەڕێوەچوو.
کەیوان ڕەزاقولی تەمەن ٤٣ ساڵ لە ٢٥ی ڕێبەندان، بە تۆمەتی کوشتنی هاوڕێیەکی خۆی دەسبەسەر و لەلایەن دەزگای دادوەریی ئێرانەوە حوکمی سێدارەی بەسەردا سەپێندراوە.
هەتا کاتی ئامادە کردنی ئەم هەواڵە میدیاکانی ئێران هیچ زانیاریەکیان لەسەر بەڕێچوونی ئەم حوکمە بڵاو نەکردووەتەوە.

دەسبەسەر کرانی سێ لاوی خەڵکی داڵاهۆ لە لایەن هێزەکانی ئیتلاعاتی سپای پاسداران

هێزەکانی ئیتلاعاتی سپای پاسدارانی کرماشان سێ لاوی خەڵکی یەکێک لە گوندەکانی شاری داڵاهۆیان دەستبەسەر و بۆ شوێنێکی نادیاریان گواستەوە.
شەوی چوارشەممە ١٥ی گەلاوێژی ١٣٩٩ی هەتاوی ، هێزەکانی ئیتلاعاتی سپای کرماشان بە ٧ ئۆتۆمبێل هەڵیانکوتاوەتە سەر گوندی "داراب" سەربە شاری رێژاو، ناوەندی قەزای داڵاهۆ و لانیکەم سێ لاویان دەستبەسەر کردووە.
ناسنامەی ئەو سێ لاوە کوردەی "ئارەش دارابی" تەمەن ١٨ ساڵ، "ئەفشین سەیدموڕادی" تەمەن ٢٠ ساڵ و "یەحیا سەیدموڕادی" تەمەن ١٩ ساڵ ڕاگەیاندووە.
بە وتەی سەرچاوەیەکی ئاگادار، هەوڵیان داوە کە ترس و دڵەڕاوکێ لە ناو خەڵکی گوندی داراب دروست بکەن و ئەو سێ لاوەیان دەستەبسەر و سەریانیان داپۆشیوە و دواتر بەرەو شوێنێکی نادیاریان بردوون.
هەتا ئێستا ، هۆکاری دەستبەسەر کرانی ئەو سێ لاوە کوردە ڕوون نەبووەتەوە.

پارێزەرێکی کورد لە سەقز دووبارە دەسبەسەر کرایەوە

ڕۆژی یەکشەممە ١٩ی گەلاوێژ، عەلی ساکنی، پارێزەری دادگوستەری لە شاری سەقز، دووبارە دەسبەسەر کرا و بۆ زیندانی ئەو شارە ڕاگوێزرا.
ڕۆژی یەکشەممە ٨ی پووشپەڕ، «عەلی ساکنی»، پارێزەری دیاریکراوی «هوشمەند عەلیپوور»، زیندانیی سیاسیی مەحکووم بە ئیعدام لە زیندانی سنە، لە سەقز لەلایەن ئیدارەی ئیتلاعاتەوە دەسبەسەر کرا.
ئەو پارێزەری دادگوستەرییە ڕۆژی چوارشەممە ١١ی پووشپەڕ، پاش تەوابوونی قۆناغی لێپرسینەوەکەی لە گرتنگەی ئیتلاعاتی شاری سنە بۆ زیندانی سەقز ڕاگوێزرا و ڕۆژی دووشەممە ١٦ی پووشپەڕ بە دانانی بارمتە هەتا کۆتایی دادگاییەکەی بە شێوەی کاتی ئازاد کرابوو.
دۆسیەی عەلی ساکنی لە لقی ٣ی لێپرسی دادگای سەقز تاوتوێ دەکرێت و ناوبراو بە تۆمەتی «پڕوپاگەندە دژی نیزام و ئاشکراکردنی رازە نهێنەییەکانی دۆسیەی هوشمەند عەلیپوور» تاوانبار کردبوو.

چارەنووسی هاووڵاتییەکی کورد پاش دەسبەسەرکرانی لەلایەن هێزە ئەمنییەتییەکانەوە، ناڕوونە.

چارەنووسی هاووڵاتییەکی کورد بە ناوی «خدر عەزیزی» خەڵکی گوندی «بێورانی خوارێ»ـی بەخشی ناوەندی شاری سەردەشت، پاش دەسبەسەرکرانی لەلایەن هێزە ئەمنییەتییەکانەوە، ناڕوونە.
ئەو هاووڵاتییە کوردە، ڕۆژی چوارشەممە ٨ی گەلاوێژ، بە بێ بەڵگەی قەزایی، لەلایەن هێزە ئەمنییەتییەکانەوە دەسبەسەر کرا و هەتا ئێستا بەدواچوونی بنەماڵەی ئەو هاووڵاتییە کوردە، بۆ ئاگاداربوون لە چارەنووس و هوکاری دەسبەسەر کرانی بێئاکام ماوەتەوە.
هێزە ئەمنییەتییەکان پاش دەسبەسەر کردنی ئەو هاووڵاتییە کوردە، ناوبراویان بۆ شوێنێکی نادیار ڕاگواستووە.
خدر عەزیزی لە ماوەی دەسبەسەرکرانیدا، لە «پەیوەندیی تەلەفوونی و چاوپێکەوتن لەگەڵ بنەماڵەکەی و دەسپێڕاگەیشتن بە پارێزەر» بێبەری بووە.
ئەو هاووڵاتییە کوردە، خێزاندار و خاوەنی دوو منداڵە.

کۆڵبەرێکی مێرمنداڵ لە سنوورەکانی مەریوان بە تەقەی هێزە چەکدارەکانی رژێمی ئێران برینداركرا

هێزە چەکدارەکانی ئێران لە سنوورەکانی مەریوان تەقەیان لە کۆڵبەرێکی مێرمنداڵ کردووە و بە سەختی برینداریان کردووە.
ئێوارەی ڕۆژی دووشەممە ٢٠ی گەلاوێژی ١٣٩٩ ، هێزە چەکدارەکانی ئێران لە سنووری "مەڕانە"ی مەریوان تەقەیان لە کۆڵبەرێکی تەمەن ١٧ ساڵ بە ناوی "ئارمین ئەحمەدی" کردووە و سینگی بە سەختی بریندار بووە.
بە وتەی سەرچاوەیەکی ئاگادار، هێزەکانی ئێران دوای ئەوەی ئەو کۆڵبەرەیان بریندار کردووە و تووشی خوێنبەربوونی زۆر بووە، لەو شوێنە بەجێیان هێشتووە کە دواتر خەڵکی ناوچەکە بینیویانەتەوە و گەیاندوویانە بە ناوەندە دەرمانییەکانی مەریوان.
ڕۆژی پێنجشەممەی ڕابردووش، هێزە چەکدارەکانی ئێران لە سنووری نەوسوود کۆڵبەرێکی تەمەن ١٦ ساڵیان بە ناوی "موبین حوسێنی" دابووە بەر لێدان و کوتان.بە پێ ئامارەکان لە سەرتای مانگی گەلاوێژی ئەو ساڵ
دوو کۆڵبەر بە ناوەکانی وەزیر مەحمەدی و ڕەزا پوور ئیسماعیل بە تەقەی ڕاستەوخۆی هێزەکانی رژێم لە سنوورەکانی نەوسوود سەر بە پارێزگای کرماشان و چاڵدێران سەر بە پارێزگای ورمێ کوژراون. هەروەها کۆڵبەرێک بە ناوی خالید غەفووری لە ڕووداوێکی هاتووچۆ دا گیانی لەدەستداوە و پێنج کۆڵبەری تر بریندار بوون.

دەستبەسەر کرانی ٥٣ هاووڵاتی کورد لە ماوەی مانگی ڕابردووی زایینی (٢٠٢٠)

لە ماوەی مانگی ڕابردووی زایینی، لاینکەم ٥٣ هاووڵاتیی کورد بە تۆمەتی چالاکی سیاسی و هاوکاری لەگەڵ حیزبە کو ر د ستا نییە کا نی دژبەری ئێران، مەدەنی و مەزهەبی دەستبەسەر کراون.
بە پشتبەستن بە ئاماری تۆمارکراو لە ناوەندی ئامار کوردستان ، لە ماوەی مانگی ژوئیەی ٢٠٢٠ دا، لانیکەم ٥٣ هاووڵاتیی کورد بە تۆمەتی چالاکی سیاسی، مەدەنی، مەزهەبی و پەیوەندی لەگەڵ حیزبە کو ر د ستا نییە کا نی دژبەری ئێران دەستبەسەر کراون.
بە پێی ئەم ڕاپۆرتە، ٤٧ کەس بە تۆمەتی چالاکی سیاسی و پەیوەندی لەگەڵ حیزبە کو ر د ستا نییە کا نی دژبەری حکوومەت، ٤ کەس بە تۆمەتی چالاکی مەدەنی ٢ کەس بە تۆمەتی چالاکی مەزهەبی دەستبەسەر کراون.

کۆڵبەری ؛ شەڕ بۆ مان و نەمان

سەیران مستەفازادە

کۆڵبەر بە کەسانێک دەوترێت کە لە سەر سنوورەکان کەل و پەلی دەرەکی لە سەر شانی خۆیان دادەنێن و بە ئەسب و قاتر لە ڕێگای شاخەکان و شوێنی سەخڵەت تێپەڕ دەبن تا ئەو کەل و پەلانە بگەیەننە شوێنی مەبەست .کۆڵبەریی نان پەیدا کردن بە نرخی گیانی هاوولاتیانە . ناتوانین کۆڵبەریی لە وشە دا مانا بکەین و بۆ دۆزینەوەی مانای کۆڵبەریی تەنیا دەبێت دەرد و زەحمەتی ئەوان لە کاتی هەڵگرتنی ئەو بارە قورسانەی کە لە لەسەر شانیان دادەنێن و لە ڕێگای باریک و سەختی سەر سنوورەکان دەگوزرێن هەست بکرێت بەڵام ڕژیمی ئێران کۆڵبەر بە قاچاخچی دەزانێت و کاری کۆڵبەریی بە کارێکی نا یاسایی دەزانێت .عەلی خامنەیی ڕێبەری ڕژیمی ئێران باس لە بەربەرەکانێ لەگەڵ قاچاخ دەکات بەڵام لە قسەکانی کۆڵبەران بەدەر دەکات و دەڵێت مەبەستم لە قاچاخچی ،کۆڵبەرێکی نەدار نیە بەڵکوو مەبەستم ڕێکخراوەکانی گەورەی قاچاخ لە ئێراندایە .پلانی سەروبەرکردنی کۆڵبەریی لە سەردەمی دەوڵەتی ڕۆحانی و لە ساڵی ١٣٩٧ هاتە گۆڕێ . لە ساڵانی ڕابردوودا دەوڵەتی حەسەن ڕۆحانی ڕایگەیاند کە بە گۆڕانکاری یاسا ،کاسپییەک بە ناوی کۆڵبەریی رەسمیەتی نیە. لەدوای ئەو هەڵوێست گرتنەی دەوڵەتی ڕۆحانی هەڵسووکەوت لەگەڵ کولبەران توند بوەتەوە. ئەو پلانە نەتەنیا کێشەی کۆڵبەرەکانی چارەسەر نەکرد بەڵکو لە سەردەمی سەرۆک کۆماریی ئەودا کوشتنی کۆڵبەران زیاتر بووە. بە پێی ئەو پلانە لە چوار پارێزگای کرماشان، کوردستان، ورمێ و سیستان و بەلووچستان ناوچەی ئازادی بازرگانی دەکاتەوە. لە پلانی ڕێکخستنی کولبەران ئالووگۆڕ لە بازارچە قەدەغە کرا و وشەی کۆڵبەر لابرا و بە جێگەی وشەی پیلەوەر دانرا. لە سەرەتادا کۆمەڵێک لە خەڵک پلانی پیلەوەریان بە مزگێنییەک بۆ کۆتایی هاتن بە کولبەرەکان دەزانی، بەڵام ئەم پلانە دوای تێپەڕ بوونی دوو ساڵ لە بەرێوەچوون، ئەو جۆرەی کە دەبوا خۆی نیشان بدات، نەیتوانی وا دەربچێ . بۆ ئەوەی دەوڵەت پیلەوەر بە رەسمی بناسێت و ڕێگەیان پێ بدات لەو سنوورانە هات و چۆ بکەن چەندین مەرجی بۆ دانان کە یەکێک لەو مەرجانە، بوون بە بەسیجی بوو. سیاسەتی داخستنی سنوورەکانی ئێران و هەرێمی کوردستان و زیادبونی نرخی کەلوو پەلی هاوردەیی بە دەست کولبەران لە بازارچەکانی سەر سنوور لە مانگەکانی ڕابردوودا بۆتە هۆی مانگرتنی درێژ ماوەی کولبەران و کاسبکارانی خۆجێیی لە بانەو هەروەها لە چەند شاری دیکە. سیاسەتی دەوڵەت کاریگەری لەسەر ژیان و دۆخی ئابووری ٧٥ هەزار کولبەر دانا. پێشتر پاراستنی سنوورەکان بە ئەستۆی هێزی ئینتزامی بوو، بەڵام بە پێی ئەو پلانە پاراستنی سنوورەکان سپێردرا بە سپای پاسداران کە بە بێ بەزەیی و زۆر دڕندانە تەقە لەو کەسانە دەکەن کە تەنها بۆ نانی ڕۆژانە ناچارن روو لە کولبەریی بکەن. زۆرتری خەڵکی ناوچە سنووریەکان بە هۆی نەبوونی کاری باش ڕوویان کردۆتە کولبەریی تا بتوانن بژیوی ژیانیان دابین بکەن. لەو ڕێگە سەختەدا نە تەنیا پاسدارەکان بەڵکو کوێستان و سەرماش مەترسی دیکەن بۆ کولبەرەکان. زۆربوونی ڕێژەی بێکاری لە کوردستان بۆتە هۆی ئەوەی کە ڕۆژ لەگەڵ ڕۆژ ژمارەی کولبەران زیاد بکات. لە سەرەتای ساڵی ١٣٩٩ی هەتاوی تا ئێستا ٨٥ کولبەر و کاسبکار بە تەقەی راستەوخۆی ئێران و تورکیە کوژراو و بریندارن. لە ساڵی١٣٩٥تا ئێستا ٨٥٢ کولبەر بریندارو کوژراون. بە پێی ئامارەکان لانیکەم ڕۆژانە کولبەرێک دەکوژرێت و هەروەها بە پێی ئاماری ناڕەسمی ٥٠٠ هەزار ژن و منداڵ و پیاو خەریکی پیشەی کولبەرین، ڕژیم بە بیانووی کوڵبردن گەنجانی کورد دەکوژێت. ئەوە لە حاڵێکدایە کە سپای پاسداران خۆی قاچاخچی یەکەمەو ساڵانە دەیان میلیارد کەلوو پەلی قاچاخ دێنێت و سپا خۆی زیاتر لە سەد ئەسکەلە و بەندەر و دەیان ڕێگەی دیکە لە فرۆکەخانە و... هەیە کە کەل و پەلی قاچاخ دێنێتە ناو خاکی ئێران و ئابووری ئێرانی وێران و کاول کردوە. ئایا دەبێت پیشەیەکمان بە ناوی کولبەری هەبێت. کە قاچاخچی گەورەیە... بۆ پێشگیری لە کوشتنی کولبەران و کاسبکاران لە ڕۆژانی ڕابردوو هەشتەکی کولبەر مەکوژن بوو بە هەشتەکی یەکەمی ئێران لە تویتێر . کوشتنی سیستماتیکی کولبەرانی کورد یەکێکە لە سیاسەتەکانی پاکتاوی رەگەزیی ڕژیم لە کوردستان، گەنجانێک کە تەنها بۆ پەیدا کردنی نان روو دەکەنە کولبەریی گیانی ئازیزیان لەو ڕێگایەدا بەخت دەکەن. وەرن با هەموومان دەنگی فەرهاد و ئازاد و... هتد بین.

بەشێک لە شێعری «نەتناسیوم»
هۆنراوەی: سولەیمان قاسمیانی(کاکە)

نەتناسیوم
بەرهەم دزی پیت و فەڕبەر
هەڵتکردە ڕەشەبای وڵات پڕووکێن
وات نەزانی
من دارەبی دەم ڕووباری وشک و تینووم
کە بە شنەش بسکی شۆڕی شانە نەکرێ
بەڵام خۆ من دارە بی نیم!

من داربەنی چیای سەخت و گەردەنکەشم
ڕاهاتووی وەیشوومەی سڕو
سەرماو سەهۆڵو
گژەبای تەبیعەتم

لە بارەگای نەگریجەی سووری ناواتی منا
تۆفانی هەناسەی ساردوسۆڵت
کزتر لەوەس
دەستی بگاتە بەرپێشی
کە زەنگی مەرگی لێدەدرێ!

نەتناسیوم
داگیرکەری ماڵ و حاڵم
وادەزانی ژیلەمۆیەکی ساکارم
ناوی هەموو بەحرەکانی ئەم دنیایەت
بەسەر جەستەی منا باراند

بەڵام خۆ من ژیلەمۆ نیم
من شۆڕشی ڕق و قینی چینی چەوساوەی وڵاتم
من هەتاوم
منم بونیادنەری ناوم!

چەندین ساڵە بەرۆکی ناواتت گرتووم
لە هەر کارێ توانیبێتێت
هەر بەڵایێ زانیبێتت
بۆ تێکشکانم بێ وچان
درێغیت لێ نەکردووم

بەڵام من هەر زەق و زیندووم
بەرەو هەتاوی سەربەستی
ڕۆژ لەدوای ڕۆژ
گەشەدارتر
بەتینتر چووم...

وڵاتی سێدارە، ئۆپۆزیسیۆن، بێدەنگیی شەقام لە بەرامبەر وڵاتی سێدارە.

ساهێد

بێ دەنگی حیزبەکان لە بەرامبەر لە سێدارەدانی خەڵکی ئێران و نەتوانینیان لە سەر هاو دەنگی و یەکڕیزی ناو خۆیان بۆتە هۆی ئەوەی کە ڕژیمی داگیر کەری کوردستان ، زۆر بە سانایی لاوان لە سێدارە بدات و هەر ڕۆژە دڵی دایکێک بسووتێنێ.

سیاسەتی ڕژیمی کۆماری ئیسلامی ئێران لە ماوەی ساڵی ڕابردوودا زیاتر لە سەدان کە سی لە سێدارە داوە ، کوشتن لە ئێران بۆتە هۆی بێدەنگیی شەقامی ئێران و هەموو جیهان، بۆ نموونە، تەنیا لە زیندانی وەکیل ئاوای مەشەد سەدان کە س بە تاوانی مادە سڕکەرەکان لە سێدارە دراون.

بە پشتبەستن بە ئاماری تۆمارکراو ، لە سەرەتای مانگی پووشپەڕ تا ئێستا ، حوکمی سێدارەی لانیکەم ١٢ هاووڵاتیی کورد لە بەندیخانەکانی کرماشان، کەرەج ،سنە ،نەغەدە ،ورمێ و ڕەشت جێبەجێ کرا .

ئەمە تەنیا نموونەیەکە کە لە شارەکانی ئێران ڕوویداوە و هەموو شارەکان لەو بارووتۆخە دا هاوبەشن و لە زۆربەی ئەو لە سێدارە دانانە نە تەنیا بە خودی زیندانی نەوتراوە تا ئەو کاتەی براوە بۆ ژێر پەتی سێدارە بەڵکوو بنەماڵەشی دوو یا سێ ڕۆژ دوای لە سێدارە دانیان ئاگادار کراونەتەوە و ڕژیمی ئێران تەنانەت ئەو مافەشی بە زیندانی ڕەوا نابینێ کە لە دوا هەناسەکانی ژیانیدا چاوی بە بنەماڵەکەی خۆی بکەوێت ، دەبێ لێرەدا ئاماژە بەوە بکەم کە دوای سێدارە تەنانەت پوولی تەنافی دارەکەش لە بنەماڵەکان دەستێنن. ئەم هەموو ئیعدامانە لە حالێکدایە کە بێدەنگییەکی خەست هەموو جیهانی گرتۆتەوە و ئێران لە ناو ئەو بێدەنگییەدا بووە بە قاقرستانی سێدارە و ڕۆژ نیە چەندین کەس لە ئێران لە سێدارە نەدرێت، بەڵام ئەوەی جێگای پرسیارە بۆ چی ئەم هەموو بێدەنگییە نە تەنیا دەرەوە بەڵکوو ئۆپۆزیسیۆنی دژ بە ڕژیمی ئێرانیش بێدەنگن لە بەرامبەر ئەم هەموو دڕندەییە.

ئێران وڵاتی سێدارەیە، لە هەوەڵین ڕۆژانی هاتنە سەر کاری خۆی دەستی دایە سێدارە کردنی لاوان و بە هەزاران لاوی لە سێدارەدا، بەڵام ئەوەی جێگەی تێڕامانە ئەوەیە کە بۆ چی ئۆپۆزیسیۆن لە بەرامبەر ڕژێمی داگیرکەری کۆماری ئیسلامی بێدەنگن و بۆ چی حیزبەکان هەڵوێستی یەکگرتوو نادەن لە بەرامبەر ئەم هەموو پێشێلکردنی مافی مرۆڤانەدا ، ئایا ناکرێت حیزبەکان دەست لە دەستی یەک و پشت بە پشتی یەک لە بەرامبەر ئەم هەڵوێستە ڕژێمی دڕندەی کۆماری ئیسلامی بوەستن و بڕیاری هاوبەش بدەن ؟ یان کورسیەکان لێرەدا ناهێڵن و ئەویش وەکوو زۆربەی شتەکانی‌تر دەکەن بە قوربانی ژیانی خۆش و کورسی و ... ئەگەر چی کوشتن و سێدارە دڕندەییە و ئەمە هیچ جێگەی قسە کردن نییە و بە بروای من دەبێ هەموو حیزبەکانو بە تایبەتی مافی مرۆڤ بە هەموو ناتەباییەکانیان و هەموو کێشەکانیانەوە دەبێ بڕیاری هاوبەش بدەن. بە گرتنی گیانی مرۆڤێک، ئەویش مرۆڤێکی بەندکراو کە هیچ دەسەڵاتێکی نییە، گەورەترین شێوەی دڕندەییە و مافی مرۆڤ تەنانەت بۆ دڕندەترین مرۆڤ دژی سێدارەیە، بەڵام ئەوەی جێگای سەرنجە ڕژێمی ئێران کە دەزانێت لە هەموو لایەکەوە گەمارۆ دراوە دەزانێ فشارێکی زۆر ج لە ناوەوە و ج لە دەرەوە لەسەرە و ئێرانی گەمارۆ دراو دەیەوێت بە سەرکوتی نەیارانی خۆی لە ناوەوە ئارامییەک بۆ خۆی بەدیی بێنێ؛ تا زۆر بە سانایی ئاسایشی ناوەوە دابین بکات و بتوانێ لە گەڵ گرووپی ١+٥ و کۆمەڵگای دەرەوەدا وتووێژ بکات .

ئەمە ڕاستیەکە و ناشاردرێتەوە کە ڕژێمی ئێران کەسانی بێ تاوان لە سێدارە دەدات. هەر وا کە بینیمان لە دوای ڕاپەڕینە جەماوەرییەکەی ئێران و بە هاتنە سەر کاری ڕژێمی کۆماری ئیسلامی؛ سێدارەکان، دوای هاتنە سەر کاری حکومەت بە دەستی خەڵخاڵی بوو بە باو. خەلخالی بە زیندانی دەوت ئەگەر بێ تاوان بێت ئەوا دەچێتە بە هەشت و ئەگەر تاوانکار بێت ئەوا دەچێتە جەهەننەم و هەموو دادگاییکردنەکەشی زیاتر لە یەک خولەکی نەدەکێشا و بە هەزاران ڕۆڵەی کوردستان و هەر وەها شارەکانی تریشی لە سێدارەدا و دوایی لە وتووێژێکدا وتبووی کە من هیچ پەشیمان نیم و تەنانەت ویژدانم ناڕەحەت نییە .

ئەمە ڕوخساری ڕژێمی کۆماری ئیسلامییە و لە بەرامبەردا ئۆپۆزیسیۆن هەمیشە بێدەنگ بووە و دەبێت.

ئەگەر چی ئەو ئۆپۆزیسیۆنە بە ڕاستی نوێنەری تەواوی خەڵک نین بەڵام هەر وەکوو ئەو شتەی لە ناو ئەساسنامەکانیاندا هاتووە و باس لە بەرگری کردن لە مافی مرۆڤ دەکەن ، بۆچی لە بەرەیەکدا کۆ نابنەوە؟ بۆ چی لە پرسێکی ئاوا گرنگدا پێکەوە بڕیار نادەن؟ بۆ چی و بۆ چی ؟؟؟.....!!!!

گرانی خانووبەرە و زۆر بوونی پەراوێزنشینی لە شاری بۆکان

کاوان موکری

لە دوای خراپ بوونی بارۆدۆخی ئابووری، گران بوون وو ئاوسانێکی زۆر بەسەر وڵاتی ئێراندا هات. یەکێک لەو بابەتانەی کە گران بوونەکەی گوشارێکی زۆری بەسەر خەڵکی هەژار بەتایبەت کرێکاراندا سەپاند گران بوونی نرخی خانووبەرە بوو. ئەو گران بوونە لە شارگەلێک وەک شاری بۆکان خۆی بە شێوازێکی سەختتر و بە دوو شێوە نیشان دا کە بریتین لە:

١- زۆر بوونی هەرچی زیاتری ژمارەی کرێ نشینان

٢- زیاد کردنی نیشتەجێ بوون لە قەراغ شاری بۆکان

بە پێی پرسیار لە کارناسانی بواری خانووبەرە لە شاری بۆکان نرخی کرینی خانووبەرە بە شێوەی نێونجی لە چاو ساڵی رابردوو سەتا ٢٥٠ بەرز بۆتەوە کە ئەو بەرزبوونەوەیە لە شەقام گەلێک بە دانیشتوانی زۆرتر دەولەمەندەوە وەکوو شەقامی وەرزش، ئەبووزەر،بەهرامی (سەیید سەلاح)، ئامووزش وو پەروەرش، شەهرەک گوڵستان خۆی زۆرتر نیشان داوە بە شێوەیێک کە لە شەقامێک وەکوو شەقامی وەرزش هەر میتر خانووبەرە ٣٠ هەتا ٥٠ ملیۆن و هەر میتر باڵاخانە (ئاپارتمان) میتری ١٢ هەتا ٢٠ ملیۆن قیمەتی لەسەر دادەندرێ. یان بۆ نموونەیێکی تر نرخی هەر میتر باڵاخانە لە گەڕەکی فەرهەنگیان لە ٣ ملیۆنەوە لە ساڵی ٩٨ هەتاوی بۆ ٩ ملیۆن لە ساڵی ٩٩ دا بەرز بۆتەوە. بەڵام شوێن گەلێکیش بە دانیشتوانی زۆرتر کرێکار وو جووتیاریش لە بەرز بوونەوەی نرخ دوور نەبوون، بۆ نموونە نرخی هەر میتر خانووبەرە لە گەڕەکی جاددە حەسار لە ساڵی رابردوو هەتا ئێستا لە ٣ ملیۆن بۆ ٦ ملیۆن زیادی کردووە.

ئەوە بەرز بوونەوەی نرخی خانووبەرە، زۆرینە ی لاوانی کرێکار و کارمەندی بێ خانوو و مەسکەنی لە گەیشتن بە ئاواتی کرینی ماڵ دوور خستەوە و ژمارەی ئەو کەسانەی کە روویان لە ماڵ بە کرێ گرتن کرد بەرز بۆتەوە . بەرز بوونەوەی ژمارەی کرێ نشینانی شاریش بۆخۆی گران بوونی نرخی کرێ مالی لێ کەوتەوە کە ئەو بابەتە بوو بە هۆی گوشاری ئابووری زیاتر بۆ سەر کرێکاران و هەژاران و دوور خستنەوەی ئەوان لە ناوەندی شار بۆ قەراغ بۆکان. بە پێی قسەی کارناسانی بوواری مەسکەن و خەڵکی گوندەکانی ئینگیجە و کەرێزەی مەحموودئاوا و ناچیت و حەسار بە بۆنەی نزیکی ئەو چوار گوندە لە شاری بۆکان ژمارەی ساز کردنی خانووبەرە لەو گوندانە لە چاو ساڵانی رابردوو بەرز بوونەوەیێکی زۆری بەخۆی دیت بە شێوەیێک کە لە کاتی کرۆنادا بە هۆی کەم بوونەوەی چاوەدێری شارەداری بۆکان، شەوانە لە قەراغ ئەو گوندانە بە بێ چاوەدێری ئەندازیاری خانووگەلی چکۆلە بۆ فرۆشتن بە خەلکی هەژار ساز دەکرا. ئەو بابەتە بوو بە هۆی زۆر بوونی حاشییە نشینی لە شاری بۆکان و دوور بوونەوەی هەژاران لە ناوەندی شاری بۆکان. سەختتر بوون و زۆرتر بوونی ئاوسانی خانووبەرە لە شاری بۆکان لە چاو شارانی نیزیک خۆی(جگە لە خراپ بوونی بارووەدۆخی ئابووری وڵات) دوو هۆکاری هەیە :

١- بەرزبوونەوی زۆری دانیشتوانی شاری بۆکان لە سالانی رابردوودا بە هۆی شوێنگەی گرینگی ئابووری ئەو شارە لە نێو شارەکانی ناوچەدا بە پێی ئاماری بنکەی ئاماری ئێران ژمارەی دانیشتوانی شارستانی بۆکان لە سالی ١٣٩٥ی هەتاوییەوە هاتا ئێستا نزیک بە ٤٠ هەزار کەس زیادی کردووە کە ئەوە یەکێک لە گەورەترین هۆکارەکانی بەرز بوونەوەی زۆرتری نرخی خانووبەرە لەو شارەدایە. زیاد بوونی ژمارەی دانیشتوانی شاری بۆکان بۆتە هۆی کەم بوونەوەی خانوو و زۆرتربوونی ساز کردنی باڵاخانە لەو شارەدا. زۆرینەی باڵاخانەکانی شاری بۆکان لە شەقام گەلی وەرزش وو ئەبووزەروو ئامووزش و پەروەرش و بەهرامی دایە کە هەر ئەو جۆرەی باسمان کرد بە بۆنەی داواکاری زۆرتری زەوی لەو شەقامانەدا، زۆرترین ئاوسانی نرخی خانوو لەو گەڕەکانەدا دەبینین.

٢- سازبوونی دەلاڵی زەوی وو خانووبەرە بە دەست دەوڵەمەندان لە گەڕەکەکانی شاری بۆکان بە داخەوە بە بۆنەی لاواز بوونی کاری بەرهەم هێنان لە وڵاتی ئێراندا زۆرینەی دەوڵەمەندان بە تايبەت دەوڵەمەندانی تازە پێداکەوتووی شاری بۆکان روویان لە دەڵاڵی زەوی وو خانووبەرە کردووە بە شێوەیێک کە ماڵەکان بە نرخێکی زۆرتر لە نرخی راستەقینەی خۆی دەفرۆشرێتەوە و ئەو سەودایانە سوود و خێرێکی زۆری بێ زەحمەتیان بۆ ئەو کەسانە هەیە . نموونەیێکی زۆر باشی ئەو بابەتە شەهرەکی گوڵستان لە نیزیک گەڕەکی ساڵمەندانی شاری بۆکانە. لە ٩ ساڵی رابردوودا بە بۆنەی سەودای زۆری دەلاڵانی خانوو، میتری زەوی لەو گەرەکە سەتا ١٠٠٠ زیادی کردووە و هەر روو لە زیاد بوونە.

بە داخەوە ئەو بابەتانەی کە باس کرا بۆتە هۆی زۆر بوونی هەرچی زیاتری جیاوازی نێوان هەژار وو دەوڵەمەند وهەروەها نیشان کردنی گەڕەکەکان بە گەڕەکی دەوڵەمەندوو هەژار و دوور بوونەوی زۆرتری کرێکاران و هەژاران لە گەڕەکی نیشان کراوی دەوڵەمەندان. هەر ئەو جۆرەی لە سەرێدا ئاماژەی پێکرا نرخی خانووبەرە لە سەتا ٢٥٠ لە چاو ساڵی ٩٨ هەتاوی زیادی کردووە ئەوە لە حالێکدایە کە مووچەی کرێکاران لە چاو ساڵی رابردوو تەنیا لە سەتا ٢١ و مووچەی کارمەندان لە سەتا ١٥ بەرزبوونەوەی بە خۆی دیتووە. بە دیتنی جیاوازی بەرزبوونەوەی نرخی ماڵ وو مووچەی کرێکاران و کارمەندان پرسیارێک پێش دێت ، کە ئایا بەو کارەساتی ئاوسانی مەسکەن دەبێ بە کەم بوونەوەی کرێ نشینی و حاشییە نشینی هیوادار بین ؟ بە بێ گومان « نەخێر» و بە داخەوە بە چوونە پێشی هەر چی زیاتر بەو شێوازە، خراپ تر بوونی بارۆدۆخی هەژاران لەم شارەدا دەبینین.

دۆخی نالەباری فەزای سەوز لە شاری سنە

سامان سنە

کەمبوونی پارک و شوێنی حەسانەوە و فەزای سەوز لە ئاستی شاری سنە، بووتە هۆی ئەوەیکە خەڵک بە ناچار لە کەشێک کە ترافیکێکی زۆری لەسەرە کەڵک وەربگرن. لە راستیدا شاری سنە لە ئاست زۆر شوێنی دیکەی رۆژهەڵاتی کوردستان و ئێران کەشێکی گونجاوی لە بواری ئاو و هەوا هەیە و بە سەرنج بە پێگە و پۆتانسیەلی شاری سنە دەکرێ فەزای سەوزی پێویست بە پشت بەستن بە بەڕێوبەرایەتیەکی کارامە بۆ هاوڵاتیان دەستەبەر بکرێت. هەروا کە دەزانین گرنگترین کاریگەریەکانی فەزای سەوز لە هەر شار و ناوچەیەک کە خەڵک تێیدا نیشتەجێن ئەوەیە کە، لە لایەک ژینگەی ئەو ناوچەیە و مێتابۆلیسمی شارەکە دەباتە سەرەوە و لە لایەکی دیکەشەوە جوانی ئەو شوێنە زۆرتر دەکات و دەبێتە هۆی گەشەی ژینگە و هەروەتر ژیانی هاوڵاتیان. بەڵام بەداخەوە دۆخی فەزای سەوزی شاری سنە لە ئاستی پێویست زۆر کەمترە و تەنانەت لە ماوەی ساڵانی داهاتووش لە بواری ئامار و داتاوە هیچ گۆڕانێکی بەسەردا نەهاتووە. لە کاتێکدا کە پێی خوێندنەوە و توێژینەوەکان لە بواری بینا و شارسازی ستاندارد و پەسەندکراو، فەزای سەوزی ناو شار لە نێوان ٧ تا ١٢ میتر بۆ هەر نەفەرێکە کە، بەداخەوە بینەری ئامارێکی یەکجار لاواز و کەم لەم پەیوەندەدا لە ئاستی شاری سنە و باقی شارەکانی دیکە لە رۆژهەڵاتی کوردستاندا هەین و سەرانەی فەزای سەوز لە شاری سنە لەو ستانداردەکانی ئێران و جیهان زۆر کەمترە. وێڕای کەمی فەزای سەوز لە ئاستی شاری سنە، خاڵێکی گرنگی دیکە ئەوەیە کە رێژەیەکی زۆری گیرۆدەبووان بە مادە هۆشبەرەکان لە نێو پارکەکاندا دەژین یان کەسانێکی زۆر دەبینی کە هەڵگری کێشەی کۆمەڵایەتین و چەقۆ و چەکی ساردیان پێیە و هەر ئەمەش بووەتە هۆی ئەوەیکە بنەماڵەکان زات نەکەن روو لەم شوێنانە بکەن و بەداخەوە ئارامی و هێمنی کەشی شار بەم بۆنەوە تێکچووە. لەم رۆژە گەرمانەی هاویندا بوونی فەزای سەوز ئاواتی هەموو هاوڵاتیانی دانیشتووی شاری سنەیە تا بەڵکوو بتوانن تۆزێک لە سێبەری دارێک دانیشن و کەڵک لە جەوێکی خۆش و ئارام وەربگرن. لە راستیدا فەزای سەوز و پارک دروست دەکرێن تا بەستێنێکی ئارام و خۆش بۆ ژیان و گوزەرانی هاوڵاتیان لەبار بکرێت و بە سازدانی کەشێکی جوان و رازاوە لە رەنگ و عەتر و بۆنە خۆشەکانی سروشت میوانداریی لە هەوڵاتیان بکرێت، بەڵام بەداخەوە فەزای سەوزی پارکی میلەت ۆ پارکی نەبوەت و ...هتد، بووەتە شوێنی کۆبوونەوە و حەشیمەتی گیرۆدەبووان و فرۆشیارانی مادەهۆشبەرەکان. پارکی نەبوەت لە سەرەتای چوونە نێو شاری سنە هەڵکەوتووە و ماوەیەکە لەلایەن شارەدارییەوە پشتگوێ خراوە و بووەتە شوێنێک بە کۆبوونەوەی گیرۆدەبووانی مادەهۆشبەرەکان و تەنانەت بووتە هۆی دوور کەوتنەوەی گەشتیاران و بەداخەوە ئەم شوێنانە بووەتە مەئمەنێک بۆ فرۆشیاران و بەکەرهێنەرانی مادەهەشبەرەکان و لە راستیدا گەورەترین حەشارگەی گرفتە کۆمەڵایەتیەکان و لەم گەرما تاقەت پرووکێنەی هاوینەدا پارکی میلەت و تووس نەوزەر و پارکی نەبووەت و ...هتد، لە جیاتی شوێنێک بۆ حەسانەوەی هاوڵاتیان، شوێنێکە بۆ کەڵەکە بوونی کێشە و گرفتە کۆمەڵایەتیەکان و نا ئەمنی و نەهامەتی لە روخساریان دەبارێت.

سنە کە ئێستاکە زیاتر لە نیو میلیۆن هاوڵاتی پەراوێزنشین و هەژاری تێدایە بێبەشە لە هەبوونی فەزای سەوز و ئارام و بە بێ هەبوونی سەیرانگە و شوێنێک بۆ حەسانەوە ئەم هەوڵاتیانە لە دۆخێکی نەشیاودا دەژین و بۆ نموونە گەڕەکەیەکی ١٠٠ هەزار کەسی تەنانەت یەک فەزای سەوزی تێدا نیە و تەنانەت گەڕەکەی بەهاران بە ١٢٠ هەزار دانیشتوو یەک پارکی چکۆلەی هەیە کە تەنیا شوێنی ٢٠٠ کەسە و باقی جێگاکانی دیکەی ئەم شارەش هەر لە وەها بارودۆخێکی نالەباردایە.

چۆنیەتیی ڕێکخستن و کاری سیستمی تۆتالیتێری مەزهەبی لە ئێران

(بەشی یەکەم)

ژاگرۆس_ بانە

ماوەی ٤١ ساڵە کۆماری سێدارە و ئێعدامی ویلایەتی فەقیە لە ڕێگای زەبر و زەنگ و سەرکوت و ئێعدام سەرقاڵی حوکمڕانی و چەوساندنەوەی گەلانی ژێردەستەی ئێرانە. پێناسەی ئەم ڕژیمە لە قاموسی سیاسی، تۆتالیتێری مەزهەبییە. هیچ بنەمایێکی ئەخلاقی و ئینسانیی نییە و بۆ مانەوەی خۆی هەموو بەها ئینسانی و کۆمەڵایەتییەکان ئەخاتە ژێرپێ. نانەوەی قەیران و ئاژاوە لە ناوخۆ و دەرەوەی ئێران، دەستێوەردانی مێژوو و هەوڵ بۆ چەواشە کردنی ڕاستییەکان و فریودانی خەڵک بە کەڵک وەرگرتن لە ئامرازەکانی بازاڕی دین و شەریعەت، هاوکات لەگەڵ سەدان شێوازی درندانەی سەرکوت و ئەشکەنجە و ئێعدام و تیرۆر و ترساندن، بوونەتە ڕازی مانەوەی ئەم ڕژیمە. هەر کەس و لایەنێکی ئازادیخواز یان شۆڕشگێڕ لە دژیان بوەستێ، بە درندانەترین شێوەی مومکین هەوڵ ئەدەن سەرکوت و بێدەنگی کەن. کۆماری سێدارە و ئێعدام لە بەرامبەر دژبەر و نەیارانی شێوازی شەڕی نەرم و ناموتەقارن بەکار دێنن و بۆ گەیشتن بە ئامانجە گڵاوەکانی دۆست و دوژمن جیاوازییان نییە و نائەخلاقیترین شێوازی دوژمنکاری و شەڕ بەکار ئەهێنێت. بە درێژایی مێژوو زیاترین هەڕەشە و دوژمنایەتیی کۆماری ئاخوندی لە دژی خەڵکی دانیشتووی ناوچەی ژێر دەسەڵاتیان، واتە گەلانی ژێر دەستی ئێران بووە، بە تایبەت ئەوانەی جیاوازیی فیکری و ئێتنیکییان لەگەڵ ناوەند بوو بێت. فەرمانی جیهاد بۆ سەر کوردستان لە سەرەتای دەسەڵاتداریی خومەینی و ئاماری زیندانیانی سیاسی و ئێعدامییە کوردەکان سەلمێنەری ئەم ڕاستییەن. کۆماری ئیسلامی بۆ بێدەنگکردن و سەرکوتی خەڵک لە هەموو هێز و ئامرازێک کەڵک وەرئەگرێ، بە جۆرێک کە بۆ گەیشتن بە ئامانج هەموو کەرەستەیێک بەکار دێنێ، ئەوەندەی کە ڕووی ماکیاوڵیان لە لاپەڕەکانی مێژوو بەراورد بەخۆیان سپی کردووە . زیاتر لە چل و یەک ساڵە دەسەڵاتدارانی حکوومەتی کۆنەپەرستی تاران بە شێوەی سیستماتیک و لە ڕێگای دەزگای ڕاگەیاندن و پروپاگەندای ئیسلامیی شیعە، هەوڵ بۆ گەوجاندن و بەکۆیلە ڕاگرتنی کۆمەڵانی خەڵک دەدەن و تۆوی نەفامی دەچێنن تا لەو ڕێگایەوە دەسەڵاتی ڕەش و خوێنمژیان لە ناوچەکە پەرەپێبدەن و لە ناوخۆ سەقامگیری کەن. بۆ وێنە کتێبی منداڵان ؛ سیستمی ڕاهێنان و پەروەردەی وڵات و دەنگ و ڕەنگی تەلەفزیۆنی حکوومەتییان لە ئایەت و حەدیس و ئەفسانەکانی جەنگ و جەهاد ئاخنیوە و دەیان داستانی خۆرست و درۆیان لە قارەمانێتی و ئازایەتیی پیاوانی شیعە سازاکردووە و دەرخواردی خەڵکیان داوە. کۆماری ئیسلامی بە مەبەستی ئاسیمیلاسیۆنی فەرهەنگی و کولتووریی گەلان هەر لەسەرەتای لە دایک بوونی مرۆڤ تا کۆتایی ژیان، ئامرازەکانی وەکوو پەروردە، دەزگاکانی ڕاگەیاندن لەوانە گۆڤار و ڕۆژنامەکان و ڕادیۆ و تەلەڤیزیۆنکانیان تەکرەهەندی کردووە و تەنها بیر و کولتووری دەسەڵاتداران لەو بوارانەدا ڕەنگدەداتەوە و بەو شێوەیەی هەوڵی تواندنەوەی کولتوور و فەرهەنگی دیکە دەدەن. ئەوەندەی دەگەڕێتە سەر ئینتەرنێت و ڕێگەکانی ڕاگەیاندنی ئازاد دەیان و سەدان فیلتێر و ڕێگر و یاسا و سزایان بۆ خەڵک داناوە و بەو شێوەیەک دەیانەوێ هەموو شتێک لەژێر چاودێری و کاریگەریی ئەواندا بێت و خەڵک هیچ دەنگێکی دیکە غەیری دەنگی ئەوان نەبیستن و هیچ ڕەنگێکی دیکە غەیری ڕەنگی ئەوان نەبینن. هیچ لایەنێکی ژیانی تاکی و کۆمەڵایەتی لە هێرش و کاولکاریی دەسەڵات پارێزراو نییە. دەزگای سانسۆر و سیخوڕیی ڕژیم هەموو کون و قوژبنێکی وڵاتی پڕ کردووە لە ترس و دڵەڕاوکێ. کەس هەست بە ئاسایش و ئەمنییەت ناکات و هیچ لایەنێکی سیاسی، کۆمەڵایەتی و ئابووریی ژیانی مرۆڤ لەم وڵاتەدا گەر لەژێر چەتری حکوومەتدا نەبێت ئەمنییەتی نییە و پارێزراو نییە. وەکوو خۆیان باسی لێ ئەکەن قەدەری کۆمەڵگایان داوەتە دەست بوونەوەرێکی دەستکرد کە ناوی ئیمامی زەمانی لێنراوە و بەو شێوەیە بە پشتبەستن بە دین و قورعان و شەریعەت درێژە بە جەنایەت و دەستدرێژییەکانیان ئەدەن. دەزگای فیکری و پڕۆپاگەندای ڕژیم کە خۆمەینی و ڕابەرانی حکوومەتی تاوانباری کۆماری ئیسلامی تەقدیس دەکا و بە نوێنەری خودا و وەلیی ئەمری موسلمینیان دەناسێن بەو شێوەیە هەوڵ دەدا لە زەینی خەڵکی خاوەن بیری ئاینیدا ئەو خوێنمژانە وەکوو بوت و ئەفسانە لێبکا و بەو مەبەستە سزای قورسیان بۆ کەسانێک داناوە کە ڕەخنە لە سەرانی حکوومەت بگرێ، تا ڕادەیێک کە بە پێی یاسای سزای حکوومەتی ئێران کەسانی وا بە تاوانی دژایەتیی خوا و ئیسلام دەتوانن لەگەڵ حوکمی موحاریبە و سزای ئیعدامیش بەرەوڕوو ببنەوە. ٤١ ساڵە پاشاگەردانیی سیاسیی شیعە لە ئێران لە ڕێگای گرێدانی نانی خەڵک بە سفرەی ڕژیم، کۆمەڵێکی زۆر شرەخۆر و بەکرێگیراوی لە دەوری خۆی کۆکردۆتەوە و قۆڵبەست و گۆجی کردوون و بۆ پاراستنی دەسەڵاتی خۆی بەکاریان دێنێ. ساماني گشتیی ئێران بە پێچەوانەی وڵاتانی پێشکەوتوو دادپەروەرانە دابەش ناکرێت و لەخزمەت پەرەپێدانی حوکمڕانیی شیعە بە سەرکردایەتیی خامنەیی بۆ کڕینی چەک و تەقەمەنی و شانتاژی تێرۆریسم بەکار دێت ئەمەش بۆتە هۆکاری بەفیڕۆدانی هەموو ئیمکانات و سەرچاوە سروشتییەکان و هێز و بازاڕەکانی کار. بێکاری، هەژاری، قووڵبوونەوەی کەلێنی چینایەتی لەگەڵ خۆیان تەلاق، ئێعتیاد و سەدان نموونەی دیکەی خەسارە کۆمەڵایەتییەکان هێناوە کە هەموویان دەرهاویشتی بەڕێوەبەریی نادروست و تاڵان کردنی سامانی گشتیی خەڵکن بۆ هێشتنەوە و بەهێز کردنی دەسەڵاتی شیعە خولیایی دەسەڵات بۆ دروست کردنی ئیمپراتوریی ملهوڕی شیعە لە ناوچەکە باڵی کێشاوە بە سەر کۆمەڵگادا و هەموو شتێکیان لەم پێناوەدا فیدا کردووە. گرینگیی ژیان و ویست و کەرامەتی مرۆڤ لە کۆماری ئیسلامی کەوتۆتە ژێر سێبەری عەبا و ڕیشی ئاخوندەکانەوە.

ئازادی لە ژێر دەسەڵاتی کۆماری ئیسلامیی ئێران بۆتە ئەفسانە و بەم هۆیەشەوە گشت لایەنەکانی شەرافەت و کەرامەتی ئینسان کەوتوونەتە ژێر مەترسییان و هەڕەشەیان لەسەرە. بۆ نموونە کاری کۆڵبەری لە کوردستان لە ڕووی ناچاری و بە هۆکاری بێبەش کردن و هەڵاواردنەوە ئەنجام ئەدرێت. سیستمی تۆتالیتێری ئاخوندی هەموو سەروەت و سامانی کوردستانی تاڵان کردووە و بێجگە لە کاولکاری بەرنامەیەکی دیکەی بۆ ئەم ناوچەیە نییە. هەر بۆیە بەشێکی بەرچاوی کرێکاران بە هۆی نەبوونی دەرفەتی کار و لە ڕووی ناچارییەوە ڕوو لە سنوورەکان ئەکەن بۆ کۆڵبەری. بەو بۆنەوە بێجگە لە خستنە مەترسیی ژیان و هەندێ کات لەدەستدانی گیانیشیان، تەنانەت لە ژێر چاو سووری و پۆستاڵی بە کرێگیراوەکانی ڕژیم سەرەڕای زەحمەتی لەڕادە بەدەر، بێخەوی و مەترسییەکانی ئەم کارە، کەرامەتیشیان تێک شکاوە .

بە پێچەوانەوە گەر هەلی کار لە ئێران یەکسان و بێ جیاوازی دابەش بکرایە و ئابووریی وڵات بە پێی سیستمێکی دادپەروەر و ئازاد ڕەچاو بکرایە، ئەوا بە لەبەر چاو گرتنی دەوڵەمەندیی ئێران لە سامانی سروشتی و چوار وەرزە بوونی جوغرافیاکەی، بازاڕەکانی کار و دابین کردنی پێداویستیی ژیان نەدەبوونە هەڕەشە بۆ سەر گیان و کەرامەتی مرۆڤ و کەسیش ڕووی لە کۆڵبەری و کاری لەو جۆرە نەدەکرد.

وەکوو زانای گەورە کارل مارکس لە کتێبی (ململانێی چینایەتی لە فەڕەنسا) بە شێوەی کورت و پوخت ئیشارەی پێداوە کە بە بێ ڕزگاری لە کۆت و بەندی مەزهەب ڕەهایی و ئازادیی ئینسان مومکین نابێت ، هەر بەو جۆرە بە بێ لەناوبردنی کۆماری ئیسلامی لە ئێران ئاسۆیێکی ڕوونمان نییە و ئازادی و دادپەروەری مومکین نابێت.

بە درێژایی تەمەنی ئەم حکوومەتە ئاخوندەکان هەوڵیانداوە بۆنەکانی مەزهەبیی شیعە وەکوو تاسووعا، عاشورا و موحەڕەم و سەفەر زیندوو ڕاگرن تاکوو هەست و نەستی عەوام و کۆمەڵانی خەڵکی پێ سەرقاڵ کەن. بە ئاشکرا هاواری خودی و غەیری ئەکەن و ئەڵێن ئەوەی لەگەڵ ئێمە نەبێ لە ئێمە نییە و بێبەش و سەرکوت ئەکرێت. ئێستاکە لە ئێران ئەوەی دەستی بە دەستی ڕەشی زۆردارانی ڕژیمەوە نەبێ، پارێزراو و تێر نییە و ژیانی ئاوێتەی هەژاری و ڕەنج و مەینەتیی لەڕادە بەدەر ئەبێت. ئەم ڕژیمە داستانی هەزار و یەک شەوی هەیە لە فریودانی عەوام و پۆپۆلیسمدا و لەگەڵ ئەوەشدا شەعبان بی مۆخی و لۆمپێنیسم مۆرکی هەرە زەقی کولتووریەتی . ئامانجی ڕیش درێژە زۆردارەکانی ڕژیم بەجیهانی کردنی ئیدیۆلۆژیی شیعەی دوازدە ئیمامی، هەناردەی شۆڕشی ٥٧ی خومەینی بۆ ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست و گەشە پێدانی هیلالی شیعیە لە ناوچەکەدا. بۆ ئەم مەبەستەش هەموو کارێک ئەکەن و هموو خەڵک و سەروەت و سامانی وڵات دەخەنە خزمەت ئەو ئامانجەیانەوە. کۆماری ئیسلامیی لە سەرەتای دەسەڵاتدارییەوە.

چەوسانەوەی کرێکارانی ئەفغانی لە شێرکەتی کوزۆ پارسی تورکی

ئاوێزان_کرماشان●

کرێکارانی کۆچبەری ئەفغانی وێڕای هەموو ئەو ستەم و چەوسانەوە کە دەرهەق بە چینی کرێکار لە ئێران دەکرێت بەرەڕووی ستەمی جیاوازی ڕەگەزی و هەروەها زەخت و بەهرەکەشی دووقات ئەبنەوە. ئەگەر بە هەڵکەوت کاری بدۆزنەوە حەقدەسی کەمتریان پێ ئەدەن،دەبێ بەرتیل بدەن،لە هەل و مەرجێکی خراو دا دەژین و بۆ هاتنیان بۆ ئێران و گەڕانەوەیان بۆ ئەفغانستان ئەبێ پارەیەکی زۆر بدەن. نزیک بە سێ ملیۆن کۆچبەری ئەفغان لە ئێران دەژین و تەنیا پانسەد هەزار کەسیان خاوەنی کارتی نیشتەجێ بوون و ئەوانی تر بۆ هات و چۆیان دەبێ پارە بە قاچاخچیەکان بدەن . کێشەی زۆر و پڕ لە مەترسی بۆ هاتن و چوونە دەرەوەیان لە ئێران دێتە پێش و تا ئێستا بە دەیان کەسیان لە کارەساتی ماشێن و تەقەی پاسەوانانی سنوور گیانیان لە دەس داوە. نزیکەی دوو ملیۆن ئەفغانی لە ئێران لە سەر کارن و تەنیا دووسەد پەنجا هەزار مۆڵەتی کارکردنی فەرمییان هەیە. کەمتر لە پانزە هەزاریان بیمەی کۆمەڵایەتییان هەیە و خاوەن کاری ئێرانی بە درۆ و فریو ئەو کرێکارانەیان لە مافی بیمە بێ بەش کردووە. بەشی ساخت و سازی خانوو لە زۆربەی شارەکانی ناوەندی ئێران پێویستیان بە کرێکارانی ئەفغانی لە بوارەکانی کەندنی چاڵە ئاو،ئاوەڕۆ،گەچکاری و بەنایی لەوەی کرکارانی ئێرانی زیرەکترن و لە کار دا زەحمەتکێشتر. زۆربەی کرێکارانی ئەفغانی لە ماڵە بچووک و گەڕەکە خوارەکان دەژین و زۆر کاتیش بەکۆمەڵ کرێ ماڵەکان ئەدەن و ئەوەش بۆ خاوەن ماڵەکان باشترە و پارەی زۆرتریان دەس ئەکەوێ.کرێکارەکان بە شێوەی کمۆن ژیان دەکەن و لە زۆر حاڵەت دا وێڕای خاڵە ئەرێنییەکانی ئەتوانی باری نگاتیڤی هەبێت و ژیانی خاوێنی کرێکاری ئەفغانی بخاتە هەڕەشەوە.لە دەروبەری مەیدانی حسیەن،ئەفسەریە،فەرەحزاد و شووش لە تاران لەو ماڵە کرێکارییانە بە یەکتر ئاشنا دەبن و لە زۆر جار دا یارمەتی یەکتر بۆ دۆزینەوەی کار ئەدەن.

یەکێ لەو شوێنانەی کە کرێکاری ئەفغانی زۆری لە خۆ گرتووە و چەوسانەوەیەکی ڕادە لە بەدەر دەر حەقیان دەکرێ،شەریکەیەکی خانوو سازی تورکیە_ئێرانی یە بە ناوی کوزۆ پارس لە ژێر مەجمووعەی گرووپی نێودەوڵەتی کوزۆیە (Kuzu Group International) .

که لە ساڵی ١٩٤٣لە وڵاتی تورکیە بنیاد نراوە و لە بوارەکانی ئاوەدانی و خانووسازی چالاکی نێو دەوڵەتی هەیە و بە دەیان یەکەی نیشتەجێبوون و بازرگانی ،هۆتێل و خەستەخانەی لە سەرانسەری جیهان دا درووست کردووە. کوزۆ پارس لە ساڵی ١٣٨٩ لە ئێران دەس بە کار بووە و لە شاری تازەی پەرەند پرۆژەی بیناسازی دەس پێکردووە. دەوتری گوگچین کوزۆ بەرپرس و مۆدیری ئەم شەریکە لە ئێران،دەست و پێوەندی لە گەڵ بیلال کوڕی ڕەجەب تەیب ئەردۆغان سەرۆک کۆماری تورکیا و هاکان فیدان ڕەئیسی میتی تورکیا هەیە. پەیمانکار و بەڵێندەرانی ئەم شێرکەتە بە هۆی هەرزانی کرێکارانی ئەفغانی و بۆ پاشەکەوت خستنی سەرمایەکەیان، ناقەرمی کەڵک لە زەحمەتکێشانی ئەفغانی وەر ئەگرن و حەقدەسێ بە نیوەی کرێکاری ئێرانی پێیان ئەدرێت. کرێکاران لە بارودۆخێکی نالە بار لە بواری ئاسایش و تەندرۆستی لە نێو کانێکس و چادر دەژین و کەمترین خزمەتگوزارییان پێ دراوە لە لایەن کارفەرما تورک و ئێرانیەکەیانەوە بەشێکی زۆریان منداڵی خوار هەژدە ساڵن و زۆرتر لە دە کاژمێر کار ئەکەن. شێرکەتی« سپاسد»ی قەرارگای خاتەم سەر بە سپای تێرۆریستی پاسداران لە گەڵ کوزۆ پارس لە پرۆژەی شاری پەردیسی تاران کە لە ڕۆژهەڵاتی تارانە و پتر لە سەدوحەفتا هەزار حەشیمەتی هەیە و هەروەها هێڵی شەمەندەفەری تاران -پەردیس بەشداری ئەکات و ڕاستەوخۆ لە چەوسانەوەی ئەو کۆمەڵە کرێکارە کۆچبەرەی ئەفغان بەشدارە و وەک کارتێلێکی سەرمایەداری خاوەنی بەرژەوەندی تایبەتی خۆیە لەو بوارە دا. هەر چەند لەو شەریکە بە نیسبەت کرێکارانی ئێرانیش هەمان ستەم چەوسانەوە هەیە و شەرایتی ژیان و کار لەو پەڕی خراپی دایە ،بەڵام کرێکارانی ئەفغان هەر وەک بەردە و کۆیلە سەیر دەکرێن و هیچ چەشنە مافێکی سەرەتاییان بۆ مسۆگەر نەکراوە و خۆشیان لە بەر ترس و نەبوونی زانیاری و ئاگاهی چینایەتی تا ئێستا نەیانتوانیوە خواست و داخوازییەکانیان بەرز کەنەوە و بە مافی خۆیان بگەن.سەردانی ئێمە بۆ نێو ئەو کارگەیە بە بیانووی کار کردن ئەو ڕاستییانەی بۆمان دەرخست و بە داخەوە لە بەر مەودا و دەرفەتی کەم نەمانتوانی هەموو ئازارەکانی ئەو بەشە لە چینی کرێکار بۆ خوێنەرانی ئازیز دواڕۆژ هەڵڕێژین.

●ڕاپۆرتێک لە بەشی نهێنی و کرێکاری ک.ز.ک

مانگرتن و ناڕەزایەتیی یەکگرتووانەی کرێکاران، گورزێکی کوشندەیە لە کۆماری ئیسلامی

فیرووز مامڵیی

لە ماوەی چەند حەوتووی رابردوو بە بەرین بوونەوەی ئاستی جووڵانەوەی کرێکاران لە کەرتە جیاجیاکانی نەوت، گاز و پێترۆشیمی و بەگشتی لە بەشەکانی بەرهەمهێنان و خزمەتگوزاریی لە چەندین پارێزگای ئێران، خوێنێکی تازە گەڕاپەوە نێو دەمارەکانی بزووتنەوەی کرێکاریی و تا رادەیەک هاوئاهەنگی و یەکگرتوویی کرێکاران بۆ دەربڕینی ناڕەزایەتی و داواکارییەکانیان بۆ دەستڕاگەیشتن بە مافە زەوت و پێشێلکراوەکانی خۆیان کە، لە ئاستە و بەم شێوەیە لە ماوەی چەند دەیەی رابردوو لە جۆری خۆیدا دەکرێ بڵێین کەم وێنە و تەنانەت بێ وێنە بووە، رژیمی تۆتالیتێر و چەوسێنەری کۆماری ئیسلامی تووشی ترس و تۆقاندن کردووە و بەشێکی بەرچاو لە چەرخەی ئابووریی ئێرانی تووشی راوەستان و داڕمان کردووە کە دەتوانێ بە بەردەوام بوونی ئەم مانگرتن و ناڕەزایەتیانە، هەم ریزی کرێکاران پتەوتر و بەرینتر بکاتەوە و هەم رژیم ملکەچ بکات تا لە بەرانبەر خواستی کرێکاراندا کۆڵ بدات و مەجبوور بە پاشەکشێ بێت.

بزووتنەوەی کرێکاریی ئێران وێڕای کەم و کورت بوون و نا رێکخراو بوونی، بەڵام یەکێک لە سەرپێ ترین و زیندووترین بزووتنەوە جەماوەری و مافخوازەکانی کۆمەڵگا بووە کە رژیم بە پشت بەستن بە هەموو هێز و توانای سەرکوتگەرانەی خۆی هەوڵی لەبار بردن و لاواز کردنی داوە و بە بڵاوە پێ کردنی ناوەندە پیشەیی و بەرهەمهێنانەکان لە کەرتی گشتیەوە بۆ کەرتی تایبەت و وەرگرتنی کرێکارانی کاتی، وەرزیی و گرێبەستی لە جیاتی کرێکارانی هەمیشەیی و جێگیر، هەوڵەکانی خۆی بۆ لاواز کردن و بێ توانا کردنی باسکی بەهێزی ئەم بزووتنەوەیە خستووەتە گەڕ و لەم پێناوەدا لە هیچ کردارێکی دژە کرێکاریی دەستی نەپاراستووە، بەڵام بە هۆی پێشینە و مێژووی پرشنگدار و دەوڵەمەندی بزووتنەوەی کرێکاریی ئێران لە قۆناغە مێژووییە چارەنووس سازەکەندا، ئەو پۆتانسیەل و زەرفیەتەی بۆ ئەم بزووتنەوەیە پێکهێناوە کە رێکخستنەوە و بە پاڵپشتی کردنی دووبارەی بتوانێت لە گۆڕەپانی گۆڕانکارییەکاندا ئامادە ببێت و رۆڵی لەبار و پڕ بایەخ بگێڕێت.

گواستنەوەی خاوەندارێەتی و بەڕێوەبەرایەتی شیرکەت و دامەزراوەکان بۆ کەرتی تایبەتی و پەیمانکاریی و لەوێشەوە بۆ پەیمەنکارانی دەستی دوو و دەستی سێ، کاتی کردنەوەی گرێبەستی کرێکاران، پێ نەدان و دواخستن و کەم کردنەوەی حەقدەستی کرێکاران، نەبوونی بیمە و کەلوپەلی پۆشتە و پەرداختە بۆ پاراستنی ئەمنیەتی کرێکاران و بڕینی بەشە خۆراک و خزمەتگوزارییەکانیان، پێ نەدانی خاوەندارێەتی و بەڕێوەرایەتی شیرکەتەکان بە کرێکاران و شووراکانی کرێکاریی، هەڕەشە و ترساندنی کرێکاران لە ئەگەری دەرکردن یان زیندانی کردن و ئەشکەنجە دانیان و دەیان گیر و گرفت و کێشەی گەورە و چکۆلە، ئەو لەمپەر و گرفتە قووڵ و بەرینانەن کە سیستمی سەرمایەداریی ئێران لە بەردەم کرێکاران و چین و توێژی هەژار و زەحمەتکێش سازی کردووە و بووەتە هۆی ئەوەیکە کرێکاران لە مەتەرێزی بەربەرەکانێ و دژایەتی لەگەڵ رژیمدا راوەستن و لە سەر مافەکانی خۆیان زیاتر پێداگریی بکەن.

دەستپێکی وەرزی نوێ لە رۆژژمێری خەباتی کرێکاران و زەحمەتکێشانی ئێران لە حەڵێکدایە کە، کرێکارانی کەرتی نەوت و گاز و پێترۆشیمی لە ماوەی دەیان ساڵی رابردوو لە ژێر توندترین کەشی ئەمنیەتی و سەرکوتگەرانەدا بوون، بەڵام ئەمڕۆکە دیوارەکانی ترس و خەفەقانیان شکاندووە و لە تەنیشت هاوچارەنووسەکانی خۆیان لە هەفت تەپە کە نزیک بە دوو مانگە مانیان گرتووە و هەمیشە وەکوو ماتۆڕی پێشڕەوی خەباتی چینایەتی کرێکاران لە ئێران بە ئەژمار دێن، بە مانگرتن لە سەر کارەکانیان و رێکخستنی کۆبوونەوەگەلێکی بەرین، خوازیاری دەستەبەر بوونی ماف و خواستەکانی خۆیانن.

وێڕای سانسۆڕ و بایکوتی رێکخراو و سیستماتیکی هەواڵی ئەم مانگرتن و ناڕەزایەتیانە لە لایەن دامەزراوەی دەنگ و رەنگی کۆماری ئیسلامی، بەڵام بەرین بوونی بێ وێنە و وشیاری کرێکاران و کەڵک وەرگرتن لە مێتۆد و داهێنانی نوێ لە شێوازی رێکخستن، مانگرتن و راگەیاندن، توانیویانە دەنگی خۆیان بە هەمووان بگەینن و پاڵپشتیەکی باش لە هەموو لایەکەوە بۆ خۆیان کۆ بکەنەوە.

ئەو ئاڵایەی کە کرێکارانی کشتوکاڵی نەیشەکەری هەفت تەپە بە چەند ساڵ خەبات و خۆڕاگریی خۆیان هەڵیان کردووە پاراستوویانە، هەنووکە لە دەستانی قایم و پتەوی کرێکارانی کەرتی نەوت و گاز و پێترۆشیمی دایە و ئەوان نوێنەرایەتی دەکەن.

هەژاری و قەیرانی قووڵی ئابووریی و هەڵاوسانی بازاڕ و دابەزینی ئاستی توانای کڕین و بێکاریی و لە هەمان کاتدا گەندەڵی و دزیی کاربەدەستانی حکومەتی و توانا نەبوونی رژیم بۆ چارەسەریی ئەم کێشە و گرفتە ئابوورییانە هەمووی بووەتە خەرمانێک لە ناخۆشی و نەهامەتی لە ژیانی کرێکاران و زەحمەتکێشانی کۆمەڵگای ئێران و رۆژ لەدوای رۆژ بە تەشەنە سەندنی ئەم بارودۆخە دژوار و ناسەقامگیرە، ژیان و گوزەرانی کۆمەڵانی خەڵکی رەش و رووتی ئەو وڵاتە زۆرتر دەکەوێتە مەترسیەوە و بۆشایی چینایەتی بە رادەیەکی زۆرتر پەرە دەستێنێت و ئەمەش لە خۆیدا زۆرتر کرێکاران سوور و پەیگیر دەکات بۆ رامان و راپەڕین بە مەبەستی دەستەبەرکردنی خواست و داواکاریەکانیان و رزگار بوون لەو دۆخە قەیراناوی و نامرۆڤانەیە کە رژیمی کۆماری ئیسلامی بۆی ساز کردوون.

کۆماری ئیسلامی ئێران لەم ساتە وەختەدا کە خەڵکی ئێران لەگەڵ بێ ئاسۆیی و بێ هیوایەکی زۆر لە ژیانیاندا بەرەوڕوو بوونەتەوە و هەروەتر بە سەرهەڵدان و پەرەسەندنی نەخۆشی کوشندەی کۆرۆنا، رۆژ لە دوای رۆژ بە رێژەی دەریای بەرینی کرێکاران و زەحمەتکێشان زیاد دەبێت و خەڵک لەسەر ناچار و بۆ بژیوی ژیانی خۆیان روو دەکەنە کاری نالەبار و نایاسایی و هەر بەم ئاستەش کێشە کۆمەڵایەتیەکان پەرە دەستێنێت، بەڵام رژیم هێشتاکە سەرقاڵی تەیار کردن و یارمەتی گەیاندن بە گرووپە تیرۆریستیەکانی ناوچەکە و سەرقاڵی دەستێوەردان و خراپکاری و شەڕ ئەنگێزی لە دەرەوەی سنوورەکانی ئێرانە و زۆرێک لە گەلانی دیکەی ناوچەکەیشی بە ئاگری جینایەتەکانی خۆیەوە سووتاندووە.

بزووتنەوەی کرێکاریی ئێران کە ئەمجارە بەهێزتر لە هەمیشە و یەکگرتووتر لە جاران دەستی کردووە بە خەبات و بەربەرەکانێ، بە بەردەوامی و پێداگریی خۆی داتوانێت هەم رێگا هاندەر بێت بۆ هاتنە مەیدانی باقی بزووتنەوە کۆمەڵایەتی و مافخوازەکانی دیکە و هەم دەتوانێ رێگا خۆشکەر بێت بۆ گۆڕانێکی بنەڕەتی و رزگاری لەم ژیانە کارەساتبارەی کە کۆماری ئیسلامی بە زیاتر لە ٤٠ ساڵ جینایەت و تاوانی بێ ئەژماری خۆی بە سەر کەمەڵگای ئێران و خەڵکی وەزاڵە هاتووی ئەو وڵاتەدا سەپاندوویەتی.

ناوی زیاتر لە ٤٠ شیرکەت، پاڵاوگە، بەشی پیشەیی و بەرهەمهێنان و خزمەتگوزاریی کە لە ماوەی رابردوو کرێکارەکانیان دژی سیاسەتە رزیوە ئابوورییەکانی رژیم و بۆ دەستەبەرکردنی مافە رەوا و بەرحەقەکانی خۆیان دەستیان دایە مانگرتن و ناڕەزایەتی، بریتین لە:

١. نەیشەکەر هەفت تەپە
٢. هێپکۆ لە ئەراک
٣. پاڵاوگەی پارسیان
٤. پاڵاوگەی ئیسفەهان
٥. شیرکەتی ئاسفاڵتی تووس
٦. کرێکارانی پەیمانکاریی پۆڵای سەنگان
٧. مەیدانی نەوتی ئازادگانی باکوور لە هوەیزە
٨. شۆفیری ٣٥٠ ناوگانی ئۆتوویووسڕانی ورمێ
٩. پێترۆشیمی لامەرد فارس
١٠. پاڵاوگەی لامەرد جۆشکارەکانی گرووپی درەخشەندە و جاور
١١. پاڵاوگەکانی گازی ٢٢ و ٢٣ پارسی جنوویی کەنگان
١٢. بەشێک لە کرێکارانی پرۆژەیی ئابادان، پێترۆپالایشی کەنگان
١٣. پاڵاوگەی نەوتی قورسی قشم لە پارێزگای هۆرمۆزگان
١٤. پاڵاوگەی جەفیر ئەهواز، پێترۆشیمی سەبەلان
١٥. وزەخانەی بەرق روودشوور تاران، وزەخانەی ئێرانشار
١٦. شیرکەتی ئازەران گوستەر و شیرکەتی ئاویژە سەنعەت لە پاڵاوگەی نەوتی قورسی قشم
١٧. شیرکەتی ئای.جی.سی لە پاڵاوگەی ئابادان
١٨. شیرکەتی سینا سەنعەت لە پێترۆشیمی پارس فەنل
١٩. سیکلی تێکەڵەی ورمێ، شیرکەتی تەناوب لە فازی ١٤
٢٠. فازی ١٤ پەیمانکاری متەوەری لە پارسی جنوویی
٢١. شیرکەتی پێترۆهێنگام ماهشەهر
٢٢. پێترۆشیمی هێنگام ماهشەهر
٢٣. پاڵاوگەی ماهشەر شیرکەتی تاران جنووب
٢٤.وزەخانەی بەرقی پارسی جنوبی هەڵکەوتوو لە وزەخانەی بیدخوون شارستانی عەسەلوویە
٢٥. وزەخانەی سیکلی تێکەڵەی مەپنا بوویلر لە مەشهەد
٢٦. شیرکەتی ئێرتو پارت پەیمانکاری باقری
٢٧. پێترۆشیمی رازی، شیرکەت جەهانپارس ئیلام مێهران
٢٨. کەمپی ئیمام حسەین لە فازی ١٣
٢٩. فازی ١٣ شیرکەت لیدما
٣٠. شیرکەتی ئەکسیر سەنعەت لە غازی ١٣ لە ئێسکێڵەی تۆنبەک
٣١. گرووپی پەیمانکاریی ئاریا نگین خوزستان NGL
٣٢. فازی ١٣ی تومبەک
٣٣. وزەخانەی سیکلی تێکەڵەی تەبرێز هەم جۆشکارەکان و هەم فیتەرە
٣٤. پۆڵای سەنگان پەیمانکاری قاسری شیرکەت پۆڵای کووشکان
٣٥. شیرکەتی ئاسفاڵتی تووس دەشتی ئازادگان
٣٦. وزەخانەی سیکلی تەرکیبی پارسی جنوویی
٣٧. پێترۆشیمی بووعەلی
٣٨. سایتی پێترۆشیمی عەسەلوویە
٣٩. کرێکارانی وزەخانەی بەرقی سەبەلان
٤٠. وزەخانەی بەرقی ئەردەبێڵ
٤١. شیرکەتی ئەسب نیرو
٤٢. رێگای ئاسنی ئەندیمشک
٤٣. کرێکارانی شارەداریی روانسەر
٤٤. کرێکارانی شیرکەتی مەپنا لە پاڵاوگەی بید بۆلەند ٢ بێهبەهان
٤٥. کۆبوونەوەی مامۆستایانی گرێبەستی لە بەردەم مەجلسی رژیم
٤٦. کۆبوونەوەی خانەنشین کراوان لە بەردەم ئیدارەی دابینکاری کۆمەڵایەتی

ڕۆژهەڵاتی ناوین پاش پەسەندنەکرانی بریارنامەکەی ئەمریکا لە شووڕای ئەمنییەت

محەمەد حەکیمی

وڵاتانی شورای ئەمنیەتی نەتەوە یەکگرتوەکان بە نەدانی متمانە بە بڕیارنامەکەی ئەمریکا بۆ دووبارەکردنەوەی گەمارۆی چەکو چولی ئێران نیشانیاندا کە ناوچەی ڕۆژهەڵاتی ناوین بە تایبەتی شارۆمەندانی ئێرانی توشی کێشەو گرفتی زیاتر دەبن‌و ناوچەکەش توشی شەڕو ئاژاوەی زیاترو کاولکاری زێدەتر.

کاتێ لە ساڵی ٢٠١٨ی زایینی‌و دوای بڵاوکردنەوەی ئەو ئارشیوە گەورەیەی کە وڵاتی ئیسرائیل بە دەستی هێناو نتانیاهۆ بڵاوی کردەوەو جیهان زانی کە ڕژیمی ئیسلامی ئێران لە ماوەی وتووێژەکانی لەگەڵ گرۆپی پێنج زێدە یەک، بەر لەوو دوای ئەویش، نە تەنها ئەو ئارشیوە، بەڵکوو دەیان شتی دیکەو شوێنی دیکەشی شاردوەتەوە، بەڵام لایەنگرانی ڕێکەوتنی ناوکی زۆر زوو ئەم درۆی ئێرانیان پەردەپۆش کرد یا بیانویان بۆ هێنایەوەو بە کوردیەکەی ماس ماڵیان کرد.

ئێستا کە بۆ هەموو لایەک روون بوەتەوە کە رژیم گوێی بە بەڵێنەکانی خۆیی نەداوەو ناداتو چەندین شوێنی دیکەی ناوکی لە ئێران هەیە کە لە چاو جیهانی شاردوەتەوەو بەرنامەی دروست کردنی بومبی ناوکی هەر لە کاردا ماوەو ماوەتەوە، بەڵام ڕەدکردنەوەی بڕیاری ئەمریکا لە شورای ئەمنیەتی نەتەوە یەکگرتوەکان، سەبارەت بە پێنەدانی چەکو چۆل بە ڕژیمی ئیسلامی لە وەها حاڵێکدا کارەساتێکی گەورەی لێدەکەوێتەوەو دەست ڕاگەیشتنی وەها ڕژیمێک کە پشتگیری‌و لاینگری لە گرۆپو تاقمە تیرۆریستیەکان دەکات کارێکی هەلەو کوشەندەیە.

کاتێ سەبارەت بە بەرنامەی ناوکی لەگەڵ ڕژیمی ئیسلامی ڕیکەوتن کرا، بڕیابر بوو کە ڕژیم هەموو چالاکی خۆیی سەبارەت بە بەرنامەی ناوکی رابگرێت‌و روونکردنەوەش بدات بە ئاژانسی ئێونەتەوەی وزەی ناوکی. بەڵام رژیم بە پێچەوانەوە نە تەنها ئەو کارەی بە گشتی ئەنجام نەدا بەڵکوو پەرەی داوە بە چالاک کردنی بەرنامەی ناوکی خۆیی بۆ دەست ڕاگەیشتن بە چەکی ناوکی.

ئەمە لە حاڵێکدا بوو کە ئاژانس چەندین جار ڕاپوتی داوە سەبارەت بەوەی کە ئەگەری زۆرە ڕژیمی ئیسلامی ئێران مەوادی ناوکی لە ناو خۆیی ئێران حەشار دابێت‌و هەروەها ڕێگە نەدانی رژیم بە نوێنەرانی ئاژانس بۆ پشکنین لەو دوو شوینە نوێیە ئەوە نیشان دەدات کە ڕژیمی ئیسلامی هەروا بە دوای بەرنامەی ناوکی خۆیەتی‌و گوێبیستی دەنگی دەرەوەی خۆیی نییەو تا ئێستە گەمەی کردوە لەگەڵ وڵاتە زلهێزەکان.

ئەمە لەلایکەوەو لەلایکی دیکەشەوە بە ڕەت کردنەوەی پێشنیارەکەی ئەمریکا لە نەتەوە یەکگرتوەکان ڕژیم لە جاران سوورتر دەبێت لە کارەکانی‌و ئەمە بە سەرکەوتنێکی گەورە بۆ خۆیی وەسف دەکات. هەروا کە «مەجید تەخت ڕەوانچی نوینەری ڕژیم لە نەتەوە یەکگرتوەکان دەڵێت: پەسەند نەکردنی ئەم بڕیارنامە نیشانی دا کە ئەمریکا بە تاک ماوەتەوەو لەمە بەدواوە دەبێ چاوەڕوانی ئەوە بین کە ڕژیم لە ناوچەکە زیاتر پشێوی‌و ئاڵوزی بنێتەوە، چونکا بەو باوەرە گەیشتوە کە ئەمریکا بە تەنها هیچی پێ ناکرێت تا ئەو کاتەی وڵاتانی چین‌و روسیە بەرگری لێ دەکەن.

هەر چەن دۆخی ئابووری ئێران زۆر خراپە، بەڵام ئەمە بە تەنهایی ناتوانێ لە ئێران ببێتە هۆی ئاڵوگۆڕی بنەرەتی لەو وڵاتەو روسیەو چینیش بە دوای فرۆشتنی فرۆکە، تانک، شناوەرو چەکو چۆلە کۆنەکانی خۆیانن‌و کێ لە ئێران باشتر تا ئەو شتانەی پێ بفرۆشن، هەرچەن وڵاتی ئەمریکا دژی ئەوەیە کە چەکە روسی‌و چینیەکان بێتە ناو ئێران، بەڵام ئەمرۆ بە کردەوە دەتوانین ئەوە ببینین‌و چاوەڕێی ئەوە بین. لەلایکی دیکەشەوە خەڵکی ئێران دەبێ چاوەڕێی زیات بە تاڵانبردنی ژێرخانی ئابووری خۆیان بن.

ڕژیم بۆ دەستڕاگەیشتن بە چەکوچولی نوێ‌و مانەوەی خۆیی دەست بە هەموو کارێک دەداتو هەروا کە لە ڕێکەوتنی ٢٥ ساڵەی لەگەڵ وڵاتی چین هەموو خەلیجی فرۆشت بە ئەو وڵاتە تەنها بۆ ئەوەی لە شورای ئەمنیەت بەرگری لێبکاتو هیچ دەستکەوتێک بۆ خەڵکی ئێران لەو ڕێکەوتنەدا بوونی نییەو نەبوە. دەبێ چاوەڕیی بە تاڵانبردنی زیاتری سەرچاوە دارایەکانی ئێران بین لەلایەن دوو وڵاتی چین‌و روسیەو گوشاری زیاتر بۆ سەر جەماوەری وەزاڵە هاتووی ئێران بین.

دەستبەسەرا گیرانی ٤ نەوتکێشی ئێرانی لە لایەن ئەمریکا

دواڕۆژ

ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا بۆ یەکەمین جار بەهۆی پێشێلکردنی گەمارۆکانی سەر ڕژیمی کۆماری ئیسلامی ئێران، دەستی بەسەر ٤ نەوتکێشی ئێراندا گرتووە کە هەڵگری سووتەمەنی بۆ وڵاتی ڤێنێزۆێلا بوون.

«وال ستریت ژۆرناڵ» لە زاری بەرپرسانی ئەمریکاییەوە بڵاوی کردووەتەوە کە دەوڵەتی ئەو وڵاتە دەستی بەسەر ٤ کەشتیدا داگرتووە کە هەڵگری سووتەمەنی بۆ «ڤێنێزۆێلا» بوونە و گەمارۆکانی ئامریکا بۆ سەر ئێرانیان پێشێل کردووە.

ئەمریکا ئەو کارەی وەک دووپاتکردنەوەی «سیاسەتی گوشاری لانی زۆری» بۆ سەر ڕژیمی تاران ئەنجام داوە.

ئەو بەرپرسانە وتوویانە کە ئەو ٤ کەشتییە بە ناوەکانی «لۆنا»، «پاندی»، «برینگ» و «بێلا»، لە ڕۆژانی ڕابردوودا لە دەریادا ڕاگیراوە و ئێستاکە دەگوازرێنەوە بۆ «هیۆستۆن».

دادگاکانی فیدێراڵی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا، مانگی ڕابردوو بۆ ڕاگرتنی ٤ نەوتکێشی ئێرانی کە بەرەو ڤێنێزۆێلا دەچوون داواکارییەکیان بڵاو کردەوە.

بەرپرسێکی ئەمریکایی بە «وال ستریت ژۆرناڵ»ـی ڕاگەیاندووە کە ئەو نەوتکێشانە بە بێ بەکارهێنانی هێزی نیزامی ڕاگیراون.

بەپێی دۆسییەیەک کە لەلایەن ئەمریکاوە پێشکەش کراوە، بازرگانێکی ئێرانی گرێدراو بە سپای پاسدارانەوە کە لەلایەن ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکاوە وەک ڕێکخراوێکی تێرۆریستی ناسێندراوە، لە ڕێگای تۆڕی شێرکەتە ساختەکانەوە، باری سووتەمەنیی گواستووەتەوە تا بە شێوەی شاراوە گەمارۆکانی ئەمریکا دەور لێ بداتەوە.

سپای قودسی ئێران لە سووریە منداڵان بۆ کاری تیرۆریستی بەکاردەهێنێت

دواڕۆژ

سپای قودسی سەر بە سپای پاسداران کە بە ڕێکخراوێکی پێرۆریستیی نێودەوڵەتی دەناسرێت، ئۆردوگای ڕاهێنانی سەربازی و ڕاهێنانی چەکی بۆ منداڵان و مێرمنداڵان لە سوریە دروست کردووە بۆ شەڕ و کردەوەی تیرۆریستی و خۆکوژی بەکاریان دەهێنێت.

بەلەدی نیوز کە میدیایەکی سەر بە سوریەیە، لە زمانی دژبەرانی ڕژێمی بەشار ئەسەدەوە بڵاوی کردووەتەوە کە:

لە چەند ڕۆژی ڕابردوو، گرووپ و میلیشیاکانی سەر بە کۆماری ئیسلامی، ئۆردوگای ڕاهێنان و وەرگرتنی منداڵانیان کردووەتەوە کە کەوتووەتە شاری تەدمری ڕۆژهەڵاتی حمس.

سەرچاوەکە باسی لەوە کردووە کە سپای پاسدارانی کۆماری ئیسلامی ئەم بنکە سەربازییەی لە شاری تەدمر دروست کردووە بۆ ئەوەی منداڵان تیایاندا ناونووس بکرێن و بۆ کاری سەربازی بەکاریان بهێنن.

میلیشیاکانی ژێر دەسەڵاتی سپای قودسی پاسداران هەوڵ دەدەن منداڵان و مێرمنداڵانی ژێر تەمەنی ١٨ ساڵی ناوچە گوندەکییەکانی حمس کۆ بکەنەوە و وەک شەڕکەر و موجاهید ڕاهێنانیان پێ بکەن بۆ کردەوەی سەربازی و خۆکوژی.

هەر ئەم میلیشیایانە لە مانگی ڕابردوو، دەیان مێرمنداڵی خوار تەمەن ١٦ ساڵیان لە شاری ئەلبوکەمال وەرگرتووە و بەشدارییان پێ کردوون لە خولێکی ڕاهێنان و بەکارهێنانی چەک. پێشتر گرووپە تیرۆریستی و توندئاژۆکەی «لواء فا×میون»ی ئەفغانی، دەیان منداڵیان کۆ کردبوونەوە بۆ ئەوەی لە تەنیشت هێزە شەڕکەرەکانی ڕژێمی سوریەوە شەڕیان پێ بکرێت.

جێگای ئاماژەیە، ڕژیمی کۆماری ئیسلامی هەر لە سەرەتای هاتنە سەر دەسەڵات و لە شەڕی کۆنەپەرستانەی نێوان دوو ڕژیمی جینایەتکاری بەعسی عێراق و ڕژیمی ئیسلامی ئێرانەوە، منداڵانی لە بەرەکانی شەڕ و بۆ پووچەڵ کردنەوەی مەیدانەکانی مین و هەروەها بۆ جۆرەها کردەوەی تێرۆریستی و تێکدەرانە بە مەبەستی گەیشتن بە ئامانجە دژە ئینسانیەکانی خۆی بەکار هێناوە.

هاوڕێ عومەر ئێلخانیزادە:

کوردستانی بوون هەر ئەوە نییە تۆ بڵەی حیزبێکم لە کوردستانم، گرینگ ئەوەیە تۆ دەبێ بە هەموو شتێکەوە کوردستانی بیر بکەیەوە

وتووێژی تیشک تی ڤی لەگەڵ هاوڕێ عومەر ئێلخانیزادە

ئامادەکردنی وتووێژ بۆ بڵاوبوونەوە لە دوارۆژ:
سروە مستەفازادە

وتووێژ لەگەڵ بەڕێز عومەر ئیلخانیزادە سکرتێری گشتی کۆمەڵەی زەحمەتکێشانی کوردستان لەیادی٧٥ ساڵەی دامەزرانی حیزبی دێمۆکرات،

پ:وەکوو یەکەم پرسیار، کاک عومەر دەزانن کە حیزبی دێمۆکرات پێدەنێتە ٧٥ یەمین ساڵی دامەزرانی خۆی، ئامانج لە دامەزراندنی حیزبی دێمۆکرات وەکوو ڕێکخراوەیەکی سیاسیی چی بوو؟

و: دیارە حیزبی دێمۆکرات لە بزووتنەوەیەکی کوردی دابوە و ئامانجیشی کوردستان و مەسەلەی کورد بووە، پێش دامەزرانی حیزبی دێمۆکرات و پێش کۆمەڵەی ژێکافیش بزووتنەوەی کورد واقعییەتی بووە، و بوونی حیزبێک کە بێت ئەم بزووتنەوەی بەڕێوە بەرێت لە هەموو بزووتنەوەی کورددا هەستی پێکراوە، هەر بۆیە کۆمەڵەی ژێکاف دروست بوو. ئامانجەکانی کۆمەڵەی ژێکاف و حیزبی دێمۆکرات ، ڕەنگە لە هێندێک بابەت جیاوازیان بێت، بەڵام لە ئەسڵ دا ئەوە بووە کە بتوانن ئەم بزووتنەوەیە ببەنە پێش و ڕێکخەر و سازماندەری ئەم بزووتنەوەیە بن.

پ:چۆن بوو کە حیزبی دێمۆکرات دوای تێپەڕینی پێنج مانگ لە دامەزراندنی و پاش ماوەیەکی کورت توانی بگاتە لووتکەی دەسەڵاتی سیاسیی و ئەوە کە کۆماری کوردستانی دامەزراند؟

و: من لام وایە ئەوە هونەری بزووتنەوەکەیە، هەر کاتێک ویست و داخوازی حیزبێک لەگەڵ ویست و داخوازی بزووتنەوەکە هاوتەریب بێت، ئەوکاتە لە هەڵچوون دایە، دەفڕێ و هەر حیزبێکیش نەتوانێ لەگەڵ ئەوانە بێت دەشکێ، دەورە، دەورەیەکە کە دەوڵەتی مەرکەزی لاواز بوە و مەسەلەی کورد کە دەبێ ماف وەرگرێ لە ئارا دایە ، ئاڵووگۆری گەورە هەیە، دوای شەڕی جیهانی دووهەمە و کورد پێی وایە دەگا بە ئامانجەکانی و بۆیە هەست و ئەستێکی بەرینی کوردایەتی و ڕزگار بوون لە ناخی خەڵک و جەماوەر دایە ، تەقریبەن لە ناو هەموو چینێکی کۆمەڵگادا بوونی هەیە و هەروەها بوونی کۆمەڵەی ژێکافیش تەئانەت بەو تەمەنە کەمەی کە بووی و ژێرزەمینی بوونیشی کە ئاسەواری زۆری ماوەتەوە لە بزووتنەوەی کوردیدا، مەعلومە ئەو کاتەش حیزبی دێمۆکرات و شەخسی پێشەوا قازی محەممەد، کە لە کۆمەڵەی ژێکافیش دابووە کاتێک دەردەکەوێ بزووتنەوەکە دەخوازێ کە ڕێبەری پەیدا بکا و لە هەمان کاتتدا بزووتنەوەکەیە کە ڕێبەرەکەی خۆی یا ئەو حیزبەی کە لەگەڵیەتی دەباتە لووتکە.

پ: حیزبی دێمۆکرات سەردەمی کۆماری کوردستان چ کاریگەرییەکی لەسەر هۆشیاری نەتەوایەتی کورد دانا؟

و: لە ڕاستیدا ئەگر بڵێم نابێ بڵەی حیزبی دێمۆکرات چ کاریگەریەکەی دانا لەسەر هۆشیاری نەتەوایەتی، دەبێ بڵەی درووست کردنی کۆمار ، سازدانی کۆمار و ئەم بزووتنەوەیە چ کاریگەرێکەی لەسەر حیزبی دێمۆکرات دانا؟ چۆنکە ئەو بزووتنەوەیە کە کۆماری لێ هاتە دەرێ و زۆریش گەورەترە لە حیزبی دێمۆکرات و هەروەها لە هەموو حیزبەکانی کوردستانیش، بۆیە پێموایە زۆر ڕوانگەیەکی تەسکی حیزبییە کە ئێمە بیر لەوە بکەینەوە، حیزب کە لە حاڵێکدا کە بزووتنەوەیەکی گەورەی کۆمەڵایەتی لە ئارادایە ناتوانین بڵێین چ تەئسیرێکی دانا، حیزب بۆخۆی تەئسیری وەرگرت، بۆخۆی تێیدا خارا و بارهات. زۆرکەس بوون لە کۆماردا کە حیزبی نەبوون واتە فکری نەتەوەیی زاڵتر بووە مەعلومە بۆیە حیزبی دێمۆکرات لەگەڵ کۆمار ئەگر خۆی وێکخا، ئەمە دەتوانێ ئێمە بیڵێین کە بەڵێ دوروست کردنی کۆمار حیزبی دێمۆکراتیشی گۆڕی ، یانی دەقێکی لە مێشکی هەموو کوردێکدا و لە بۆچوونی هەموو حیزبێکدا شکاند کە کورد مافی هەیە دەوڵەتی بێت کە کورد نەتەوەیە و ئەوە ئیتر هەم حیزبی دێمۆکرات و هەم هەموو ڕووناکبیر و خەڵکی دیکەی کوردیش پاراو دەکا و دوای شکستی کۆماریش دەبینین هەموو کەس لەوە دەخوا، هەموو کەس ئێستاش کۆماری کوردستان بۆی پشتیوانەیەکی گەورەی مێژووییە.

پ: کاک عومەر کەمێک لە مێژوو بێینە پێشەوە، حیزبی دێمۆکرات لە دەیەی شەستی هەتاویدا چ ڕۆڵێکی لە بزووتنەوەی نەتەوایەتی گەلی کورد لە ڕۆژهەڵات دابووە؟

و: من لام وایە حیزبی دێمۆکرات وەک حیزبێکی دژ بە کۆماری ئیسلامی و ئەو وەقتە و ئەوەی کە ئەوکات نەچوە ژێرباری کۆماری ئیسلامی و سکۆلاریزمێک لە کوردستان بوو قەتعەن هەبوونی حیزبە سیاسییەکانی ئەوکات کە ئەساسەن کۆمەڵە و دێمۆکرات بوون، ڕۆڵێکی گەورەیان بووە ، مقاومەتی خەڵکی کوردستان و هەموو ئەوەی کردوویانە، زۆر جێی شانازیە، بەڵام ئێستا کە چاوی لێدەکەم دەبێ ڕەخنە لە خۆمان بگرین بۆ لەو دەیەیەدا ئێمە نەمانتوانی، یان خود کۆمەڵە و دێمۆکرات سەڕەرای جیاوازییەکانیان، نەیانتوانی پێکەوە کیانێک بۆ کورد دروست کەن، کیان مەنزورم دەوڵەت نییە، یانی سازەیێکی کوردی، کوردستانێکی نەتەوەیی، ئەوەی ئێستا بیری لێ دەکەینەوە بۆ ئەوکات کە بزووتنەوەیەکی گەورە لە ئارادابوو، نەمانکرد؟ هەڵەی گەورەی ئێمە ئەوە بوو، من بێ تەعەسوب دەڵێم هەم کۆمەڵە هەم دێمۆکرات، هەردووکیان چوون لەناو ئێرانییەکاندا پارتنێر پەیدا کەن لە جیاتی ئەوەی بزووتنەوەی کورد وێک بێنێ و بیکەن بە هێز، هەردووکمان دەمانهەویست پارتنێرمان بێ و ئێرانی پشتیوانیمان لێبکا تا ئێمە لە کوردستان بە هێزتر بین، بە کۆمەکی ئەوان کوردستان بە هێزکەین، ئەمە ئەو هەڵە مێژووییە و هەر تایبەت بە کۆمەڵە و دێمۆکرات نییە پێشتریش لە شۆڕشی ئەیلولیش بەولاوە هەر کراوە.

پ: کاک عومەر هۆکاری سەرەکی ئەو هەڵە مێژووییە چ بووە؟

و: هۆکاری سەرەکیکەی ئەوەیە کە ئێمە کەوتبووینە دەورەیەکەوە کە بزووتنەوەی کوردی و کۆمەڵگای کوردستانیش مەیلی جۆراوجۆری سیاسیی تێدایە، ئەو مەیلانە دژبەری یەکیشن، منافیسی یەکیشن، بەڵام لە مەسەلەی دێمۆکراسی و مەسەلەی نەتەوییدا دەتوانن یەک بگرن، هەردووکمان ئێرانچی بووین، کوردستانی بوون هەر ئەوە نییە تۆ بڵەی حیزبێکم لە کوردستانم، گرینگ ئەوەیە تۆ دەبێ بە هەموو شتێکەوە کوردستانی بیر بکەیەوە، ئێمە چووین حیزبی کۆمۆنیست دروست بکەین لەگەڵ چەپی ئێران ئەنواعی پەیوەندی و پەیکارمان بوو خراپمیشمان نکردووە، حیزبی دێمۆکراتیش لەگەڵ خان بابای تێهرانی، بەشێک لە چریک و موجاهدین کە ئەوان بۆخۆیان کێشەیان بوو لەگەڵ یەک هاوپەیمانی بەست، هەم پارتنێرەکانی ئێمە هەم پارتنێرەکانی حیزبی دێمۆکرات و ئێمەش بۆخۆمان بێ کێشە نەبوین، ئەو کێشەیە لەسەرمان زیاد بوو یانی باری خستە نێو بزووتنەوەکە تا ئێستاش ئەوە بووە، من لام وایە ئەورۆ ئەگر دەرسێک لە دەیەی شەست وەرگرم بە هەموو قارەمانیەتی و خەباتکاری گەلی کورد، پێشمەرگە، حیزبەکان و کادری نهێنی کردیان، دەبێ بڵێم، لە بزووتنەوەیەکی ڕزگاریخوازدا: لەپێشدا کورد دەبێ خۆی یەکدەنگ وهاوپەستەو یەکگرتوو بێ.

ئێمە دەمانتوانی، ڕاستە بزووتنەوەی کوردی ڕۆژهەڵات گەمارۆ درابوو، ڕاستە ئەوجۆرەی کە دەبێ ببێ دەنگی بە دونیا نەدەگەیشت ، بەڵام خۆ زیاتر دەیتوانی دەور بگێرێ، دەیتوانی بمێنێتەوە، دەیتوانی مانۆڕی زۆر گەورە بکا، کۆماری کوردستان بە تەمەنێکی کەم و پانتاییەکی جوگرافییایی تەسک ئەو هەموو کاریگەرییەی دانا، بۆ ئێمە نەماندەتوانی پارلەمانێکی کوردستان دانێین؟ کەیفی خۆیەتی کۆماری ئیسلامی با هێرش بکا، هەر ئەو چەن مانگە دەمانتوانی ئەو کارە بکەین، بۆ ئێستا بیر لەوە نەکەینەوە؟ ئەوەیە ماوەتەوە . کۆمار بە ئێمە دەڵێ ئێستا کە یادی ٧٥ ساڵەی حیزبی دێمۆکرات دەکەین، حیزبی دێمۆکرات حیزبێک بووە کە لە کۆمار بەشدار بووە، بەڕێوەبەری بووە، پێشەوا قازی محەممەد بەرپرسی بووە، ئەوەش تەئسیراتەکەی ، هی چییە ئەو تەئسیراتە؟ با سەوادتر بوون؟ نەبوون، لێزانتر بوون؟ نەبوون، دنیا زیاتری دەناسین؟ نەیدەناسین، یانی هیچکام لەوانەی تێدا نەبوو، بەڵام ئەو کات کارێکیان کرد کە ئەو کارە ماندگارە، ئەمە بنچینەیە، بنەڕەتە، ئێمە ئێستاش دەبێ وابکەین ئەوەی لە دەیەی شەست نەمانکرد هیوادارم لە ئێستادا حیزبەکانی ڕۆژهەڵاتی کوردستان بیکەن.

پ: کاک عومەر بەرنامەکەمان تایبەتە بە یادی ٧٥ ساڵەی حیزب بۆیە پرسیارەکان زۆرتر لەم چوارچێوەیە، هەر لەدەیەی شەستی هەتاویدا حیزبی دێمۆکرات چ کاریگەرێکەی لەسەر هاوکێشە سیاسییەکانی ئێران و ناوچەکە دانا؟

و:بە دڵنیاییوە بزووتنەوەی کوردستان بە حیزبی دێمۆکراتیشەوە و بە کۆمەڵەشەوە کاریگەری گەورەیان بووە،

> نێستا کە چاوی لێدەکەم دەبێ ڕەخنە لە خۆمان بگرین بۆ لە[لە دەیەی ٥٠]، کۆمەڵە و دێمۆکرات سەڕەرای جیاوازییەکانیان، نەیانتوانی پێکەوە کیانێک بۆ کورد درووست کەن، کیان مەنزوورم دەوڵەت نییە، یانی سازەیەکی کوردی، کوردستانیکی نەتەوەیی، ئەوەی ئێستا بیری لێ دەکەینەوە بۆ ئەوکات کە بزووتنەوەیەکی گەورە لە ئارادابوو، نەمانکرد؟ هەڵەی گەورەی ئێمە ئەوە بوو، من بێ تەعەسوب دەڵێم هەم کۆمەڵە هەم دێمۆکرات، هەردووکیان چوون لەناو ئێرانییەکاندا پارتنێر پەیدا کەن لە جیاتی ئەوەی بزووتنەوەی کورد وێک بخەن و بیکەن بە هێز، هەردووکمان دەمانهەویست پارتنێرمان بێ و ئێرانی پشتیوانیمان لێبکا تا ئێمە لە کوردستان بە هێزتر بین، بە کۆمەکی ئەوان کوردستان بە هێزکەین، ئەمە ئەو هەڵە مێژووییە و هەر تایبەت بە کۆمەڵە و دێمۆکرات نییە پێشتریش لە شۆڕشی ئەیلولیش بەولاوە هەر کراوە.

...بۆ ل ٩

درێژەی لاپەڕی ٨

هەموو ئازادیخوازان و نەتەوەکانی ئێران کە زوڵمیان لێدەکرا چاویان لە کوردستان بوو، کوردستان ببوو بە سەنگەرێک و ڕووناکاییەک بۆ هەموو، کە پشتی پێببەستن، ئەو هەموە سەرکوتەی لە ئێران کرا، ئەو هەموە چالاکوانە سیاسییە کە بەرێکران لە کوردستانەوە و پێی چوونە دەرێ یا دێمۆکرات ناردنی یا کۆمەڵە، ئێرە موحیتێکی ئازاد بوو، کوردستان حیزبی جۆراوجۆری تێدابوو و قسەشیان بە ئێمەش دەکوت ، پێشیان دەکوتین ناسونالیستن ڕەخنەشیان لێدەگرتین، من ناڵێم کەمووکووڕیمان نەبوە بەڵام بە هەموو ئەوانەوە ، کوردستان ئاڵتێرناتیڤێکی چکۆلە بوو لە بەرابەری کۆماری ئیسلامیدا، توودەییەکانی تەرەفداری کۆماری ئیسلامی تەرەفداری خەتی ئیمام و خومەینی دەیانتوانی لێرە بن دەیانتوانی لەناو حیزبی دێمۆکراتیشدا بن، ئەڵبەتە تەئسیری باشیان لەناو حیزبی دێمۆکراتدا نەبوو، یانی یەکێک لە سەرێتیشەکان ئەوە بوو یانی وەک چۆن ئێمە چوونمان بۆ ناو حیزبی کۆمۆنیست تەئسیری باشی نەبوو. بەڵێ بۆیە ئەگر باسی حیزبی دێمۆکرات بکەی تەئسیری مووسبەتی بوو، ئەوەندەی کە ئەو بزووتنەوەیە خۆ ڕاگرێ و ڕەوالەتێکی موتەمەدینانە لە بزووتنەوەی کورد لە مقابیل بیرتاریکیەک کە کۆماری ئیسلامی خەریک بوو دورووستی دەکرد بمێنێ.

پ: حیزبی دێمۆکرات لە دەیەی شەستی هەتاویدا چ پێگەیێکی سیاسی لە نێو حیزبەکانی کوردستان هەبوو بە گشتی؟

و: تەبعەن ئێمە و حیزبەکانی دیکەی ئەوکاتی کوردستان لەگەڵ باشوور لە پەیوەندیدا بوین و ئیرتباتمان خۆشبوە، هەم حیزبی دێمۆکرات و هەم کۆمەڵە پەیوەندی باشمان بوە و تا ئێستاش حیزبی دێمۆکرات و کۆمەڵەش دوو حیزبن کە لە باشوور و باکور و ڕۆژئاوا خەڵک دەیانناسێ، حیزبی دێمۆکرات یەکێک لە ڕەوتە سەرەکێکانی بزووتنەوەی کوردە لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان و تەبیعییە هەموو کەس ئاوا دەیبینێ و دەیناسێ.

پ: ئەی لە ئێستادا ئەو پێیەگەیە سیاسیە چۆن دەبینن؟

و: لە ئێستادا ئەگر خۆمان خراب نەبین دەتوانێ باشتر بێ، بەڵام ئەگر بمهەوێ سەریح بم حیزبەکانی ڕۆژهەڵات لەو پتانسییێل و زەرفییەتەی کە ئەورۆکە لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان هەیە دوورن، ، وئەو پێویستیانەی کە ئەورۆ لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان پێویستێتی، ئێمە لە پاشین، زۆر لە پاشین. یانی بزووتنەوەکە ، خەڵکەکە، پێگەی کۆمەڵایەتیمان کە خەباتمان تێیدا کردوە و تێیدا بار هاتووین و ڕاهاتووین، زۆر زۆر بەنەزەری من لە پێشترە لە ئێمە و دەبێ ئەوە چارەسەر بکەین.

پ: پێویستە چ بکەین کاک عومەر؟

و:پێش هەموو شتێک ئەو دەرسە وەرگرین و کوردستانی بیر بکەینەوە و سەعی بکەین یەکەیەکی سیاسیی کە مەیلە جۆراوجۆرەکان لە کوردستان لە خۆگرێ، سازبکەین. پێویستە و مەجبوورین ئەو کارە بکەین، بۆ ژینگە پارێز، بۆ یارمەتی کرماشان لە کاتی بوومەلەرزە، تۆڕوو ڕایەڵەی کۆمەڵایەتی لە هەموو کوردستانەوە سازدەبێ، لە ورمێ و سۆما و برادۆستەوە ئیمکاناتیان بۆ دەچێت، خەڵک لە لاو و پیر بۆ هەموو کارەساتێکی کۆمەڵایەتی، بۆ هەموو خەباتێکی سیاسیی ئامادەیە، کاتێک حیزبەکان بانگەوازی مانگرتن دەدەن بە پێشوازی دەچن، بۆ مەسەلەی ژینگە پارێزی کۆ دەبنەوە، ، خۆ هەموویان کۆمەڵە نین، هەموویان دێمۆکرات نین، زۆریشیان کەسی غەیری حیزبین، مەیلی جۆراوجۆری سیاسییان تێدایە، بەڵام لەسەر ئەو مەسەلانە یەک دەگرن وکاری گەورەش دەکەن، ئێمە دەبێ دەرسیان لێ وەرگرین.

پ: یانی پێتانوایە حیزبەکانی ڕۆژهەڵات دەبێ زۆرتر خۆیان ئاپدەیت کەنەوە لەگەڵ خەڵکی ڕۆژهەڵات؟

گرینگ ئەوەیە بە پێی پێویستییەکانی ڕۆژهەڵات ئێمە هەنگاو هەلگرین. ئێمەش قەبووڵی ئەوە بکەین کە دەکرێ یەکەیەکی سیاسیی یەکگرتوو لە کوردستان هەبێ بە مەیلی جۆراوجۆری سیاسییەوە، دەکرێ پارلەمانێک لە تاراوگە بۆ کوردستان پێک بێنین و کاری پێبکەین، دەکرێ ئەوە دیاری بکەین تا هەڵبژاردنێکی ئازاد، کوردستان چۆناوچۆن ئیدارە بکرێ، مەدرەسەکانی چۆن بێ ،ماڵیاتی چۆن بێ، ئەوە لەناکاو کۆماری ئیسلامی تێکچوو، لاوازبوو، ئەما، ئێمە چ سیاسەتێکمان بەرانبەری هەبێ، ئێمە بەرانبەر هەموو ئە پێویستییانەوە بێدەنگین. دەبێ ئەوە بکەین و تەوافقی لەسەر بکەین. ئێمە بە خۆشییەوە ئێستا ئەو جۆرە باسانە لە نێواندا هەیە، بەڵام کات پێموانییە زۆر بەدەستەوەبێ، زۆر جیدی ئێمە دەبێ ئەوانە بەرینە بواری کردەیی، من دەڵێم ئاڵترناتیڤی سێبەر دورووست کەین لە کوردستان، بە راحەتی پێیان بڵەین کاکە ئەو ماڵیاتە مەدەن، ئەو پوڵی بەرقە بدەن ئەوە ئاوابێ، ئەوە ئەزەری ئێمەیە، کەس ئەوانەی ماڵیان لێ داگیر دەکرێ و شورشگێر بوون و پێشمەرگە و

> **ئەگر بمهەوێ سەریح بم حیزبەکانی ڕۆژهەڵات لەو پتانسییێل و زەرفییەتەی کە ئەورۆکە لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان هەیە دوورن. ، وئەو پێویستیانەی کە ئەورۆ لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان پێویستێتی، ئێمە لە پاشین، زۆر لە پاشین. یانی بزووتنەوەکە ، خەڵکەکە، پێگەی کۆمەڵایەتیمان کە خەباتمان تێیدا کردوە و تێیدا بار هاتووین و ڕاهاتووین، زۆر زۆر بەنەزەری من لە پێشترە لە ئێمە و دەبێ ئەوە چارەسەر بکەین. پێش هەموو شتێک ئەو دەرسە وەرگرین و کوردستانی بیر بکەینەوە و سەعی بکەین یەکەیەکی سیاسیی کە مەیلە جۆراوجۆرەکان لە کوردستان لە خۆگرێ، سازبکەین. پێویستە و مەجبوورین ئەو کارە بکەین.**

خەباتکار بون ڕێگە مەدەن ، ماڵەکەی هەرکەس بیکرێ لێی دەستێنینەوە، ماڵیات لەسەر خەڵکی کەم دەست و هەژار کەم بێتەوە، دەبێ ڕۆچینە ناو ژیانی واقعی خەڵکەوە، کە خەڵک تەسویرێک پەیدا بکا بڵێ، بەڵێ ئاوا دەکا حوکومەتی کوردی، بۆ خوێندن و بۆ هەر شتێکی دیکە، ئێمە بەرنامەمان چییە؟ ئێستا سێ مانگی دیکە ئێران بشێوێ، کتێبەکانی دەرسی چیان لێدێ؟ ئێمە هەر لە کلاسی ئەوەڵەوە چ کتێبێکی دەرسی دەدەینە دەست قوتابییەکان؟ کۆمەڵە بۆخۆی کتێبی خۆی چاپ دەکا، حیزبی کۆمۆنیست بۆخۆی کتێبی خۆی چاپ دەکا، دێمۆکرات بۆخۆی کتێبی خۆی چاپ دەکا، خەبات بۆخۆی کتێبی خۆی چاپ دەکا!؟ تۆ چاولێبکە کوردی باشوور کە هەمیشە وەزعی نێونەتەوەیی یارمەتی دەریان بووە، ئەگە ئەوکاتەی بەرەی کوردستانیان دورووست نکردبا و توافقێکیان نکردبا نەدەچوونە پێش.

ئێمە لە ئێستادا زۆر زیاتر دەبێ بیر لەوانە بکەینەوە، من پێموایە ئەوانە دەبێ ببێتە مژاری جیدی ڕۆژ، ئیدارە و ژیان هەتا هەڵبژاردن بەڕێوەدەچێت. قوبوڵمانە ئێمە دەڵەین پرۆلاریزمی سیاسیمان قوبوڵە، سێکۆلارین، جیایی دین لە دەوڵەتمان قوبوڵە، هەموو مەزهەبێک ئازادە، دەوڵەت یارمەتی هیچ مەزهەبێک ناکا زوڵم و زۆری لێبکرێ، هەموو ئەوانە دەڵێین، هەڵبژاردنیش دەکەین، هەموومان قوبوڵمانە هەرکەس دەنگی زۆرتر بوو، ئێئتلاف دەکرێ وەکوو هەموو دنیای ئەورۆکە کە دەیبینین لە شەرق و غەرب و هەموو جیهاندا، پارلەمانتاران وحیزبەکانی کە دەنگ دێننەوە و ئەو مەیلە سیاسییانە کە دەنگ دێننەوە، ئیئتلاف دەکەن، ئەوەی زۆرینە بوو حکوومەت پێک دێنێ، بەڵام ئەورۆ کۆماری ئیسلامی دوومانگی دیکە ڕووخا و جەنجاڵ و کێشەی گەورە دورووست بوو، ئێستا دەبینین هەموو پاڵاوگەی گاز و نەوتی ئێران لە ئێعتساب دایە ئەوە پەرەی ستاند، جۆرێکی دیکە بوو، کوردستانیان وەک چۆن سەدام حوسێن ڕۆژێک لە کوردستان هێزەکانی کشاندەوە و مەرکەزی تەقوییەت کرد، لە مێژووی ئێراندا دیومانە ئەگر مەرکەز زۆری بۆهات، لە مەرکەز خۆی بە هێزدەکا دێتەوە بۆ حاشیە، لە درێژەی مێژووی ئێراندا ئێمە چەندینجار ئەوەمان دیوە. ئەوە هات ئێمە پچینەوە ساڵێک، دووساڵ، سێساڵ زۆر ئازا بین با ئومانگ دەمانگ هەڵبژاردن وئەوانە دەست پێدەکەین.

پ: کاک عومەر باسی داهاتووی ئێران و کوردستانت کرد بەتایبەتی کوردستان، ئێوە وەکوو کۆمەڵەی زەحمەتکێشانی کوردستان و حیزبی دێمۆکراتی کوردستانی ئێران و دوو حیزبیتر لە ناوەندی هاوکاری حیزبەکانی ڕۆژهەڵاتی کوردستاندا چ پلانێکتان بۆ داهاتوو هەیە؟

و: ئەو قسانەی کەمن عەرزت دەکەم ئەوە خەون و ئاوات وئارەزووی منە و دەزانم بەڕێزانی دیکەش لەگەڵ ئەوە دوور نین، بۆ ئەو ناوەندە ئێمە دەبێ لەسەر ئەوە کار بکەین زۆر ڕۆشن ئێمە دەبێ ئەو ناوەندە بگەیەنین بەو جێیە کە بتوانێ یەکەیەکی سیاسیی بێ لە کوردستان، نەک وەتاغێک بێ یا سازەیێک بێ بۆوەی حیزبەکان دیالۆگی تێدا بکەن و جارجار بەیانییەی تێدا بدەن، ئەمە کافی نییە، دەبێ هێزی یەکگرتووی پێشمەرگە درووست کا، دەبێ ببێ بەوە یاساکانی ئیدارەی وڵات بۆ کوردستانێکی دیکە دوای کۆماری ئیسلامی هەر لە ئێستاوە بنووسرێتەوە. کاتێک بەهەشتی لە پاریس خۆمەینی پاکەتێکی پێدەدا و پێی دەڵێ ئەو پاکەتە مەکەوە و دەڵێ من ئەوە دەچمەوە بۆ ئێران و ئەگر لەوێ سەرکەوتین ئەوە بیدەوە بە خۆم ئەگر نا من مردم و شکاین جا ئەکاتە بیکەوە، کە دەیهێنێتەوە و دەیداتەوە بە خومەینی، خومەینی دەڵێ نازانی ئەوە چییە؟ دەڵێ ناوەڵا، دەڵێ ئەوە قانوونی ئەساسی کۆماری ئیسلامی ئێرانە، خومەینی لە نەجەف قانونی ئەساسی ئێران دەنووسێ، ئێمە بەو هەموە ئاکادێمیستە کورد و ڕووناکبیرە ناتوانین لە ئێستاوە یاسای ئیدارەی وڵاتەکەمان دەست پێبکەین؟. ئەو هەموە کوردە لە دانیشگاکان، مامۆستای زانکۆن بە ئورووپاو ئامریکا بڵاو بونەتەوە ناتوانن لۆبیگەرییەکی باش بکەن؟ ئێمە دەبێ بیر لەوانە بکەینەوە و کاری جیدی لەسەر ئەوانە بکەین، وەزیفەی ئەو ناوەندە ئەوەیە، ئەگر ئەوە بکا ئەو ناوەندە ئیفتخارێکی میللی بۆخۆی درووست کردوە. چۆن کۆمەڵە دەڵێ من یەکەمجار چەکەم بە زۆری خستە سەر شانی ژن و ئەوە ئیفتخارێکە بۆ من ماوەتەوە، حیزبی دێمۆکرات دەڵێ لە کۆماری کوردستان من یەکەم حیزب بووم و ئەو حیزبە بوم کە لە کۆماردا بەشداریم کردوە و کۆمارم ڕێک خستووە و ئەو ئیفتخارە بۆم ماوەتەوە، ئێستاش ئەو ناوەندە

> **بۆ ئەو ناوەندە ئێمە دەبێ لەسەر ئەوە کار بکەین زۆر ڕۆشن ئێمە دەبێ ئەو ناوەندە بگەیەنین بەو جێیە کە بتوانێ یەکەیەکی سیاسیی بێ لە کوردستان، نەک وەتاغێک بێ یا سازەیێک بێ بۆوەی حیزبەکان دیالۆگی تێدا بکەن و جارجار بەیانییەی تێدا بدەن. ئەمە کافی نییە. دەبێ هێزی یەکگرتووی پێشمەرگە درووست کا. دەبێ ببێ بەوە یاساکانی ئیدارەی وڵات بۆ کوردستانێکی دیکە دوای کۆماری ئیسلامی هەر لە ئێستاوە بنووسرێتەوە.**

و دانە دانەی ئێمە ئاوا ئیفتخارمان بۆ دەمێنێتەوە کەلەسەر ئەو مەسەلە ئەساسییانە تەوافوق بکەین.

پ: کاک عومەر چەندە خۆشبینن بەوەی کە لە ناوەندی هاوکاری حیزبەکانی ڕۆژهەڵات بکەنە خاڵێک بۆ ئەوەی کە یەک گوتارییەک بۆ کوردی ڕۆژهەڵات درووست بێت؟

و: ئەگر خۆشبین نەبم واوەیلایە، ئەوە ناکەین چ دەکەین، ئەوە نەکەین یانی مەرگی خۆمان، زۆر بەڕاشکاوی دەبێ بڵێم، ئەو دەورەیە نەماوە وەک دەیەی پەنجا و کاتی ڕووخانی ڕژیمە شا، دێمۆکرات بۆخۆی هێز کۆکاتەوە و کۆمەڵە بۆخۆی هێز کۆکاتەوە و هەر ئەو دوو حیزبە دەبن، بە دڵنیایی وا نابێ. بە دڵنیایی ئەگەر ئەو کارانەی کە ئاماژەم پێداوە نەکەین، دونیای دەرەوە بایەخێکمان بۆ دادەنێ، نە ئۆپۆزیسیونی ئێرانی و نە برا کوردەکانی خۆشمان، جا ئەگر ئێمە هێندە بێکیفایەت بین و نەتوانین بە توافوقێک بگەین و ئەگر بیر لەوە بکرێتەوەکە ڕەنگە ئەوە سەرنەگرێ، سەرنەگرێ فاجعەیە و واوەیلایە. ڕۆژهەڵاتی کوردستان بەو بەستێنە گەورە و ئەو خەباتە گەورەیەی کە تێیدا هەیە، بەو هۆشیارییە سیاسییەی کە تێیدا هەیە، بەو پێشرەوی فەرهەنگی کە لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان هەیە، ئێمە وڵامی نەدەینەوە، ڕۆژهەڵاتی کوردستانە بەنەزەری من تووشی کێشە و ململانەی ناوخۆیی دەبێ و خەڵکیش بەسەریدا زاڵ دەبێ، ئۆپۆزیسیونی ئێرانیش بەسەریدا زاڵ دەبێ و زەرەری گەورەی تێیدا دەکەین. چونکە من وەزعەکە وادەبینم، من پێموایە ئێران لە گۆڕان دایە و بەنەزەری من هەموو بەرپرسانی حیزبەکانی ڕۆژهەڵاتی کوردستان کە ئێستا لەو ناوەندەین، هەست بەو بەرپرسیارەتییە دەکەن، درایەت و عەقلی ئەوە هەیە بگەین بە ئەنجام، ئێستا کەم ڕۆیشتوین بەڵام دەتوانین خێراتر برۆین.

پ: کاک عومەر وەکوو پرسیاری کۆتایی پێیوەندی ئێوە وەکوو کۆمەڵەی زەحمەتکێشانی کوردستان لەگەڵ حیزبی دێمۆکراتی کوردستانی ئێران چۆنە؟

و: ئێمە پەیوەندیمان باشە جیا لەوەی لەو ناوەندە بەیەکەوە هاوکارین و کار دەکەین، بەڵام ئەگر ئەو ساڵانەش چاو لێبکەین لە بەرامبەر کۆماری ئیسلامیدا لە زۆر هەڵوێستی سیاسیی، ئێمە نزیکایەتیمان بووە، لە ناوەند دیالۆگمان هەیە و هیوادارم ئەو پەیوەندییانەش لە پێناو گەشە پێدانی ئەو ناوەندە زۆرتر پەرە بستێنێ.

پێناسەی جنسییەتی ڕێگەری بەختەوەرییە

سولماز دورووەی

ئەم وێنەیە ، خانمە نیگارکێش ئێلین زلاتکوویچ (Elin Zlatkovic) دوای سێ ڕۆژ کاری بەردەوام کێشاویەتی. وێنەکە وێنەی ئەکتەری سەرەکیی چیرۆکی پیپیی لۆنگستروومپە لە نووسینی چیرۆکنووسی بەناوبانگی سۆئێدی (Astrid Lindgren) ئاسترید لیندگرێن. پیپیی نموونەی کچێکی سەربزێو و ئازایە کە لەدەرەوەی چوارچێوە دیاریکراوەکانی کۆمەڵگا هەڵسووکەوت دەکا و دەیەوێ خۆی بێ و ئەوەی بەدڵیەتی بیکا بەبێ ئەوەی کەسانی دیکە بتوانن سنووری بۆ دیاری بکەن.

ئێلین باس لەوە دەکات کە بۆ ئەوەی ئەنجامی کارەکانی تەواو بەدڵ بێ واز لە کارکردن ناهێنێ و بەردەوام ئەبێت تا دەگاتە ئەو ئاکامەی بەدڵیەتی. لە ڕێگەی ئەم وێنەیەش پەیامێک دەنێرێ بۆ هەموو کچان و ژنان کە لە ساڵی ٢٠٢٠ یش هێشتا ئێمە لە کۆمەڵگایەکی پیاوسالار دەژین و ئەبێ بەردەوام بین لە کارکردن بۆ گەیشتن بە مافەکانمان.

باسی پەروەردەیەک کە کچان ئازا و بزێو باربێنێ باسێکی بەردەوامی لایەنگرانی یەکسانی و مافی ژنانە. ئەوەی کە هەوڵ بدەین کچەکانمان فێرکەین پارێزگاری لە خۆیان بکەن، ئامادە نەبێ بێمافی و زۆر قەبووڵ بکەن و پێداگرین لەسەر ئەستاندنی مافەکانیان.

سەرەڕای ئەوەی ژنان دەبێ شێلگیرترین خەباتکارانی ئەو سەنگەرە بێ و هەنگاونان و هەوڵدان بۆ دەستەبەرکردنی دنیایەکی یەکسان وەکوو ئامانجی سەرەکیی هەوڵەکانیان دابنێن بەڵام ئەوەی کە زۆرجار لەبیر دەچێ ئەوەیە کە هەوڵدان بۆ بنیاتنانی کۆمەڵگایەکی یەکسان ئەرکی هەموو مرۆڤەکانە و تەنها ژنان یان پیاوان یان جنسەکانی دیکە بەتەنهایی ئەو ئەرکەیان لە سەرشان نییە. ئێمەی کە دەمانەوێ کچانمان ئازا و سەربزێو و سەربەخۆبن چ بیرێکمان لە باقی کۆمەڵگا کردووەتەوە؟ ئەی پەروەردەکردنی کوڕەکانی یەکسانیخواز دیوێکی دیکەی ئەو دراوە نییە؟ بۆچی بە جێگەی ئەوەی تەنها خەمی ئەوەمان بێ کچەکانمان یەکسانیخواز پەروەردە بکەین هەوڵی ئەوە نەدەین کە منداڵەکانمان بە بێ لەبەرچاوگرتنی جنسیان بە شێوەی ئینسانی گەورە کەین؟ ئایا کاری بنچینەیی ئەوە نییە کە پەروەردەی کۆمەڵگا ئینسانی بێ و تێیدا جنسییەت دیاریکەری ماف و دەسەڵات و ... نەبێ؟

لێکۆڵینەوە خەسارناسییەکانی سەر توندوتیژی بەرانبەر بە ژنان نیشانیان داوە کە چەنێک کار بۆ ئەو کچانەی کە تووشی توونتوتیژی بوون کراوە ئەبێ دوو ئەوەندەش کار بۆ ئەو کوڕانە بکرێ کە توندووتیژیان نواندووە چونکە ئەو کوڕانە بەو فەرهەنگەوە گەورە کراون کە خۆیان بە خاوەنی ژنانی نزیکیان دەزانن و هاوکات پێیان وایە خاوەنی مافی هەر هەڵسووکەوتێک بەرانبەر بە ژنانی دیکەن.

هەمووومان پێکەوە دەبێ کار بۆ ئەوە بکەین کە جنسییەت چیدیکە لە کۆمەڵگادا گرینگی و دەوری نەبێ، تەنها ئەوکاتەیە کە هەموومان دەتوانین خۆمان وەکوو مرۆڤێکی ئازاد پێناسە بکەین، پێشکەوین و چێژ لە ژیان وەرگرین.

توندوتیژی لە ناو خانەوادەدا

چیمەن جەوانرووەی

دیاردەی توندوتیژی خێزانی یەکێک لەودیاردە ترسناکانەیە کە تایبەت بە کۆمەڵگایەکی دیاریکراو نییە و لە شکڵ و فۆرمی جیاوازدا بووەتە بەشێکی جیانەکراوە لە ژیانی کۆمەڵایەتیی تاکەکانی کۆمەڵگا، ئەم دیاردەیە کارتێکردن و ئاسەواری خراپی لەسەر هەموو لایەنەکانی ژیانی بنەماڵەیەک لە ڕووی جەستەیی، عاتفی و دەروونی و تەنانەت پەیوەندییە کۆمەڵایەتیەکانیشەوە هەیە. ژیانی خێزانی و کۆمەڵگا دەشێوێنێ و، بەگشتی بنچینە و بنەما سەرەکییەکانی ژیانێکی ئاسایی لە گرێژنە دەبا.

توندوتیژی بەرامبەر بە ژنانی بنەماڵە زۆر بەرفراوانترە، بەتایەت ژنانێک کە لە بنەماڵەدا ڕۆڵی «دایکایەتی» و بەڕێوەبەرایەتی و کاروباری بارهێنان و پەروەردەی لە ئەستۆیە، لەڕاستیدا ئەو ڕۆڵەیان بەسەردا دەسەپێنن بێ ئەوەی بۆ ئەو ڕۆڵە فێر بوبێتن و بار هاتبێتن. کەواتە سپاردنی ئەم ئەرکە بە ژنان بەو شێوەیە و چاوەڕوانیی ئەوەی کە دایک کە ژنە و خۆی لە کۆمەڵگای پیاوسالاردا کۆیلەیە و لە دەرفەتی پەروەردەی شیاو و سەردەمییانە و خۆپێگەیاندن لەو بوارەدا بێبەش بووە لە خۆیدا توندوتیژییە.

توندووتیژی خێزانی تەنیا ئەو دوو کەسە ناگرێتەوە کە تووشی کێشە بوون و گرژی و ئاڵۆزیان لە نێوان دایە، بەڵکوو هەموو ئەندامانی خێزانەکە دەگرێتەوە وکاریگەری نگاتیف ونەرێنی لەسەر دەروونیان بەجێدەهێڵن.

توندوتیژی تایبەت بە ژن یان پیاو نییە و دیاردەیەکی گشتییە لە کۆمەڵگای پیاوسالاردا، واتە ژنان و پیاوان هەردووکیان دەتوان هەم قوربانی و هەم تاوانباری ئەو توندوتیژییە بن. بەڵام لەبەر ئەوەی سیستمی پیاو-باوکسالار لە سەر بنەمای باڵادەستیی پیاوان داتراوە و یاسا و ڕێسا و نەریت و کولتوورەکانی ڕێگەی بە پیاوان داوە بۆ توندوتیژی و توندوتیژی دژی ژنان نۆرماڵیزەکراوە (کە ئەمە لە ئامارەکاندا بە ڕوونی دەردەکەوێ کە نزیکەی تەواوی توندوتیژییەکانی نێو خانەوادەکان لە لایەن پیاوانەوە دەکرێن) ئەم دیاردە دزێوە وەکوو دیاردەیەکی پیاوانە پێناسە دەکرێ.

پرسیارێکی گرینگ کە لە پەیوەندی لەگەڵ باسی توندوتیژی دێتە گۆڕێ ئەوەیە کە ئایا لە بوون و سەرهەڵدان و مانەوەی دیاردەی توندوتیژی خێزانی لە ئاستی بەرپرسایەتیی تاکدا، هەموو ئەندامانی بنەماڵە وەک یەک دەور و کاریگەریان هەیە؟ واتە ئایا هەموو ئەندامانی ئەو بنەماڵەیە کە تێیدا توندوتیژی بۆتە دیاردەیەکی باو و ڕۆژانە، وەک یەک بەرپرسن لە سەرهەڵدان و گەشە و مانەوەی ئەو دیاردەیەدا؟ لەم بارەوە پێویستە بڵێین نەخێر، بەڵکوو ئەو کەسەی کە توندوتیژی بەکاردێنێت بەرپرسی سەرکییە بەڵام هاوکات پێویستە لەبیرمان نەچێت کە ئەو کەسەی قبووڵی دەکات بەبەردەوامی لەژێر هەڕەشە و دیاردەی توندوتیژیدا بێ، لەڕاستیدا وەک بەرهەمهێنەرەوەی ئەم دیاردەیە ڕۆڵی بەرچاو دەبینێ لە سەرهەڵدان و مانەوەی دیاردەی توندتیژیدا، چوونکە قبووڵی کردووە کە ئەم دیاردەیەی بەسەردا پراکتیزە بکرێ و بەداخەوە لە پێناو بنبڕکردنیدا زۆر جار نەک هیچ هەوڵێک نادا بەڵکوو بە مافی بەرامبەرەکەی دەزانێ کە لەزۆر حاڵەتدا ئەم سازان و ملکەچ بوونە توندوتیژی خێزانی تا ئاستی دیاردەیەکی ئاسایی لە نێو بنەماڵەدا وەک دیاردەیەکی باو چەسپاندووە. لەو ڕوانگەیەوەیە کە دەڵێین خودی قوربانییەکە تاوانبارە لە سەرهەڵدان و گەشە و مانەوەی ئەم دیاردە نامرۆڤانەیەدا. دیارە ئەو قوربانییانە ـ کە زۆربەری هەرە زۆری جار ژنانن ـ لە وڵاتانی خاوەن یاسای کۆن و ئایینی و دواکەوتوودا لە کولتوورێکدا پەروەردە کراون و یاسایەک بەسەریاندا زاڵ بووە کە ئەو تێگەیشتنە و ئەو ڕوانینە چەوسێنەرانە و پڕ لە هەڵاواردن و دژە ژنە بەسەریدا زاڵە و وای کردووە مافی خۆیان نەزانن و تەنانەت ئەگەریش بیزانن یاسا و ناوەند و شوێنێک نییە کە پشتیوانییان لێبکا و داڵدەیان بدا و یارمەتییان بکا لەو دۆخە دەرباز بن. تەنانەت لە وڵاتانی پێشکەوتووشدا سەرەڕای بوونی یاسای گەلێک مرۆڤانیتر کە پشتیوانی لە قوربانیان دەکا هێشتا بە شێوەیەکی بەرچاو ئەو کولتوورە زاڵە.

تایبەتمەندیەکانی توندوتیژی دژ بە ژن

١_ کاتێک پیاوێک هەڵدەستێت بە لێدانی فیزیکی و جەستەیی هاوسەرەکەی، یان بێڕێزی سووکایەتی پێ دەکات ئەوە لە ڕووی جەستەیی و دەروونییەوە ئازاری دەدات و ئەم شێوازە لە توندوتیژیی، بە «توندوتیژی بەئەنقەست» ناودەبرێت.

٢_ ناوەڕۆکی توندوتیژی خێزانی پێش هەمووشتێک پێشێلکردنی ماف و ئازادی تاکەکەسییە، سەپاندن و سەلماندنی زۆرەملێی هەربابەتێک کە مرۆڤ لای خۆی پێی دروستە و ئەم بۆچوونەی خۆی بە زۆر بەسەر بەرامبەرەکەیدا بسەپێنێ، ئەوە دەچێتە خانەی توندوتیژییەوە.

٣_کەسێک کە توانای بەرگریکردن لە خۆی نییە و لەو کاتەدا تەنها لەبەر لاواز بوونی هێزی بەرگریکردن لەخۆ تووشی دیاردەی توندوتیژی دەبێتەوە و کەسی پەلاماردەر یان توندوتیژیکەر کە خۆی پێ کۆنترۆڵ ناکرێ و جا چ لە ڕووی جەستەیی یان دەروونی یان تەنانەت بیرکردنەوە و هزرەوە خۆی بەسەر تاکەکانی بنەماڵەدا دەسەپێنێ، ئەوە بێگوومان دەبێتە هۆی ئازاردانی بنەماڵەکەی و ئەم دیاردەیەش وەک لایەنێکی نگاتیفی کرداری دێتەئەژمار و لە خانەی توندوتیژیدا پێناسە دەکرێ.

٤_توندوتیژی خەسار و زیانی قەرەبوونەکراوەی ئابووری لەسەر بژیوی بنەماڵە و کۆمەڵگا وهەروەها ئاسەواری خراپی درێژماوەی جەستەیی و دەروونی لەسەر کەسایەتی تاک و ئەندامانی بنەماڵە بەجێدەهێڵن.

مردن لە ئاکامی برسیەتی پارێزهەڵگرە و دەکرێت بەری پێ بگیرێت

وەرگێڕان لە ئاڵمانیەوە: پدرام ئازەمی

«هەر منداڵێک کە لە برسیەتی دا بمرێت، دەکوژرێت».

ئەم وتە ناسراوەی ڕەخنەگری سەرمایە داری، ژان تسیگلر*، پێش پەتای جیهانی کۆڤیدی١٩(کۆرۆنا) پڕ لە ڕاستی و دروستی بوو و ئێستاکەیش هەر بێ گۆڕینی ناوەرۆکی دروست و ڕاستە. تەنیا ژمارەی ئەو منداڵانەیەی پێ زیادەکراوە کە لە پاڵ برسیەتیە هەمووکاتیەکە، بە برسیەتی نوێکە کە لە ئاکامی ڤایرۆسی کۆرۆنا سەری هەڵداوە ،خەریکن دەمرن. بەپێ ڕاپۆرتێکی ڕێکخراوی ئامریکی ئێپرای کە لە بواری سیاسەتی گەشەپێدان و پێشکەوتن خەریکی پشکنین و کۆششە، ١٨٠ هەزار منداڵی ژێر تەمەن پێنج ساڵ، هەر لەساڵی ٢٠٢٠ لە ئەنجامی باروتۆخە خراپە ئابوورییەکە بە بوونەی کۆرۆنا و داخستنی سنورەکان و بازاڕەکان گیانیان لە دەست دەدەن.

لە ساڵەکانی پیش کۆرۆنا ، ژمارەی ئەو منداڵانەی کە هەر ساڵ بە هۆی برسیەتی گیانیان لە دەست ئەدا، هەندێک زیاتر لە دو ملوێن کەس بوو. تەنانت ئەوەی کە ڕێژە ئەو منداڵانە کە تیادەچن لە ساڵی ١٩٠٠ زایینەوە ڕووی لە خوارەوە بووە هیچ مایەی خۆشحاڵی نییە، لەبەرئەوەی کە ئەو منداڵانەیش کە بە خودی برسیەتیەکە نامرن، گەڵی جار خەسارەکەنی ئەم ناساخی و ناسازیە لەسەر نەشارکردن و باڵاکردنی جەستەیی و ڕۆحی هەتا دوا چرکەساتی ژیانیان لەگەڵ خۆیاندا هەڵدەگرن و ئاستی تەندرووستییان بۆ هەمیشە هەر نزم دەبێت.

پەتای جیهانی کۆرۆنا ڕەنگە چارەنووس بێت، بەڵام برسێەتی هیچکات چارەنووس نەبووە و نییشە. نەخشە و پلانگەڵیکی فرە زۆر هەیە کە بەپێی ئەوانە دەکرێت وڵاتەکانی<< باشور جیهانی >>** دژ بە برسێەتی خۆراگر بکرێن و بەرخۆدانیان پێ ببەخشێنرێت. هەر لە ساڵی ٢٠١٨ ئەنجۆمەنی ڕاوێژکاری جیهانی بۆ کشتوکاڵ، لە گرێبەندی کۆتایی خۆیدا ئاماژە بەوە دەکات کە ئەوان بەو زانیاریە گەیشتن کە ڕێگای بەرەنگاربوونەوە و شەرکردن لە گەڵ برسێەتی تەنیا لە پەرەپێدانی تێکنۆلۆژیی کشتوکاڵی*** دایە. لە ئەو کاتەوە تا ئێستە هیچ بایەخێک نەدراوە بە ئەم ڕاپورتە و هیچ هەنگاوێک بۆ گۆرانکاری و چاکسازی کشتووکاڵی ڕووی نەداوە، چوونکوو وڵاتە دەوڵەمەنەکانی باشور جیهانی هەتا هەنووکە سیاسەتە کشتوکاڵیەکانی خۆیان دەبەنە بەرێوە.

لە مۆنساتۆ بگرە تا ئەگات بە گلێنکۆر و تۆنیس****، هەمووی کۆمپانیا فرەنەتەوەیەکانی وڵاتە دەوڵەمەنەکان تەنیا هەوڵی ئەوە دەدەن لە ڕێگای کشت بیزینێس***** سودی خۆیان زیاد بکەن. ئاساییە کە ئەم سیاسەتە سودخوازانانە و ئەم ڕەچکەیە کە ئەمان گرتوویانەتە بەر هیچ سنورێک ناناسێت و هەر چۆن تا ئیستە دیمانە بە بەهای تەرتووتووناکردنی کانی و سەرچاوەە زەمینیەکان، خاپوورکردنی و کاول کردنی ژینگە و خراپ کردنی دۆخ و ڕەوشتی ئیش کردنی کرێکاران و لەم دوایانەوە گیانی منداڵان تەواو دەبێت. هۆکاری هەمووی ئەم کارەساتە مرۆڤیانە ئەوییە کە وڵاتەکانی << باکور جیهانی****** >> بەرهەمە زێدەبایی (زیادە لە پێویست) کەی خۆیان لە بازاڕەکانی باشور جیهانی بە نرخێکی فرە نزمتر لە نرخێک کە بەرهەمە کشتوکاڵیەکان لە خودی ناوچەکە بو بەرهەم هاتن پێویستیانە دەفرۆشن. لە ئەنجامی ئەمە بەرهەمهێنانی خۆماڵیی و ناوچەیی کە هێزی بەرنگاربوونەوەی نییە، لە ناو دەچێت و خەڵکی جووتیاری ناوچەکە ڕووت و نەدار دەکرێن، بە شێوەیەک کە زۆربەی خەڵکەکە ناچار دەبن دوای ماوەیەک شوێنی ژیانیان بەجێ بێڵن و کۆچی بە کۆمەڵ بکەن .لە ڕۆژ ڕوونترە کە تا ئەوکاتەی کە دەستریژیەکە لەسەر سەربەخۆوی وڵاتەکانی باشور جیهانی لە بواری دابینکردنی پێداویستیە خواردەمەنییەکان کۆتایی پێ نەیێت، منداڵانیش هەر دەبن بە قوربانی قەیرانی برسیەتیەک کە بە ئاسانی بەری پی دەگیرێت.

* ژان تسیگلر، کۆمەڵناس، ڕامیار، سیاسەتوان و ڕۆمان نووسی سویسیە. تسیگلر وەک یەکێک لە هەرە بە ناوبانگ ڕخنەگرەکانی سەرمایەداری و گلۆبالیزمە.

** باشور جیهانی، چەمکێکە کە بۆ یەکەم جار لە ساڵەکانی دەیەی ١٩٨٠ لە لایانی بانکی جیهانی ئەوە بۆ نیشان کردنی وڵاتە پاشکەوتوو یا لە حاڵی پەرەئەستێنەکاندا بەکار هێنرا. ئەم چەمکە زۆربەی ئەو وڵاتانەی لە بەر دەگرێت کە لە باشوری گۆی زەویدا جێگرن.

*** تێکنۆلۆژیی کشتوکاڵی بە زانست، بزووتنەوە و پراکسیسێک دەگوترێت کە هەوڵی ئەوە دەدات کە بەیارمەتی وەرگرتن لە ڕێسا و چەمکەکانی تێکنۆلۆژی، ڕێگە بۆ کشتوکاڵێکی بەردەوام و سەقامگیر خۆش کات کە نەک تەنیا خۆراک و پیداویستی بۆ خەڵکێکی زۆرتر دابین دەکات، بەڵکوو لە هەمان کاتیشدا زیان بە ژینگە و پەیوەندی نێوان ئاژەڵەکان و مرۆڤەکان ناگەیێنێت.

**** ئەمانە ناوی چەن کۆمپانیای فرەنەتەوەیین کە لە بواری هەناردەکردنی خۆراک و بازارگانی دا، ڕۆڵێکی بەرچاو دەگێڕن.

***** کشت بیزینێس، چەمکێکی پێکهاتوو لە دو وشەی کشتوکاڵ و بیزینێسە و بە سەرجەمی ئەو کاروکردەوانەی دەگوترێت کە کومپانیا گەورەکان بەکاری دێنن بو ئەوەی کە بازاری کشتوکاڵ بگرنە دەستی خۆیانەوە. لە فرۆشتنی تۆم و ئامرازی کشتوکاڵی تا دوزینەوەی بازاری سەرف کردن بۆ بەرهەمەکان لە خۆدەگرێت.

****** باکور جیهانی، چەمکێکە کە بۆ ئاماژە کردن بە وڵاتانێک بەکار دێت کە لە بواری سەنعەتیەوە پێشکەوتوون. ئەم چەمکە بە پێچەوانەی چەمکی باشور جیهانی ئەو وڵاتانە لە بەر دەگرێت کە لە باکوری گۆی زەویدا جێگرن.

سەرچاوە: ڕۆژنامەی
Neues Deutschland

ڕێگای هەورێشم

ئاروین سەعیدپوور

لە کاتێکدا وڵاتی ئێران لە ژێر قورسترین گەمارۆ ئابوورییەکان دایە و هەروەها لەگەڵ قەیرانە جۆراوجۆرەکانی ئابووری، سیاسی و کۆمەڵایەتی لە ناوخۆی وڵاتدا ڕووبەڕووە، گرێبەستی هاوکاریی ٢٥ ساڵە لەگەڵ وڵاتی چیندا بووەتە بابەتێکی گرینگ و سەرنجڕاکێش بۆ هەموو میدیا و تۆڕە کۆمەڵایەتیەکان. لەم وتارەدا هەوڵ دەدەم ئاماژە بە چەند وڵاتێک بدەم کە وڵاتی چین وەها گرێبەستێکی هاوکاریی لەگەڵ نووسیون و هەروەها باس لە کاریگەریی ئەم چەشنە گرێبەستانە لەسەر ژینگە، کرێکاران و بە تایبەت هاووڵاتانی ئەو شار و گوندانە بکەم کە گرێبەستەکان مسۆگەر دەبن. بە پانتایی مێژوو ئەم چەشنە گرێبەست و بەرنامانە کە لەژێر چەتری سەرمایەداری دان، تەنیا مەبەستیان کۆکردنەوەی سوودە و ئاکامەکەیشیان تەنیا بەهای زێدە و پتەو کردنەوەی مەودای نێوان دەسەڵاتداران و بێدەسەڵاتەکانە و زۆر ساکارانەیە ئەگەر وەک بەرنامەی گەشە خوازی بە ئەژمار بێت. ئەم چەشنە گەرێبەستانە لە لایەن دەوڵەتانی پێشکەوتووی جیهان هەمیشە بەسەر وڵاتانی هەژار و گەشەنەکردوودا سەپێندراوە، بۆیە ئەم چەشنە گرێبەستانە تیاچوونی هەرە زۆرتری ژینگە وهەروەها بۆ سەر کرێکاران گوشارێکی ڕاستەوخۆ و فرەڕەهەندی بە شوێنەوییە.

لەبەشی سەرەکی گرێبەستی نوێی نێوان چین و ئێران ئاماژە دەدات:

«ئەم برنامەیە دەبێتە هۆی کرانەوەی وەرزێکی نوێ لە نێوان دوو شارستانێتی گەورەی ئاسیا واتە ئێران و چین لە ژێر ناووی ڕێگای هەورێشم.»

بەرنامەی ڕێگای هەورێشم بۆ یەکەم جار لە ساڵی ٢٠١٣ زایینی و لە لایەن سەرۆک کۆماری چین» شی جین پینگەوە» باسی لێکرا و لە ساڵی ٢٠١٥ زایینی لە لایەن کۆمیتەی ناوەندیی حیزبی کۆمۆنیستی چینەوە پەسەندکرا و نزیک بە یەک تریلیۆن دۆلار بوجەی بۆ تەرخان کرا. مەبەست و ئاکامەکانی ئەم پرۆژە سەرمایەدارانە خۆی لە ژێر چەمکەکانێ وەک بیناسازی پاک، پاراستنی ژینگە، گەشە خوازی کۆمەڵایەتی و هتد، حەشار داوە. ڕەنگە زۆربەی ڕۆشنبیرانی لیبراڵ کە تێڕوانینی مێژووییان تاک ڕەهەندی بێت بیستنی ئەم چەمکانە سەرنج ڕاکێش بێت بەڵام مێژوو باش سەلماندوویەتی ئەم جۆرە بەرنامانە کە بۆ کۆما کردنی زۆرتری سوود داڕێژراون، دەبێتە هۆی بەکار هێنانی لە ڕادە بەدەری سەرچاوە سروشتییەکان و هەروەها سەرکوتکردنی زۆرتری چینی کرێکار، لە داهاتوویشدا نەک نابێتە هۆی گەشە و پێشکەوتن بەڵکوو دەبێتە هۆی زیاد بوونی مەودای چینایەتی. ئەم بەرنمانە درێژەی هەمان مودێلی پێشووی سیستەمی سەرمایەداریە کە لە دوای شۆڕشی پیشەسازیی دەستی پێکرد و هەموویان لە ژێر دروشمی پێشکەوتن و گەشە خوازی، خزمەتگوزاری زۆرتر، دەبوون بە هۆکارێک بۆ داگیرکردن و دەستبەسەرداگرتنی کەرەستە خاوەکانی وڵاتانی هەژار و گەشەنەکردوو. هەر لە ئیمپراتۆری فەرەنسەوە کە دەیویست شارستانیەتی فێری وڵاتانی دنیا بکات و ئیمپراتۆری بریتانیا کە دەیویست جیهان ئاوەدان بکاتەوە بگرە هەتاوەکوو ئێستایش لە ڤیێتنام و ئەمریکای باکوور و عێراق و ئەفغانستان و لیبی و هتد، جگە لە دەستبەسەرداگرتنی زیاتر، ڕەگەز پەرستی و کویلەداری هیچ دەستکەوتێکی دیکە بۆ ئەو وڵاتانە نەبووە، وەک مارکس دەڵێت: « ئەم شارستانیەتانە لە دوای خۆیان وێرانەیان بە جێهێشت» . لە دوایی ساڵی ٢٠٠٠ زایینی، جیهان زلهێزێکی دیکەی پێ زیاد بوو: واتە چین.

وڵاتی چین لە دوایی ساڵی ١٩٧٨ زاینیی و مردنی «مائۆتسە توونگ» و هاتنە سەرکاری «دێنگ شیائۆ پینگ» کە وەک کەسایەتییەکی ڕاستڕەو لە حیزبی کۆمۆنیستی چین دەناسرا، دەستی دایە هەندێک چاکسازی لە سیستەمی پێشوودا بۆ نموونە کۆمۆنە کشتوکاڵییەکانی هەڵوەشانە، زۆربەی کۆمیتە و سەندیکا کرێکاریەکانی قەدەغە کرد، پاش ١٩٧٩ چین سیاسەتی سەرمایەدارانە و بە پێی نێولیبراڵیزمی گرتە بەر و لە دەیەی ٨٠ و ٩٠ لە لایەن کۆمپانیا و وڵاتە ڕۆژئاواییەکانەوە سەرمایە گوزارییکی زۆری تیا کرا، چین توانی بە ژمارەی زۆری کرێکارانییەوە سەرنجی زۆربەی کۆمپانیا گەورەکانی جیهان ەرو خۆی ڕابکێشێت. لە ناوخۆی چینیش زەخت و گۆشارێکی زۆر خرایە سەر چینی کرێکار و بە قەدەغە کردنی کۆمیتە و سەندیکا کرێکاریەکانەوە چیتر کرێکارانی چینی نەیانتوانی وەک ڕابردوو خۆیان ڕێکبخەن.

وڵاتی چین لە ساڵی ٢٠٠٠ زایینی ڕەوتێکی نوێی لە سیاسەتی ئابووری دەرەکی خۆیدا گرتە بەر، ڕەوتێک کە چیتر وڵاتی چین نابێتە جێگەی سەرمایە گوزاری وڵاتانی دەرەکی بەڵکوو لەمەودوا و ئەم جارە وڵاتە زلهێزەکەی چینە کە سەرمایە گوزاری لە وڵاتانی ئەفریقا و ئاسیا و تەنانەت وڵاتە پێشکەوتووە کانی جیهانیشدا دەکات. بۆ نموونە لە ساڵی ٢٠١٨ زایینی وڵاتی چین بری ١٤٣٠٫٠٤ میلیارد دۆلاری لە وڵاتانی ئەفریقا و ئاسیا سەرمایە گوزاری کردوە، بۆیە چین دوایی ئەمریکا ئێستا لە پلەی دووەمی جیهان دایە. لەم ڕووەوە بەرنامەی ڕێگای هەورێشم، ڕۆڵێکی گرینگی لە سیاسەتی دەرەکی چین و هەروەها زیادکردنی هێزی ئابووری، سیاسی و عەسکەری چین لە جیهاندا دەگێرێت.

ڕێگای هەورێشم بریتیە لە شەش ڕێگای زۆر گرینگ:

١. پردی زەمینی ئوراسیا
٢. چین- مەغوولستان- ڕووسیە
٣. چین- ئاسیای ناوەڕاست- ڕێگای ڕۆژئاوای ئاسیا
٤. ڕێگای هیندوستان- چین
٥. ڕێگای پاکستان- چین
٦. ڕێگای میانمار(بەرمە)- بەنگلادش- چین

و هەروەها چەندین ڕێگەی دەریایی لە خۆی دەگرێت کە بۆ پەیوەندی نێوان ئەفریقا و ئۆقیانووسی ئارام بەکاری دەهێندرێن.

چین لەم بەرنامەدا لەسەر بەندەرە کان، بەرهەمهێنانی کارەبا، نەوت و گاز، ڕێگای شەمەندەفەر، ڕێگاوبان و .... سەرمایە گوزاری دەکات.

منبع: موسسه مرکاتور برای مطالعات چین MERICS

BBC

لێرەدا پرسیار ئەوەیە کە قازانجی چین لە تەرخان کردنی پارە و سەرمایە گوزاری چی دەتوانێ بێت:

١. دەوڵەتی چین دەتوانێت بە بەستنی ئەم جۆرە گرێبەستانە لەگەڵ وڵاتانی تر سەرنجی کۆمپانیا و وڵاتانی دەرەکی بۆ کۆمپانیا چینیەکان ڕابکێشێت و پارەی زۆریان دەست کەوێت.

٢. بەهێز بوونی پارەی چین (یوئان) و ناساندنی وەک دراوەیەکی بە قووت و جێمتمانە.

٣. باشتربوونی بارودۆخی ئابووری ڕۆژئاوای چین بە هۆی ڕێگای هەورێشم.

٤. فرۆشتنی بەرهەمە زێدەکانی ناوخۆی وڵات.

٥. کردنەوەی بازارێکی نوێ بۆ کاڵا و کەلوپەلی چینی لە جیهاندا.

٦. هەوڵدان بۆ خۆناساندن لە ئاستی زلهێزێکی ناوچە واتە جێ لە جێ پێی ئەمریکا دانان.

٧. گواستنەوەی پیشە و کارخانەگەلێک وا زەرەری زۆریان بۆ ژینگە هەیە لە چین بە ئامانجی پاراستنی ژینگەی چین لە پێناو لەناوچوونی ژینگەی وڵاتانی هەژار و گەشەنەکردوودا.

لە سەرەتای گرێبەستی ناوبراودا باس لە هەوڵێکی ئاشتی خوازانە بۆ پێشخستنی وڵاتە گەشەنەکردووەکانی جیهان هەڵبەت بە یارمەتی وڵاتی چینەوە، دەکرێت. ئەم ڕەستەگەلە ڕەنگە لە پەیکەرەدا جوان و سەرنجڕاکێش بن و وەک کارێکی مرۆڤ دۆستانە سەیری بکرێت بەڵام لە ناوەرۆکدا هەندێک خاڵی گرینگ هەن کە دەبێ بۆ دەرخستنی مەبەستە سەرمایەداریی و نامرۆڤانەکانی ئەم بەرنامەیە ئاماژەیان پێ بدرێت.

١. لەناوبردنی ژینگە و کەڵک وەرگرتنی ڕادەبەدەر لە سەرچاوە سرووشتیەکانی زەوی و هەروەها زیاتر پیس کردنی کەش و هەوا.

٢. کۆچ کردنی زۆرملێی دانیشتوانی هەندێک لەو گوندانە کە دەکەونە بەردەم ڕێگای هەورێشم و دیکەی بەرنامە گەشەخازانەکان!

٣. پێشێلکردنی مافی کرێکاران؛ لە زۆربەی ڕاپۆرتە جیهانیەکاندا ئاماژەیان بەوە کردوە کە کۆمپانیا چینیەکان مافی کرێکاران پێشێل دەکەن و ڕێگە بە دامەزراندنی کۆمیتە و سەندیکا کرێکاریەکان نادەن.

٤. بەستراوەیی و قەرزدار بوونی وڵاتە گەشەنەکردووەکان بە وڵاتی چین، بۆ نموونە وڵاتی سریلانکا بۆ هەندێک لە بەرنامەی پیشەسازیەکانی پارەی لە چین داوا کردبوو، بەڵام دوایی ماوەیەک هەندێک لەو بەرنامانە شکستیان هێنا و سریلانکا نەیتوانی پارەکە بداتەوە نە چین، لە ئەنجامدا چین دەستی بە سەر ٨٠٪ بەندەری زۆر گرینگی(هام بان تۆتا)ی سریلانکا گرت و بۆ ماوەی ٩٩ ساڵ لە ژێر دەسەڵات و کۆنترۆڵی وڵاتی چین دەمێنێتەوە. وڵاتی تاجیکستان هەر بەم شێوەیە هەتا وەکوو ئێستا زیاتر لە یەک میلیارد دۆلاری لە چین قەرز کردوە. ئەم ستراتێژی گەندەڵەی چین تەنیا بەم وڵاتانە خەتم نابێت و هەموو وڵاتانی ڕۆژهەڵاتی ئاسیای لەبەر گرتووە، بۆ نموونە لە کامبۆجیا، هەتا وەکوو ئێستا چین دەستی بەسەر ٣٠٪ زەوییە کشتوکاڵیەکانی ئەو وڵاتە گرتوە. لە میانمار، تایلەند و زۆر وڵاتی دیکە ئەم سیاسەتەی بەکار هێناوە و بەردەوامە لە داگیرکردن!

ئێستا بە پێ ئەم خاڵانە وا ئاماژەم پێدا بە ڕوونی دەر ئەکەوێت کە ئەم چەشنە بەرنامانە نەک لە بەرژەوەندی وڵاتانی هەژار و گەشەنەکردوودا نین بەڵکوو دەبنە هۆکارێکی سەرەکی بۆ پێشێلکردنی مافی کرێکاران و لە ناوچوونی زیاتری سەرچاوە سروشتییەکان و ژینگەی ئەو وڵاتانە.

مامۆستا، خۆی بە پلەی یەکەم بە ئینسان دەزانی، دوایە کورد و دوایە موسوڵمان

وتووێژێک سەبارەت بە کەسایەتی و ڕۆڵی مامۆستا شێخ عیزەددین حسینی لەگەڵ کاک ئەحمەدی ئەسکەندەری

بە بۆنە ساڵیادی ڕووداوەکانی مانگی گەلاوێژی ساڵی ٥٨ی هەتاوی و وەبیرهێناوەی بەرخۆدان و قارەمانییەتی جەماوەر و پێشمەرگەی کوردستان و ئەو کەسایەتییانەی ڕۆڵی بەرچاویان لە خولقاندنی ئەو ڕووداوانە بوو، بۆ ئەو ژمارەیەی دوارۆژ پێویستمانە ئاورێک بدەینەوە لە ڕۆڵ و کاریگەری مامۆستا شێخ عیزەدینی حسەینی، بۆ ئەو بابەتە داوامان لە مامۆستا ئەحمەدی ئەسکەندەری کردووە کە هەم وەک ڕۆژنامەنووس و چالاکی سیاسیی و هەم وەک یەکێک لە هاوڕێ نیزیکەکانی مامۆستا لە وتووێژێک لەگەڵ دوارۆژ بەشدار بێت و بەخۆشحالییەوە وەک هەمیشە بە دڵێکی گەورەوە وڵامدەری پرسیارەکانمان بوو، ئەوەی لە بەرچاوی خوێنەرانی هێژای دوارۆژە بەرهەمی ئەو وتووێژەیە.

پرسیار: سەبارەت بە مامۆستا شێخ عیزەدین، سەرەتا بەم پرسیارە دەس پێدەکەین، پێگەی مامۆستا پێش ڕووخانی ڕژیمە پاشایەتی چۆن هەڵدەسەنگێنن؟ لە ناو مامۆستایانی ئایینی لە کوردستان چ جێگایەکی هەبوو، کەسایەتی مامۆستا لە ناو خەڵک چۆن بوو؟ لە بواری ئایینی، ئایا مامۆستا بۆ خۆی تەریقەت یا خوێندنەوەیەکی تایبەت بە خۆی هەبوو؟ چ شتێک مامۆستا لە مامۆستایانی ئایینی سەدەمی خۆی جیاواز دەکاتەوە؟

مامۆستا لەو کەسانە بوو کە لە دین و لە بیروباوەڕی ئایینی خۆیدا تایبەتمەندییەکی هەبوو ئەوی بەرجەستە دەکردەوە. لای ئەو نەک هەر تەنها دین و بیروباوەڕەکە بەڵکوو هەڵگری دین و ئایینەکەیش گرینگ بوو. ئەگەر ئایینێک نەبێتە هۆی گەشەکردنی ئینسان و پێشکەوتنی کۆمەڵگای مرۆڤایەتی، بۆچی دەبێ گرینگی پێ بدرێت؟ ئەو پێی وابوو ئەگەر ئاکامی پابەندبوون و بەڕێوەبردنی ئایین لە کۆمەڵگادا نەبێتە باش کردنی ژیانی ئینسانەکان، ئەوە ئامانجەکەی خۆی نەپێکاوە. مامۆستا خۆی بە پلەی یەکەم بە ئینسان دەزانی، دوایە کورد و دوایە موسوڵمان. هۆکارەکەی ڕەوتی گەشەکردنیی مێژووی مرۆڤە. لە پێشدا مرۆڤ هەبووە، دوایە دابەش بوون بە کورد و فارس و عەرەب و هی تر، لە قۆناخێکی زۆر دواتردایە کە بۆ ئەم مرۆڤانە ئایینی ئیسلام هاتووە.

ئەم چەشنە بۆچوونە نیشانەی بەرفراوان بوونی ئاسۆی بیرکردنەوەی مامۆستایە کە لە سەردەمی ئەودا ئێجگار کەم مرۆڤی ئایینی هەبوون بەو جۆرە بیر بکەنەوە. ئەم ڕوانینە بۆ دونیا و بۆ ئایین وای کردبوو کە مامۆستا لە گوندەکان لایەنگری جووتیاران بوو دژ بە ستەمی ئاغاکان و دەرەبەگ، لە ناو کۆمەڵگادا دژ بە ستەم کردن بوو لە ژنان و کچان و پارێزگاری لە مافی ئەوان دەکرد، لە باری شێخایەتی و تەریقەت و ئەوانەیشەوە پێی وابوو مرۆڤ دەبێ تەنها لەبەرامبەر خودا سەر دانەوێنێت و هیچ کەسایەتییەکی تر لە هەر بنەماڵەیەکی ئایینییەوە هاتبێت، شایستەی ئەوە نییە دەستی ماچ بکەیت و داوای چاکبوونەوەی نەخۆش و شتی وای لێ بکەیت.

ئەوەندەی من زانیارییم هەیە، مامۆستا سەر بە هیچ تەریقەتێک نەبوو بەڵام دەزانم لەگەڵ کەسانی ئایینی ناودار لە کوردستان نزیکایەتی هەبوو کە ئەوان خۆیان سەر بە تەریقەتێک بوون. بۆ نموونە ڕێزی زۆری هەبوو بۆ مەلا باقر باڵک لە ناوچەی مەریوان کە سەر بە تەسەوفی نەقشبەندی و موریدی شێخ عوسمان بوو، بەڵام هاوکات لە سەفەری شێخ بۆ مەهاباد ساڵی ١٣٥٠ (١٩٧١) مامۆستا لە خوتبەی نوێژی جومعەدا کە شێخ عوسمانیش خۆی لە مزگەوت بوو، بانگەشەی ئەوەی کرد کە خەڵک دەبێ تەنها لە خودا بپاڕێنەوە نەک لە هیچ کەسێکی تر.

پرسیار: ڕۆڵی مامۆستا لە کاتی ڕاپەڕینی ٥٧ چۆن هەڵدەسەنگێنن؟ ئایا هۆکارەکەی دەگەڕێتەوە بۆ مزگەوتەکان کە لەو کات و ساتە بیوونە پێگەیەک بۆ کۆبوونەوە و خۆ ڕێکخستنی جەماوەر کە ئیمکانێکی دەخستە دەست مامۆستا بۆ ئەوەی ڕۆڵێکی سەرەکی هەبێت یان خودە مامۆستا کەسایەتی و جێگە و پێگەکەی دەگەڕاوە بۆ تەنانەت پێش هەڵگیرسانی شۆڕش؟ تایبەتمەندی مامۆستا، قسە و بانگەوازەکانی چۆن هەڵدەسەنگێنن؟

ئەوەی کوردستانی لە باقی ئێران جیا دەکردەوە لە سەردەمی ڕاپەڕین لە دژی ڕژیمی شا، ئەوە بوو کە سەرهەڵدان لە مزگەوتەکانەوە دەستی پێ نەکرد. خەڵک ڕژانە سەر خیابان و خۆپیشاندان دەکرا و دواتر کەسانێکی ئایینی وردە وردە چوونە ڕیزەکانی ناو خەڵکەوە. شوێنی کۆبوونەوەی خەڵکیش تەنها مزگەوتەکان نەبوون. لێرەدایە کە مامۆستا ڕۆڵێکی بەرجەستە دەگێڕێت، بەو تایبەتمەندییانەوە کە هەیبوو، هاوکات لە سەردەمی جەوانییدا کۆماری مەهابادی دیبوو، بەردەوام لایەنگری خەباتی هەقخوازانەی خەڵکی کورد و دژ بە ستەمی میللی بوو لە کوردستان زۆر زوو دەرکەوت.

جگە لەوە مامۆستا مرۆڤێکی زۆر بوێر بوو. لە کاتی ناشتنی تەرمی تێکۆشەری دێرینی حیزبی دیموکرات عەزیز یوسفیدا لە مەهاباد کە بوو بە دەستپێکی خۆپیشاندانەکان لە کوردستان، مامۆستا لە سەر قەبران قسەی کرد و ڕێزی گرت لە ژیان و خەباتی کاک عەزیز و هەروەها ڕەوابوونی خەباتی گەلی کوردی بەرجەستە کردەوە. دواتریش و لە ساتەوەختێکی خۆپیشاندانەکانی ناو شاری مەهابادیش مامۆستا ئەو کاتە کە لەوانەبوو کێشەی ئاڵای سەوز و سوور ببێتە هۆی پێکدادان لە نێوان گەنجانی ناوشار، بوێرانە چووە پێشەوە هەر دوو ئاڵاکەی ماچ کرد و داوای کرد ئاڵا سەوزەکە ببرێتەوە ناو مزگەوت کە ئەوێ شوێنی عیبادەت و هەڵسوکەوتی ئایینییە. جارێکیش بۆ پارێزگاریی لە گەنجانی تێکۆشەری شار، کە مەترسی تەقەکردن لە خۆپیشاندەران هەبوو لە کاتی هێنانە خوارەوەی پەیکەرەی شا لە مەیدانێکی مەهاباد، مامۆستا چووە پێشەوە و لەبەردەم سەربازێکدا سینگی خۆی ڕووت کرد و بەم کارەی هەم دۆخەکەی ئەهوەن کردەوە و هەم ئاستی شۆڕشگێڕیی خۆی نیشاندا و گەنجەکانیش هیچ زیانێکیان پێ نەگەیشت.

پرسیار: پاش ڕاپەڕین مامۆستا زۆر بە خێرایی دەوری سەرەکی پەیدا کرد، هۆکارەکانی بۆ چی دەگەڕێتەوە؟

بەشیکی لەبەر ئەوە بوو کە هێزە سیاسییەکان هیچکامیان لەبەر هەبوونی ڕژیمێکی دیکتاتۆر نەیانتوانیبوو لەناو خەڵکدا ڕێکخراوی تایبەت بە خۆیان دابنێن و لە ناو جەماوەردا ڕێبەرانی حیزبی دیموکرات و کۆمەڵە و ئەوانی تر زۆر دیار نەبوون. مەبەستم زۆرینەی خەڵکە نەک ئەوانەی کە ئاگاداری چالاکی سیاسی و کاری نهێنی بوون لە کوردستان. لەولایشەوە هەر وەکوو لە وەڵامێکی پێشووتردا ئامازەم پێ دا، مامۆستا لە چەندین بۆنەدا بەرجەستەبوونی پێگەی خۆی نیشان دابوو و بوێرانە ڕۆڵی گوتەبێژی شۆڕشی پەیداکردبوو.

ئەمە دیارە پێش زەمینەی سیاسیشی هەبوو. مامۆستا کاتی خۆی ببوە ئەندامی کۆمەڵەی ژ. ک، لە ڕێوڕەسمیی هەڵکردنی ئاڵای کۆماری کوردستان لە بۆکان بەشداری کردبوو، دواتر بووە ئەندامی حیزبی دیموکرات، لەگەڵ ژمارەیەک لە ڕێبەرانی ئەم حیزبە پەیوەندیی نزیکی هەبوو. هەروەها لە نزیکەوە ئاگاداری بزووتنەوەی چەکداری ساڵەکانی ١٣٤٦ و ١٣٤٧ بوو، ماڵەکەی بەردەوام مەکۆی دانیشتن و کۆبوونەوەی تێکۆشەران و چالاکانی سیاسی و کۆمەڵایەتی و فەرهەنگی کوردستان. بەشێکی زۆری ڕێبەرانی دواتری حیزبەکان بەتایبەت حیزبی دیموکرات و کۆمەڵە دۆستایەتییان هەبوو لەگەڵ مامۆستا.

هۆکارێکی تر ئەوە بوو کە دەتوانین مامۆستا لە ڕیزی ڕووناکبیرانی ئەو سەردەمەی کوردستان دابنێین. لەگەڵ ئەوەدا کە پیاوێکی ئایینی بوو، لە هەموو بوارەکاندا خەریکی خوێندنەوە بوو و بە قووڵایی دەچووە ناو باسەکانەوە نەک هەر سەبارەت بە دەقە ئایینی و فەلسەفییەکان بەڵکوو سەبارەت بە پرسە ئابووری، سیاسی، کۆمەڵایەتی و فەرهەنگییەکانیشەوە. هەموو چەشنە کتێبێکی دەخوێندەوە و بەدواداچوونی دەکرد بۆ ڕووداوەکانی کوردستان و ئێران و ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست و جیهان. ئاگاداری ڕەوتی ڕووداوەکان و هەڵوێستی حیزبە سیاسییەکان بوو و هەر بۆیە لە کاتی بەرەوڕوو بوونەوە لەگەڵ ڕۆژنامەوانان و چالاکنی سیاسی و ڕادیو و ئەوانەدا بە ڕوونی لە چوارچێوەی پرسیارەکان و لێکدانەوەکان دەگەیشت.

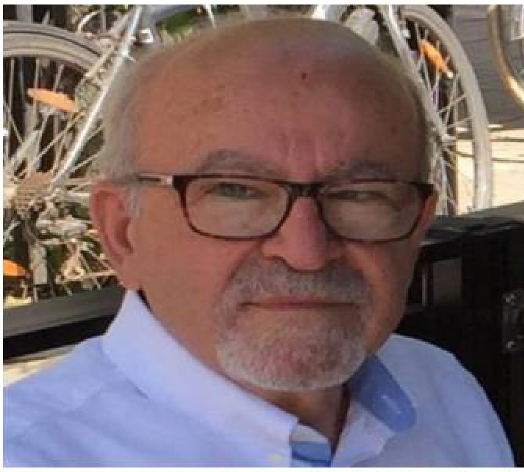

پرسیار: یەکێک لە باسە گرینگەکان کە پاش ٤١ ساڵ هەر نوێ دەبێتەوە، بڕیارنامەی هەشت مادەیی مەهابادە و بە تایبەت مادەی هەشت کە ئامازە بە قیادەی مەوەقەت دەکا. ڕۆڵی مامۆستا لە داڕشتن و پەسەند کردنی ئەم بڕیارنامەیە چ بوو سەبارەت بەو مادەیە چۆنی بیر دەکردەوە؟

سەرەتا ئەوە بڵێم کە مامۆستا لەو کۆبوونەوەدا — ڕێک هەر وەکوو باقی بەشداران لە گەڵاڵەکردنی ئەو بڕیارنامەیەدا — بۆ هەموو خاڵەکان لەگەڵ ئەوان هاوڕا بوو و بۆ خۆی بەتایبەتی هیچکام لە خاڵەکانی پێشنیار نەکرد. خۆی گوتەنی، «ئەگەر ئەو خاڵانە چاک بن هی هەموومانە و ئەگەر خاڵی خراپیشی تێدا بێت هەر هی هەموومانە و پێکەوە کارەکە کراوە.»

کۆبوونەوە و هەڵبژاردنی دەستەی بڕیاردەر و دواتر نووسین و پێشکەش کردنی بڕیارنامەی هەشت خاڵی مەهاباد یەک لەو شتانەیە کە دواتر مشت و مڕی زۆری لێ کەوتەوە. کەسانێک دوای پەسەندکردن و ڕادەستکردنی ئەو هەشت خاڵە بە نوێنەرانی دەوڵەتی تازە دامەزراوی ئێران کەوتنە لێکدانەوە و باسکردنی خاڵەکان و چۆنییەتی دانیشتنەکان کە بەداخەوە کەمتر گێڕانەوەی ڕاستی ڕووداوەکە و زیاتر هەڵسەنگاندن و هەڵوێست گرتنی دواتر بوو بەرامبەر بەو بڕیارنامەیە. مامۆستا ئەو کات سەرۆکی شۆرای شاری مەهاباد بوو، هەیئەتی دەوڵەت کە گەیشتە شاری مەهاباد یەکڕاست چوون بۆ ماڵی ئەوان و دواتر

...بۆ ل ١٣

درێژە لە لاپەڕی ١٣

کۆبوونەوەی نوێنەرانی شارەکانی کوردستان لە ماڵی حاجی ڕەحیمی خەڕازی بەڕێوە چوو و چەند کەسێکیان هەڵبژارد و سەرەنجام بە ڕازی بوونی هەمووان هەشت خاڵەکە ئامادە کرا.
وردەکاریی ئەو دانیشتنە و نووسینی ئەو بڕیارنامەیە ئێجگار زۆرە، بۆیە من بەباشی دەزانم سەرنجی خوێنەران ڕابکێشم بۆ وتارێکی دوور و درێژ کە هەم بە کوردی و هەم بە فارسی نووسیوومە و تێیدا بە وردی لەسەر هەموو لایەنەکانی ئەو کۆبوونەوە، بەشدار بووان و ڕەوتی چۆنیەتی نووسین و دواتر چۆنیەتی کاردانەوەی کەسەکان و لایەنەکان لەسەر بڕیارنامەکە لێکدانەوەم کردووە. هەڵبەت دواتر بۆ گۆڤار پۆلیتیا هێندێک شتم لە پێشەکییە فارسییەکە زیاد کرد لەسەر مێژووی پارتی دیموکرات و قیادە موەقەت کە لەم لینکەی خوارەوەدا دەبینرێت و هیوادارم خوێنەرانی بەڕێز بتوانن کەڵکی لێ وەربگرن.
http://politeiajournal.com/wp-
-Politeia٢/٠٩/٢٠١٩/content/uploads
pdf.Farsi٢

پرسیار: مامۆستا لە بەرامبەر بیروباوەڕە جیاوازەکان ، دێمۆکرات، کۆمەڵە و سەمیمی هەڵسوکەوتی دەکرد و تا کۆتایی ژیانیشی بەو جۆرە لە هەڵسوکەوتە وەفادار بوو، کەسایەتییەکی وەک مامۆستا لە کۆمەڵگەیەکی وەک کوردستان چۆنی سەرهەڵدا؟

کەسایەتییەکان لە لایەکەوە بەرهەمی ئەو کۆمەڵگایەن کە تێیدا پەروەردەبوون، لە لایەکی تریشەوە دەگەڕێتەوە سەر ئەو خوێندەواریی و فێربوون و ئەزموونەی لە کۆمەڵگاکەدا بەدەستیان هێناوە. بەڵام دوو شتی تریش هەیە کە ڕۆڵی هەیە لە پێگەیاندن و سەرهەڵدانی کەسایەتییەکاندا. یەکەمیان هەلومەرجی مێژوویی و ڕەوتی ڕووداوەکان و گەشەکردنی کۆمەڵگاکەیە، دووهەم ئەو ڕاستییەیە کە بۆ ئەوەی کەسایەتی بەرجەستە بێتەوە و دەربکەوێت پێویستە هێندێک تایبەتمەندیی لە کاراکتێری خودی ئەو کەسەدا هەبێت کە ئەوە تەنها بە پەروەردە و بارهێنان نایەتە دی. من لەسەر ئەو باوەڕەم کە مامۆستا یەکێک لەو کەسانە بوو کە هەم تایبەتمەندییەکانی هەبوو هەم لە هەلومەرجێکی مێژوویی تایبەت و پڕ لە ڕووداودا ژیا و هەروەکوو پێشتریش ئاماژەم پێ کرد مرۆڤێکی بوێر بوو و دایمە بە ڕاشکاوییەوە بیروبۆچوونی خۆی دەردەبڕی، با ئەو بۆچوونە دژ بە ڕەوتی باو بووبێت.
زۆر گرینگە بۆ مرۆڤێکی ئایینی کە باوەڕێکی قووڵی بە ئیسلام هەبوو، لایەنگری پێکەوە هەڵکردن لەگەڵ بیروباوەڕی جیاواز دا بێت. هەڵبەت پێویستە کە ئەو کەسە متمانە بە خۆی تێدا بەهێز بێت و ئامادە بێت لەگەڵ کەسانی دوور لە بیروبۆچوونی خۆیشی بکەوێتە گفتوگۆ و مشتومڕ. مامۆستا، بە بڕوای من لە پێشدا لە هەموو کەسێکدا مرۆڤێکی دەبینی و بەو پێیە ڕێزی مرۆڤەکەی دەگرت. ئەگەر پاش ئەوەی گفتوگۆی لەگەڵ کرد دەریکەوتایە کە ئەو کەسە دژایەتی هەیە لەگەڵ بیروبۆچوون و لێکدانەوەی، گرینگ بوونی مرۆڤەکەی نەدەسڕییەوە بەڵکوو بەرامبەر بە بۆچوون و هەڵوێستەکانی دەوەستایەوە. ئەمە بەداخەوە لای هەموو کەس و لای هەموو ڕێبەر و ڕێکخراوی سیاسی و چالاکانی سیاسی بەو ڕوونییە نییە و جاری وایە دژایەتی لەگەڵ بیروبۆچوون، یەکسانە لەگەڵ سڕینەوەی مرۆڤ بوونی هەڵگری ئەو بۆچوونە!

پرسیار: مامۆستا هەر لە سەرەتای هاتنە سەرکاری کۆماری ئیسلامی هیچ هەوڵێکی دا کە وەک خۆی پەیوەندی دروست بکات. سەردانەکانی وەک ڕەئیسی هەیئەتی کوردستانی چووە. لەبەر چی مامۆستا هیچ ئاوڕێکی لە کۆماری ئیسلامی نەدایەوە و هەڵوێستی قاتیع و ڕوونی گرت لەبەرابەر کۆماری ئیسلامیدا؟

ئیستە ئەو هەڵوێستە پاش ٤١ ساڵ وەکوو هەڵوێستێکی مێژوویی و سەربەرزانە تۆمار کراوە. بەڵام لە سەرەتاوە بۆ ئاشکراکردنەوە و ناسینی کۆماری ئیسلامیش بوون، نەدەکرا هەوڵێک بدرێ، مامۆستا ئەوەیشی نەکرد، ئایا سوننی بوونی مامۆستا هۆکار بوو یا هۆکار و هۆزی بنەڕەتیتر؟

پرسیارەکە زۆر ڕوون نییە. بەڵام چوارچێوەکەی دیارە. مەبەست لەوەیە کە ئایا سوننی بوونی مامۆستا دەتوانێ هۆکاری ئەوە بووبێت کە هەر لە سەرەتاوە متمانەی بە کۆماری ئیسلامی نەکرد، یان چی؟ دەبێ بڵێم کە مامۆستا هەر لە کۆبوونەوەی بڕیارنامەی هەشت خاڵی مەهابادەوە بگرە — کە تەنها هەشت ڕۆژ پاش ڕووخانی ڕژیمی شا بوو — هەتا دواتر لە سنە و نەغەدە و ڕووداوەکانی تر و تا گەیشتن بە دەستەی نوێنەرایەتی گەلی کورد، لە هەموو بۆنەیەکدا بۆ ڕێکەوتن و چارەسەری ئاشتیانەی کێشەکە هەوڵی خۆی دا.
مامۆستا پێش ڕووخانی ڕژیمی شا لەگەڵ چەند ئایەتوڵڵا کە لە مەهاباد تەبعید بوون قسەوباسی زۆری هەبووە و لە بیرو بۆچوونی ڕێبەرانی تازەی ئێران بەتەواویی تێ دەگەیشت. لەگەڵ ئایەتوڵڵا تاڵەقانی نێوانی خۆش بوو و لەگەڵ دەوڵەتی مەهدی بازرگان قسەوباس و دانیشتنی هەبوو. لەسەر بانگهێشتی وەزیری ناوخۆ سەفەری تایبەتی کرد بۆ قوم کە دیداری هەبوو لەگەڵ خومەینی و هەروەها لە تاران زۆر ئاشتیخوازانە قسە و گفتوگۆی لەگەڵ کردن. کێشەکە لەوەدا بوو ئەوان خوازیاری تەسلیم بوونی بێ شەرت و مەرج بوون بە بیانووی ئەوەی کە هێشتا ئێمە تەواو دانەمەزراوین و ئێوە جارێ داوای هیچ مەکەن!
سەبارەت بە سوننی بوون مامۆستا کێشەی ئەوە نەبوو کە حکوومەتی شیعە خراپە و حکوومەتی سوننی باشە. ئەو بە تەواویی دژ بە حکوومەتی دین بوو. دەیگوت ئایین بە چوونە ناو دەسەڵاتی سیاسییەوە قودسییەت و پیرۆز بوونی خۆی لە دەست دەدات و دەسەڵات گەندەڵی دێنێت و ئەوەیش بە زیانی ئایینە. جیابوونی دین و دەوڵەت بەردی بناغەی بۆچوونی ئەو بوو هەر لە یەکەم ڕۆژەکانەوە. جا ئەمە وای کردبوو کە زۆر کەس چونکوو دەرەقەتی بەرپەرچدانەوە و ڕەخنە لەو بۆچوونەی نەدەهاتن، دەیانگوت بێ قەزا بێت جارێ بابزانین چی دادەمەزرێنن و ئەگەر زانیمان دژ بە کورد و دژ بە ئازادییە ئەو جار دەتوانین هەڵوێست بگرین! کەسێک کە ڕێگایەکی دووری لەبەرە و دەستی بە سەفەر کردووە، ئەگەر هەوری ڕەشی بینی دەبێ خۆی ئامادە بکات بۆ باران و هەوای ناخۆش. وردبوونەوە لە قسە و لێکدانەوە و بیروبۆچوونی خومەینی نەک پاش گەڕانەوەی بۆ ئێران و لە قوم، بەڵکوو پێشتریش لە نەجەف و لە پاریس دەری دەخست کە ئەم ڕژیمە بەرەو کوێ دەچێت و ئەم کەش و هوایە بەرەو تۆفان دەڕوات. بۆ مرۆڤێکی ژیر و تیژبین وەکوو مامۆستا کە لە مێژبوو ئەو ڕەوتەی دەناسی، ڕوون و ئاشکرا بوو کە دەسەڵاتی سیاسی ئەوانە ناتوانێ سەرچاوی ئازادی و مافی مرۆڤ بێت. لەگەڵ ئەوەشدا بەرەوپیری دانوستاندن و گفتوگۆی ئاشتیخوازانە چوو و هەموو هەوڵێکی خۆی دا بۆ ئەوەی دۆخی کوردستان ئارام بێت و شەڕ و پێکدادان دوور بکەوێتەوە. بەڵام شەڕ خوازان لە تاران هەر زۆر زوو خەریکی تیژکردنی شمشێرەکانیان بوون.

پرسیار: دەزانین لە ڕووخانی ڕژیمی شاە تا هێرشی کۆماری ئیسلامی و فتوای جیهادی خومەینی بۆ سەر کوردستان تەنیا شەش مانگی خایاند، ئەم شەش مانگە قۆناغێکی زۆر گرینگە لە کوردستان، خەباتی سیاسی زۆر جەماوەری بووەوە، هاتنەوەی حیزبی دێمۆکرات، ئاشکرا بوونی کۆمەڵە، بڕیارنامەی هەشت مادەیی مەهاباد، حزووری دوو هێزی سەرەکی باشووری کوردستان واتە پارتی و یەکێتی و ڕۆڵی جیاوازیان و کاریگەرییەکانیان، نەورۆزی خوێناوی سنە، هاتنی هەیئەتی باڵای ڕژیمی نوێی بۆ کوردستان، شەڕی نەغەدە، جموجوڵی بەرچاوی لایەنە مەزهەبییەکان و لە هەموویان بەرچاوتر موفتی زادە، جموجوڵی ئاغاواتەکان، دابەشکردنی زەوی، کۆچی مەریوان، ڕێپێوانی سنە و سەقز و بانە بۆ مەریوان، سەرئەنجام هێرشی گەورە بۆ سەر کوردستان، لە قوناغێکی گرینگی وەها مامۆستا ڕۆڵی گەورە و مێژوویی نواند، ئەگەر کورتەیەک لە ڕۆڵی مامۆستا لەم قۆناغە بکرێت، لە ئەزەری ئێوەوە چۆنە؟

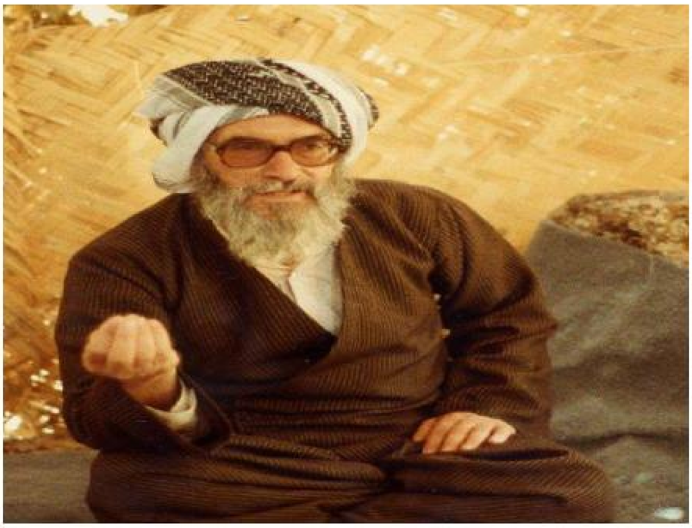

ڕاستە ئەو شەش مانگە پڕە لە ڕووداوگەلێک کە تەنها لە سەردەمێکی تایبەتیی مێژووییدا ڕوودەدەن. وڵات شۆڕشێکی گەورەی تێپەڕاندووە، ڕژیمێکی دیکتاتۆری بەهێز لە ئاکامی ڕاپەڕینی بەرینی خەڵکدا ڕووخاوە و دەسەڵاتێک هاتووەتە سەر کار کە هەرچەند هێشتا پێگەی خۆی قایم نەکردووە، بەڵام هەر زۆر زوو دەرکەوتووە کە دژ بە کورد و نەتەوە بندەستەکانی تری ئێران، زۆر توند دژ بە مافی ژنانە و لەگەڵ ئازادی و دیموکراسیدا ناتەبایە.
لە وەها دۆخێکدایە کە دەبێ سیاسەتمەداران و ڕێبەرانی ڕێکخراوە سیاسییەکان بتوانن لێکدانەوەی واقعبینانە بکەن. مامۆستا لەو کەسانە بوو کە هەر زۆر زوو (نەورۆزی خوێناویی سنە، لە یەکەم کۆبوونەوە لەگەڵ سەرانی تازەی کۆماری ئیسلامیدا) ڕاشکاوانە گوتی: «تاج لاچووە و مێزەرە جێگای گرتووەتەوە»! ئەمە نیشاندەری بەرچاوڕوونیی تەواوی مامۆستایە سەبارەت بە ناوەڕۆک و جەوهەری ئەو کەسانەی لە تاران حکوومەت دەکەن. بە کورتی، مامۆستا لایەنگری دانوستاندن و گفتوگۆ بوو لەگەڵ ئەم ڕژیمە و هەمیشە بە کراوەییەوە لەگەڵ نوێنەرانی دەوڵەت دادەنیشت. هاوکات گومانی نەبوو لەوەدا کە ئەم ئایەتوڵڵا و ئەم مرۆڤە ئایینییانە نە دیموکراسی دادەمەزرێنن، نە مافی گەلی کورد دەسەلمێنن.
لێرەدایە کە جیاوازی مامۆستا و کەسانێکی تر بەرجەستە دەبێتەوە. ئەوانەی لە کاتی گفتوگۆ و دیداری بەرپرسانی ئێراندا وەها هەڵسوکەوت و قسەیان دەکرد کە گۆیا ئەم ڕژیمە ئامادەیە بۆ هەموو سازشێک و هاوکات بە خەڵکیشیان دەگوت ئەگەر توندڕەوەکان لێگەڕێن، دەتوانین پێکەوە بگەینە ڕێکەوتنێک! دیارە ئەو کاتیش مامۆستا لە کۆبوونەوەی ناوخۆییدا دەیگوت دەچین و لەگەڵیان دادەنیشین، بەڵام دەبێ وریا بین و فریویان نەخۆین چونکوو ئەوانە زۆر فێڵبازن! ساڵانی دواتر لە نووسراوە و گفتوگۆی نوێنەرانی ئەو سەردەمەی دەوڵەت بۆ گفتوگۆ دەرکەوت کە بۆچوونی مامۆستا ڕاست بوو و ئەوان تەنها هاتبوون بۆ کڕینی کات و مەبەستی سەرەکیی خۆ ئامادە کردن بوو بۆ هێرشی دواتر بۆ سەر کوردستان.
من لە وتارێکدا سەبارەت بە لێدوانەکانی بەشیک لەم بەرپرسانە لەگەڵ گۆڤاری ‹چشم انداز ایران — ویژه کردستان› بە وردی ئەو بابەتەم شی کردووەتەوە.
http://www.azadi-b.
html.714_post/08/2018/com/G
سێ قۆناخی قسەکردنی خومەینەی سەبارەت بە کوردستان، ڕاست بوونی هەڵوێستی مامۆستا و بەشێکی زۆر لە تێکۆشەرانی شۆڕشی کوردستان نیشان دەدات:
یەکەم، خومەینی ٢٨ی گەلاوێژی ١٣٥٨ (١٩٧٩/٨/١٩)؛ «حیزبی دیموکرات ئەرتەش و ڕیکخراوەکانی ئەوانیان گەمارۆ داوە، لە مزگەوتی سنە ژنەکانی ئێمەیان بەبارمتە گرتووە . . دەبێ هەموو هێزە چەکدارەکان بەرەو کوردستان بڕۆن . . « (سحیفه امام، ج ٩، ٦-٣٠ سایت ‹پرتال امام خمینی›) دواتر وەزیر و ئوستاندار و بەرپرسان بە ڕەسمیی ڕایانگەیاند کە سنە ئارام بووە و هیچ شتێک نەقەوماوە و ئەو هەواڵانەیان دروست کردبوو بۆ ئەوەی خومەینی ئەو فەرمانی جیهادە بدات.
دووهەم، خومەینی ٢٦ی خەزەڵوەری ١٣٥٨ (١٩٧٩/١٠/٢٣): سڵاو بۆ خوشکوبرا کوردەکان . . داوا دەکەم گفتوگۆکان لەگەڵ کەسایەتییە ئایینی و سیاسی و میللییە کانی لە کوردستان درێژە پێ بدەن . . بۆ لابردنی هەموو چەشنە هەڵاواردنێکی فەرهەنگی، ئابووری و سیاسی . . (سحیفه امام، ج ١١، × ٥٥ سایت ‹پرتال امام خمینی›)
سێیهەم، خومەینی ٢٩ جۆزەردان ١٣٥٩ (١٩٨٠/٧/٢٠): « . . . ئێمە یان مقسرین یان قاسر. ئەو ڕۆژەی دەچوون بۆ کوردستان بۆ گفتوگۆ ئاگادارییم پێ دان کە دەبێ بە هەڵوێستی بەهێزەوە بچنە پێش . . سەرەتا ئەرتەش و پاسداران گەمارۆیان بدەن جا دوایە بچن و قسەیان لەگەڵدا بکەن . . . مسامحه شد!» (سحیفه امام، ج ١٣، ٤٧،٤٦ سایت ‹پرتال امام خمینی›)
لەم هەڵوێستانەدا بە ڕوونی دەردەکەوێت کە خومەینی و ڕژیم جگە لە تەسلیم بوون و سەرکوت کردنی گەلی کورد هیچ ئامانجێکی تریان نەبوو . . .

تاران پایته‌ختی سێداره
(به‌ شی دووهه‌م)

عــزیز ئاجیکه‌ند

له‌ به‌شی یه‌که‌مدا ئاماژه‌مان به‌وه‌دا که‌ له‌یه‌که‌م رۆژه‌کانی دوای رووخانی رژێمی پاشایه‌تی له‌ ئێران، بێدادگا ئیسلامیه‌کان یه‌که‌مین کۆبوونه‌وه‌کانی خۆیان بۆ به‌ره‌نگار بوونه‌وه‌ له‌ گه‌ڵ نه‌یارانیان له‌ تاران رێکده‌خه‌ن. ئه‌نجامی ئه‌و کۆبوونه‌واته‌ش بوونه‌ هۆی وه‌کارکه‌وتنی تیغی تۆڵه‌ سه‌ندنه‌وه‌ی جه‌لاده‌ به‌ ده‌سه‌ڵات گه‌یشتووه‌کان به‌ ئامانجی داسپاندنی که‌ش و هه‌وای ترس و ده‌سه‌ڵاتی وه‌حشه‌ت له‌ سه‌رجه‌م کۆمه‌ڵگادا و پته‌وکردنی بناغه‌کانی رژێمێکی توقێنه‌ر که‌ خه‌ریکی بنیاتنانی بوون. وتمان که‌ یه‌که‌مین ئێعدامه‌کان له‌ ٢٦ی مانگی رێبه‌ندانی ساڵی ١٣٥٧ ده‌سپێده‌که‌ن. خومه‌ینی راسته‌خۆ فه‌رمانی کوشتاری ده‌رده‌کاتوو سادق خه‌ڵخاڵی وه‌ک یه‌که‌م قازی شه‌رعی رژێمی ئیسلامی، بۆ به‌رێوه‌بردنی ئه‌م فه‌رمانه‌ ده‌که‌وێته‌ خۆ. به‌زوویی و به‌تایبه‌تی کاتێک که‌ خه‌ڵخاڵی جه‌لاد له‌ درێژه‌ی مه‌ئموریه‌ته‌که‌یدا روو له‌کوردوستان ده‌کات ، ئێتر نه‌ به‌رێوه‌بردنی دادپه‌روه‌ری ده‌رحه‌ق به‌ نه‌یارانی شۆرش و که‌سانی سه‌ربه‌ رژێمی پێشوو (که‌ بۆ ئه‌وانیش به‌و شێوه‌ و کوستار به‌ کۆمه‌ڵ و به‌ بێ دادگایی دروست نه‌بو)، به‌ڵکوو خومه‌ینی ده‌یهه‌ویست خه‌ڵکێک که‌ پێشبینی ده‌کرد گوێ به‌فه‌رمانه‌کانی ناده‌ن و ده‌بنه‌ کۆسپی سه‌ر رێگای سه‌قامگیریی رژێمه‌ ئیسلامیه‌که‌ی، چاوترسێن بکات. وه‌ بۆ چاوترسێنکردنی خه‌ڵکیش هه‌م هه‌موو ئامرازه‌کانی ده‌سه‌ڵاتی هه‌م جه‌لادانێکی قین له‌ دڵی له‌ چه‌شنی خه‌ڵخاڵی جه‌ڵادی له‌به‌رده‌ستدا بوو.

باسی تیغی تۆڵه‌و به‌رێوه‌بردنی پیلانی «خۆمه‌ینی»مان بۆ له‌ناو بردنی نه‌یارانی خۆی هه‌تا سه‌ره‌تای ده‌سپیکردنی شه‌پۆلی به‌رینی ئێعدامی زیندانیانی سیاسی له‌ ساڵی ١٣٦٧دا کرد. ئێستاش ئاماژه‌ به‌ درێژه‌ی پیلانه‌که‌ی خۆمه‌ینی جه‌لاد و ده‌سلاتدارانی تری کۆماری ئیسلامی هه‌ر له‌و په‌یوه‌ندییه‌دا بکه‌ین.

داسی مه‌رگی کۆماری ئیسلامی له‌ زیندانه‌کاندا، بۆ هیچکات له‌وه‌ستان نه‌که‌وتو بگره‌ چالاک تریش بووه‌، له‌سه‌ر هه‌موو توێژه‌ جۆراوجۆره‌کانی ناو کۆمه‌ل تاقی کرابۆوه‌ . ره‌حمی به‌ ژن و منداڵ و پیرو لاو نه‌ده‌کرت، به‌ساتی سێداره‌ له‌ زۆربه‌ی شاره‌کان هه‌ڵکرابوو. ئه‌وان سزای ئێعدامیان وه‌ک توندوتیژیه‌کی به‌ئانقه‌ست و رێکخراو، بۆ له‌ناوبردنی نه‌یارانی سیاسی و نارازیانی کۆمه‌ڵایه‌تی له‌ خزمه‌ت خولقاندنی که‌ش وهه‌وای ترس و نیگه‌رانی و بێده‌نگی و مل که‌چ کردن، له‌ کۆمه‌ڵگادا به‌کار ده‌هێنا . به‌م جۆره‌ سزای ئێعدام بوو به‌ یه‌کێک له‌ پایه‌گرنگه‌کانی ده‌سه‌ڵاتی رژێمی کۆماری ئیسلامی به‌ ئامانجی چاوترسێن کردنی خه‌ڵک و نه‌یارانیان.

مانگی گه‌لاوێژی ئه‌مساڵ، ٣٢مین ساڵی به‌رێوه‌چوونی فه‌رمانی خومه‌ینی بۆ کوشتنی به‌کۆمه‌ڵی به‌ندکراوانی سیاسییه‌ له‌ ئێرانه‌. کوشتاری به‌کۆمه‌ڵی به‌ندکراوانی سیاسی له‌ یه‌که‌مین رۆژه‌کانی مانگی گه‌لاوێژی ساڵی ١٣٦٧ وه‌ ده‌ستپێده‌کات و له‌ ماوه‌ی مانگه‌کانی گه‌لاوێژ و خه‌رمانانندا به‌و په‌ری خۆی ده‌گا .

دوای نۆشینی جامی ژه‌هر له‌ لایه‌ن خۆمه‌ینیه‌وه‌ و کۆتایی هاتن به‌ شه‌ری ماڵوێرانکه‌ری نێوان ئێران و عێراق، له‌ پلان و به‌رنامه‌ێکی دارێژراو و بۆ پێشگرتن به‌ هه‌ستانی شه‌پۆڵی ناره‌زایه‌تی خه‌ڵک که‌ سه‌رانی رژێم پاش جامی ژه‌هر لێی ده‌ترسان، هه‌زاران ئازادیخۆاز و تێکۆشه‌ر به‌ بیروباوه‌ری جیاوه‌ که‌ ده‌سبه‌سه‌رو راپێچی زیندانه‌کانی کۆماری ئیسلامی کرا بون و زۆره‌به‌ی هه‌ره‌ زۆریان حوکمی خۆیان کێشابون و ده‌بو ئازاد بکرێن، کوشتاری به‌ کۆمه‌ڵه‌یان ده‌سپێده‌که‌ن و ئه‌م کوشتاره‌ش له‌ ١١٠ شاری ئێران به‌ کرده‌وه‌ ده‌رهات .

له‌و ماوه‌یه‌دا ته‌واوی به‌ندیخانه‌کانی کۆماری ئیسلامی پر بوون له‌ زیندانی سیاسی. له‌ ناکاو زیندانییه‌کان خرانه‌ حاله‌تی قه‌ره‌نتینه‌، هه‌موو چاوپێکه‌تنه‌کانی زیندانیان و خانه‌واده‌کانیان راگیران. رادیۆو تلفزیۆنه‌کان له‌ به‌نده‌کان ده‌رهاتن. پاسه‌وانانی ناو زیندانه‌کان گۆران و پاسداری حیزب الوڵاهی توند وبارهاتوه‌ بۆ جه‌نایت جێگایان گرتنه‌وه‌. پاسداران جلی قه‌سابی له‌ به‌ر و چه‌کمه‌یان له‌پێ کردوبو و دروشمیان ده‌دا (خومینی ئازیزم بلّێ با خوێن برێژم).

زێندانییه‌کان چوار چوارو له‌ گروپی شه‌ش که‌سیدا به‌ره‌و لای په‌تی سێداره‌ که‌ له‌ پێش سالۆنی کۆبونه‌وه‌کاندا هه‌ڵاوه‌سرابوون، ره‌وانه‌ ده‌کران و له‌ چه‌ن چرکه‌دا هه‌موو شتێک کۆتایی پێده‌هات....

ژنان و کچانی ئێعدام کراو

زۆربه‌ی رێکخراوه‌کانی مافی مرۆڤ له‌ په‌یوه‌ند له‌گه‌ڵ کوشتاری زیندانیانی سیاسی له‌ ده‌ییه‌ی شه‌ستی هه‌تاویدا، باس له‌ ژماره‌یه‌کی سه‌رسور هێنه‌رده‌که‌ن که‌ زۆر جار ژماره‌ی راستی کوشتاره‌کان نه‌زانراوه‌ به‌ڵام باس له‌ ١٢٠ هه‌زار که‌س ده‌کرێ که‌ یان له‌ سێداره‌ دراون و یان تیرباران. له‌م رێژه‌یه‌ ناوو ژیانی ٢٠ هه‌زار که‌س زانراوه‌ و وێنه‌و ژیان نامه‌یان له‌ به‌ر ده‌س دایه‌ و له‌ سایته‌ جۆراو جۆره‌کانی سه‌ر به‌لایه‌نه‌ سیاسییه‌کان به‌رچاو ده‌که‌ون.

له‌ناو سه‌رجه‌می قوربانیادا ناوو وێنه‌ی پێنج هه‌زار که‌س له‌ ژنان و کچان به‌رچاو ده‌که‌وێ که‌ پێش ئێعدام کردنیان به‌ سه‌خترین ئه‌شکه‌نجه‌کان و دستدرێژی جنسی ئازار دراون و پاشان خراونه‌ته‌ پای جوغه‌ی ئێعدام.

به‌ پێی سه‌رژمێریه‌کان :

٦٨١ ژن ته‌نیا له‌ ژێر ئه‌شکه‌نجه‌دا گیانیان له‌ده‌س داوه‌ و٥٣ ژنیان دوگیان بوو. ٧٨٩ کچی ته‌مه‌ن ١١ بۆ ١٨ ساڵان بوون که‌ زۆربه‌یان پێش کوشتاریان دستدرێژی جنسیان کراوه‌ته‌ سه‌ر. ٢٣٠ که‌سیان خوێندواریان له‌ئاستێکی به‌رز هه‌بووه‌. ٧٣٤ که‌سیان لیسانسیان ٤٠١٠ که‌س خاوه‌نی دیپلۆم بوون. ٣٨١ ژن کارمه‌ندو ٧٣ که‌سیان هونه‌رمه‌ند.

پێویسته‌ بوترێ که‌ ژنان و کچانێکیش بوون که‌ له‌ شه‌قامه‌کان و کۆڵانه‌کان به‌ده‌ستی کۆماری ئیسلامی تیرۆر کراون.

ناوو وێنه‌ی ٦٤ تازه‌لاوی که‌متر له‌ ١٨ ساڵانیش به‌رچاو ده‌که‌ون که‌ زۆر درندانه‌ تیره‌باران کراون. له‌ نێو ئه‌و ژماره‌یه‌ له‌ تازه‌لاوان دوو ١١ ساڵه‌ و سێ تازه‌لاوی ١٢ ساڵه‌ به‌رچاو ده‌که‌وێ. هه‌روه‌ها ٨ تازه‌لاوی ١٣ ساڵه‌ و ١٩ تازه‌لاوی ١٤ ساڵه‌ لي نێو تیربارانکراوه‌کاندا هه‌ن. ٣٢ که‌س له‌ ئێعدامکراوه‌کانیش ته‌مه‌نیان له‌ نیوان ١٥ و ١٦ و ١٧ ساڵان دابوه‌...

ژنانی کـــــورد

له‌دوای روخانی رژێمی پاشایه‌تی و هاتنه‌سه‌رکاری رژیمی دژه‌ ژنی کۆماری ئیسلامی، ژنانی

کوردستان له‌ ئاستێکی زۆر به‌رین و بێ وێنه‌ هاتنه‌ مه‌یدانی خه‌باتی سیاسی و جه‌ماوه‌ری و له‌هه‌موو مه‌یدانه‌کانی خه‌باتدا به‌شدارو چالاک بوون. بێگومان کۆمه‌ڵه‌ وه‌ک هێزێکی نوێ و چه‌پ و سوسیالیستی له‌ کوردستان بو به‌ هێزی بزوێنه‌رو هاندان و پشتیوانی ژنان له‌ کوردستان. هێرشی کۆماری ئیسلامی بۆ سه‌ر کوردوستان له‌ ٢٨ی گه‌لاوێژی سالی ١٣٥٨دا، ئه‌گه‌ر هێرشێک بوو بۆ ئه‌ستاندنه‌وه‌ی ده‌سکه‌وته‌کانی شۆرش له‌ کوردوستان له‌ ناو جه‌رگه‌ی بزووتنه‌وه‌ێکی ئازادیخوازی نه‌ته‌وه‌یی و شۆرشگێرانه‌ی کوردوستاندا، له‌ راستیشدا هێرشێکیش بوو بۆ سه‌ر ژنانیش. له‌به‌ر ئه‌وه‌ی ژنان شان به‌شانی پیاوان هاتبوونه‌ مه‌یدانی خه‌بات به‌ دژی رژێمی تازه‌ به‌ده‌سه‌ڵات گه‌یشتوو. هاتنه‌ مه‌یدانی ژنان و هاوشان له‌گه‌ڵ جه‌ماوه‌ری کوردوستان بۆ رژێم ته‌حه‌موول نه‌ده‌کراو. ژنان له‌ کوردوستان راپیچی زیندان ده‌کران و ده‌خرانه‌ به‌ر توندوتیژترین ئه‌شکه‌نجه‌کان و حوکمی ئێعدامیان به‌سه‌ردا ده‌سه‌پا. به‌ پێی ئه‌و راپۆرتانه‌ی له‌ په‌یوه‌ند له‌گه‌ڵ ژنان کوردی له‌ سێداره‌ دراو بڵاو بۆته‌وه‌ ده‌ری ده‌خه‌ن که‌ له‌ سه‌دا نه‌وه‌دوو نۆ ته‌مه‌نی ژنانی کوردی له‌ سێداره‌دراوله‌ نێوان ١٨ تا ٢٥ ساڵاندا بووه‌.

به‌ پێی سه‌رجه‌می ئه‌و توژینه‌وانه‌ی که‌ له‌ په‌یوه‌ند له‌ گه‌ڵ ژنانی کوردا کراوه‌،
ده‌ری ده‌خه‌ن که‌ :

٦١ ژنی کورد له‌ نێوان ساڵه‌کانی ١٣٥٨ تا ١٣٦٧ به‌ تاوانی چالاکی سیاسی ئێعدام کراون. ئه‌م ژنانه‌ له‌ کاتێکدا ئێعدام کراون که‌ ١٧ له‌سه‌دیان ژێر ١٨ ساڵ، ٥١ له‌ سه‌دیان له‌ نێوان ساڵه‌کانی ١٨ تا ٢٥ ساڵان، ٢٥ له‌سه‌دیان له‌ نێوان ٢٦ تا ٣٠ ساڵان دابووه‌ که‌ رێکه‌تی له‌ سێداره‌دراوی ٢٨ له‌ سه‌دیان له‌ نیوان ساڵه‌کانی ١٣٦٠ تا ١٣٦٢ دا بووه‌. ٢٢ له‌سه‌ده‌که‌ی تریشیان له‌ نێوان ساله‌کانی ١٣٦٣ تا ١٣٦٧دا بووه‌.

له‌ نێوان شاره‌کانی مه‌هاباد، ره‌زایه‌، ته‌ورێز، تاران، سه‌قز، شیراز، قه‌زوین، کامیاران و مه‌شهه‌د، زۆربه‌ی ئێعدامکراوه‌کان له‌ شاری سنه‌دا رویان داوه‌. ژنانی شاری سه‌قز زۆرترین قوربانیانی ئه‌م شه‌پۆله‌ له‌ ئێعدامکراوه‌کان له‌ خۆیان ده‌گرن که‌ ٥٦ له‌ سه‌دیان تا ده‌ورانی ده‌بیره‌ستان ده‌رسیان خوێندبوو.

ئاخرین راپۆرته‌کان ده‌ری ده‌خه‌ن که‌ له‌ گه‌ڵ هاتنی خه‌ڵخاڵی بۆ کوردوستان و ده‌سپێکردنی سه‌ره‌تاییترین ئێعدامییه‌کان له‌ کوردوستان له‌ ساڵی ١٣٥٨ تا ساڵی ١٣٧٠ (٨٣٢) بوون که‌ هه‌موییان تیره‌باران کراون .

له‌ ساڵی ١٣٦٠دا (١٦٣) که‌س و له‌ سالی ١٣٦٢ (١٦٠) که‌سی تریش ئێعدام کراوه‌ که‌ هه‌مویان تایبه‌ت به‌ ژنان و پیاوانی کوردن.

له‌ سێداره‌دان و زیندانی کردنی دایکانی زیندانی سیاسی

ژماره‌یه‌کی یه‌کجار زۆر له‌ دایکانی زیندانیانی سیاسی که‌ ته‌مه‌نیان له‌ سه‌روی ٥٠ ساڵه‌وه‌ بوو، به‌ ده‌ستی جه‌لادانی کۆماری ئیسلامی یان تیره‌باران کراون یان له‌ سێداره‌ دراون یان خۆ بۆ درێژ ماوه‌ له‌ سیاچاڵه‌کانی کۆماری ئیسلامیدا ماونه‌ته‌وه‌ .

ژماره‌ی ئێعدامه‌کان

به‌ شیکی هه‌ره‌ زۆری ئاماره‌کان باس له‌ ٣٠ هه‌زار که‌س ده‌که‌ن که‌ له‌ سالی ١٣٦٧ دا به‌ فرمانی خۆمه‌ینی له‌سێداره‌ دراون. ده‌سپێکی ئه‌م شه‌پۆله‌ له‌کوشتاره‌ به‌ کۆمه‌ڵه‌کان له‌ سه‌ره‌تاوه‌ له‌ زیندانه‌کانی ئه‌وین و گه‌وهه‌رده‌شتن و پاشان له‌ ده‌رفه‌تێکی زۆر که‌مدا ده‌گوازرێنه‌وه‌ بۆ زیندانه‌کانی تریش که‌ له‌ سه‌ره‌وه‌ ئاماژه‌مان پێدا.

مونته‌زری له‌ کتێبی بیره‌وه‌ریه‌کانیدا به‌ پشت به‌ستن به‌و راپۆرتانه‌ی که‌ به‌ ده‌ستی گه‌یشتبوون، ژماره‌ی کوژراوه‌کان ٢٨٠٠ تا ٣٨٠٠ که‌س باس کردوه‌ و له‌لایه‌کی تریشه‌وه‌ له‌سه‌ر بنه‌مای هێندێک له‌ راپۆرته‌کان کوژراوه‌کان له‌ نێوان ٥ تا ٦ هه‌زار ئینسانی تێکۆشه‌ر دایه‌ که‌ له‌م جه‌نایه‌ته‌ سامناکه‌دا گیانیان له‌ پێناو خۆراگری و له‌سه‌ر بیر و بۆچوونه‌کانیان له‌ده‌ستداوه‌ .

رێکخراوی دیده‌بانی مافی مرۆڤ، له‌ ساڵێ ١٣٨٤ له‌ راپۆرتێکدا له‌ژێر ناوی «وه‌زیرانی مه‌رگ»، ده‌وری راسته‌وخۆی مسته‌فا پورمحه‌ممه‌دی که‌ له‌ لایه‌ن حه‌سه‌ن روحانیه‌وه‌ وه‌ک وه‌زیری دادگوسته‌ری دیاریکرابوو له‌ جه‌ریانی ئێعدامی به‌ هه‌زاران که‌س له‌ زیندانیانی سیاسیدا به‌ڵگه‌مه‌ند کردوه‌. له‌ هاوینی ساڵی ١٣٦٧، موسته‌فا پورمحه‌ممه‌دی، جێگری وه‌زیری ئیتلاعات ئه‌ندامی هه‌یئه‌تێک بوو که‌ به‌ هه‌زاران زیندانی سیاسی دوای بازجویی دو سێ خوله‌کی به‌ره‌و جوخه‌کانی مه‌رگ ره‌وانه‌ کرد. ئه‌حکامی مه‌رگی زیندانیانیه‌کان له‌ حاڵێکدا ده‌رده‌کرا که‌ دادگاکانی «شۆرش» پێشتر ژماره‌یه‌کی زۆر له‌م که‌سانه‌یان محاکه‌مه‌ به‌ زیندان مه‌حکوم کردبوو وه‌ ده‌وره‌ی زیندانیان تێپه‌ر کردبوو. ئیبراهیم ره‌ئیسی سه‌رۆکی قوه‌ی قه‌زاییه‌ ئیستای رژیم له‌ پۆستی دادستانیی که‌ره‌ج و هه‌مه‌دان دا یه‌کێکی تر له‌ به‌رێوه‌به‌رانی سه‌ره‌کی ئێعدامه‌کانی هاوینی ٦٧ بووه‌. عه‌لی ره‌بیعی وته‌بێژی ئیستای ده‌وڵه‌تی روحانیش له‌ فه‌رمانده‌کانی یه‌گانی ئیتلاعاتی سپای پاسداران له‌ ده‌یه‌ی ٦٠ و له‌ عاملینی کوشتاری زیندانیانی سیاسی له‌ ساڵی ١٣٦٧ دا به‌ ئه‌ژمار دێت.

کۆتایی به‌شی دووهه‌م

تیرۆری نێودەوڵەتی ڕژێمی ئیسلامی لە جیهان

محەممەد حەکیمی

تیرۆری نێودەوڵەتی ڕژێمی ئیسلامی لە جیهان
محەمەد حەکیمی
ترس خستنەوە یا تیرۆریسم؛ بە فەرانسەوی «terrorism» کە لە زمانی کوردی واتە «ترس خستنەوە»، کەلک وەرگرتن لە توندوتیژی بۆ گەیشتن بە ئامانجی سیاسی، ئایینی، یا ئیدولۆژیک دەگوترێت. تیرۆریزم کەلک وەرگرتن لە توندوتیژی نایاسایی لە توندوتیژی یا هەڕەشەو تۆقاندنە، بە تایبەتی بە دژی خەڵکی مەدەنی، بۆ گەیشتن بە ئامانجی سیاسی. بەڵام ئەوڕۆ شرۆڤەیەکی دروست لەم وشە نییەو زۆربەی دەسەڵاتداران بۆ مەرامو ئامانجی خۆیان کەڵکی لێ وەردەگرن. بە واتەیەکی دیکە بە مەکتەبێک دەڵێن کە تاقەتی دەنگی جیاوازی نییەو بە گشتی هەموو بیرۆکەکانی خۆیی بە زۆر، تیرۆرو شەڕ یا کردەوەی توندوتیژی ئەنجام دەدات. بە کەس یان دەوڵەتێک کە لەم ڕێکارانە کەلک وەرگرێت دەوترێت ترۆریست دەوڵەتی. لەم ڕۆژگارەدا تیرۆریزم یەکێکە لە کەرەسەی هەڕەشە لە کۆمەڵگاو بە پێی یاسای دژی تیرۆر لە وڵاتانی جیهانی سێهەم لەلایەن دەزگای قەزائیەوە، بە تاوان بە ئەژمار دێت. هەروەها ئەگەر بە دژی شارۆمەندان، یا ئەسیرو... هتد بە کار ببردرێت دەبێتە جنایەتی شەڕ. لە سیاسەتیشدا بە کارگەلی تەوندوتیژیو نایاسایی دەسەڵاتەکان بۆ سەرکوتی دژبەرانیانو تۆقاندنیان دەوترێت ترۆری دەوڵەتیو هەروەها ئەو گرۆپانەی کە دەست بدەنە توندوتیژی بە دژی خەڵکی مەدەنیو توی ترسو تۆقاندن لە وڵاتدا بچێنن دەوترێت تیرۆریست.

دوای سەرکەوتنی شۆڕشی گەلانی ئێران کۆمەڵێک لە وڵاتەکان، ڕێکخراوو دادگاکان بە تایبەتی یەکێتی ئورووپا، ڕژیمی ئیسلامی ئێرانیان بە کوشتنی خەڵکی نەیاری خۆیانو مەدەنیو هەروەها پشتیوانیکردن لە گروپگەلی توندئاژو تاوانبار کرد. کۆمەڵێک لەو وڵاتانە بریەتی بوون لە: ئیسراییل، ئالمان، ئارژانتین، بریتانیا. دەوڵەتی ئامریکاو وڵاتانی عەرەبیش ڕژیمی ئێرانیان بە پشتیواتی گرۆپە ترۆریستیەکانی ناوچەکە وەک حزبوڵڵای لوبنام، حەماسی فەلەستینو چەند گرۆپی دیکەی ئەو وڵاتە کە لە لیستی ترۆری نێودەوڵەتیدا بوونیان هەیە، ناسیوەو دەناسن. هەروەها دەوڵەتی ئەمریکا سپاو وەزارەتی بەرگری ئێراتی خستوەتە لیستی ترۆرەوەو هەروەها دەڵێت کە ڕژیمی ئیسلامی ئێران پشتیوانی سەرەکی تیرۆرە لە جیهاندا.

شاپور بەختیار دوایین سەرۆک وەزیرانی سەردەمی شا بوو کە ١٥ی گەلاوێژی ساڵی ١٣٥٧ی هەتاوی لە ماڵەکەی خۆیی لەگەڵ «منشی»ەکەی بە چەندین زەربەی چەقۆ لەلایەن بە کرێگیراوانی ڕژیمەوە تیرۆر کرا.

شاریار شەفیق کوری ئەشرەف پەهلەوی لە ساڵی ١٣٥٨ی هەتاوی کاتێ لە ماڵەکەی دایکی لە وڵاتی پاریس دەچوە دەرەوە بە فیشەک کوژرا.

ئەرتەشبود غولامعەلی ئویسی لە ١٨ی ڕێبەندانی ساڵی ١٣٦٢ی هەتاوی لە شاری پاریس لەگەڵ براکەی غولام حسەینی ئویسی بە فیشەک تیرۆر کران.

عەبدولرەحمان قاسملو، عەبدوڵڵا قادری ئازەر لە ڕۆژی ٢٢ی پووشپەری ساڵی ١٣٦٨ی هەتاوی لە کاتێکدا لەگەڵ نوێنەرانی ڕژیمی ئیسلامی خەریکی دانوستان بون بە فیشەک تیرۆ کران.

فەریدون فەروخزاد گورانیبێژ و شاعیر لە ١٦ی گەلاوێژی ساڵی ١٣٧١ی هەتاوی لە شاری «بون» بە چەندین زەبەی چەقۆ تیرۆر کرا.

عەبدولرەحمان برومەند سکرتێری لێژنەی ئیجرایی «نهزەتی مقاومەتی نەتەوەیی ئێران» لە ڕۆژی ٢٩ خاکەلێوەی ساڵی ١٣٧٠ی هەتاوی لە ماڵەکەی خۆیی بە چەندین زەربەی کارد تیرۆر کرا.

کازمی ڕەجەوی ئەندامی شورای نەتەوەیی بەرگری ئێران لە ساڵی ١٩٩٠ی زایینی لە نزیک ماڵەکەی بە فیشەک تیرۆر کرا.

ڕەزا مەزلومان لە ئەندامانی «سازمان درفش کاویانی» کە ٧ی جوزەردانی ساڵی ١٣٧٥ی هەتاوی لە ماڵەکەی خۆیی بە فیشەک تیرۆر کرا.

ئەمانە و سەدان کەسی دیکە لەلایەن بەکرێگیراوانی ڕژیمەوە چ لە ئورووپا و چ لە ناوخۆی وڵاتو چ لە هەرێمی کوردستان کە لانیکەم زیاتر لە سەدان ئەندامی کۆمەڵە و دیمۆکرات بە دەستی بەکرێگیراوانی ڕژیمی ئیسلامی ئێران تیرۆر کران.

تیرۆری کۆمەڵێک لە کەسایەتی سیاسی و ڕۆشنفکری دژ بە دەسەڵاتی ڕژیمی ئێران لە دەرەوە و چ لە ناوخو لە کاتی هاتنە سەر کاری ڕژیمەوە تا ئەمڕۆ، کارەساتیکی مێژوویی بوە کە بە دە ست بەکرێگیراوانی ڕژیمە وە خوڵقاوە.

ئە م جنایە تانە بە دەستووری دەسەڵاتدارانی ڕژیمی ئیسلامی بە تایبەتی خامنەیی و ڕەفسەنجانی و هەروەها «قوربانعلی دەری نەجەف ئابادی»، وەزیری ئیتلاعاتی ئەو کاتەی ڕژیمی ئێران، لە لایەن بەرپرسان و مووچەخۆرانی ئیدارەی ئیتلاعات و بە دەستووری سەعیدی ئیمامی جێگری ئەمنیەتی ئەو ئیدارەی و هەروەها عەلی فەلاحیان وەزیری ئیتلاعاتی، دەری نەجەف ئابادی وەزیری خاتەمی، مستەفا موسوی کازمی جێگری کاتی ئیدارەی ئیتلاعات و مهرداد عالیخانی و هە روهها...
.

هەر لە دوای پێداچوونەوە بە پەروەندەی سەعید ئیمامی ئەوە ڕوون بوەوە کە هەموو بەرپرسانی ڕژێم دەستیان هەبوە لە ترۆر کردنی سەدان کەسی سیاسیو نەیاری ڕژیمی ئیسلامی ئێرانو هەر لەو پەیوەندەدا چەندین کەس لە بەرپرسانی ئیدارەی ئیتلاعاتە وە لە لایە ن ڕژێمەوە دەستگیر کران و لە شانۆنامەیکی دادگادا بە تاوانبار ناسران و حوکمی چە ند ساڵ زیندانیان بە سە ردا سە پاندن، بە لام سە عیدی ئیمامیان وتیان لە ناو زیندان خۆیی کوشتوە.

ئەم تیرۆرانە کارەساتێک بوو کە دڵی هەموو جیهانی هەژاند، بۆ نموونە داریوش فرهرو ژنەکەی پەروانە ئەسکەندەری لە نێو ماڵەکەی خۆیاندا تێکە کرابوون، بە وتەی کۆمەڵێک لە ڕۆژنامەکانی ئەو سەردەمە، مەمکی پەروانە خێزانی داریوش فروهە ڕیان بریبوو، ئەمە کارەساتێک بوو بۆ حکومەتێک کە ناوی خۆی ناوە حکومە تی ئیسلامی.

تەنیا چەن ڕۆژ لە دوای ئەو ڕووداوە ناخۆشە هەواڵی کوژرانی محەمەد موختاری و محمەد جەعفەر پوینده لە دوای چەن ڕۆژ کە بێسەروشوێن دە بن، لە ئاکامدا لە دەورو بەری شاری تاران جنازەکانیان دۆزرانەوە کە بە شێوەیکی زۆر دڕندانە کوژرابوون، دوو ڕۆشنفکر کە جیهانی نووسین هەتا هەتایە بە داخو ماتەمینی ئەوان دەبێتو بە نەمانیان گەورەترین زەربە درا لە پەیکەرەی نووسین لە ئێران.

کارە ساتە کان هە ر بە مانە کۆتایی نەهات لە دوای ئە سوان جنازەی مەعسومە موسەدق کورەزای دوکتور موسەدقیش هەر بەو شێوە لە نێو ماڵەکەی خۆیدا دۆزرایەوەو هەر بە وتەی ڕۆژنامەکانی ڕژێم ئەویش بە شێوەیکی زۆر دڕندانەتر لەوانەی پێشوو تیکە کرابوو.

دەنگدانەوەی ئەم ترۆرانە لە جیهانی دەرەوەدا بێ وێنە بووو ڕاگەیاندنەکان ئەم جنایەتانەیان بەرەوقەیرانیکی گەورە ڕاکێشا، بە هۆی ئەوەی کە ئەم ترۆرانە هەستی کۆمەڵگەی بزواندبوو، ڕژێم ناچار کرا تاقمێک لە کەسەکانی خۆی بکاتە قوربانی و هەر بەو هۆیە کومیتەیکی بۆ بەدوادا چوونی ئەم ترۆرانە کە دەوترێت زیاتر لە ٨٠ کەس بوون، دروست کرد بەڵام هەموو کردەوەکان سناریۆێک زیاتر نەبوون.

ڕۆژنامە ی کە پە ردە ی لە سە ر ئە م جنایە تانە لابرد ، کەوتە بەر ڕخنەی بەرپرسانی ڕژێم و ئەو ڕۆژنامەیە لە لایەن دادگاوە داخراو ئەمە بوە هۆی ئەوەی کە خوێندکاران بە دژی بریاری دادگا برژێننە سەر شەقامەکان و بە دوای ئەوەدا کارە سات لە دوای کارە سات، تاران بوە جیهانی کارە ساتو کارەساتێکی گەورەتر ڕوویدا، زانکۆ کرایە قاقڕستان و بە دە یان خوێندکار کوژرانو بێسە روشوێن کران ئەو ڕۆژنامە بەم شێوە دەناخوێت:

لە هیچ مێشکێکدا ناگونجێت کە کەسانێک لە نێو دەسەڵاتدا بەم شێوە دڕندانەیە بکەونە گیانی ڕۆشنفکرانو کەسایەتیە سیاسیەکانو دەست بدەنە ئەم جنایەتە، ئە م بە رپرسانە ی ڕژێم ئەم کارەساتە بە ڕەوا دە زانن و پێداگری دە کەن لە سەر ڕەوا بوونی جنایەتەکانیان.

وەزارەتی دەرەوەی ئەمریکا دەڵێت ڕژیمی ئیسلامی ئێران تەنها لە ٤٠ وڵاتدا زیاتر لە ٣٦٠ کەسی تیرۆر کردوەو ئەمە جگە لەو ئامارەیە کە لە ناوخۆی وڵات بە دەستی بەکرێگیراوانی ئیتلاعات و هەرێمی کوردستان تیرۆر کراون.

ڕژیمی ئیسلامی ئێران جگە لەوەی کەسانی سیاسیو نەیاری خۆیی دەکاتە ئامانج؛ بە شێوەیەکی بەربڵاو دەستی داوەتە هەڕەشەو ترساندنو تۆقاندنی چالاکانی مەدەنی. ئەو پێیە، ڕژیمی ئیسلامی تێدەکوشێت تا چالاکانی مەدەنیو ڕۆژنامەوانان لە ڕێگەی مەرگەوە بترسێنێتو ناچاریان بکات بێدەنگی هەڵبژێرن؛ بێدەنگێکی مەرگاویو هەر کات لەو ڕێگەوە نەیتوانیبێت بە مەرامی خۆیی بگات، وەک موختاریو محەمەد جەعفەر پوینده تیرۆری کردون.

لە کۆتاییدا ناوی کۆمەڵێک لەو کەسانەی کە لەلایەن ڕژیمەوە تیرۆ کراون دێنمەوە کە بریەتین لە:

پەروانە ئەسکەندەری – داریوش فروهر – محەمەد موختاری– محەمەد جەعفەر پوینده– حسەین بەرازەندە – ئەعمەد تەفزیلی – مامۆستا ڕەبیعی – ئەحمەد میر علایی– حەمید حاجی زادەو کورە ٩ ساڵانەکەی– غەفار حسەینی –ئیبراهیم زاڵ زادە – کازم سامی – هایک هوسپیان مهر– مهدی دیباج – سادق شەرەفکەندی – فەتاح عەبدولی– همایون ئەردەلان– نوری دەکوردی

حەفتاو پەنجەمین ساڵیادی بوردومانی ئەتومی هیروشیماو ناگازاکی

دواڕۆژ

بوردومانی ناوکی هیروشیماو ناگازاکی دوو عەمەلیاتی ناوکی بون کە لە کاتی سەردەمی شەڕی جیهانی دووهەم بە دەستوری «هری ترۆمەن» سەرۆکی کاتی وڵاتە یەکگرتوەکانی ئەمریکا بە دژی ئیمپراتوریەتی وڵاتی ژاپون ئەنجام دران. لەم عەمەلیاتەدا، دوو بومبی ناوکی لە مەودای سێ ڕۆژ بە سەر شارەکانی هیروشیماو نگازاکی خرانە خوارەوە کە بوە هۆی کاولبوونو کوشتاری بەربڵاوی شارۆمەندانی ئەو دوو شارە، لانیکەم ٢٢٠٠٠٠ کەس بە هۆی ئەم بوردومانە گیانیان لە دەست دا کە زۆربەی ئەوان شارۆمەندی مەدەنیو ئاسایی بون. زیاتر لە ١٠٠٠٠٠ کەس لە یەکەم ساتەکانی بوردومانەکە گیانیان لە دەست داو باقیەکەی تا کۆتایی ساڵی ١٩٤٥ی هەتاوی بە هۆی کاریگەری ئەو بومبانەو تەشەعشوعاتی رادیوئاکتیو گیانیان لە دەست دا.

عەمەلیاتی یەکەم: بوردمانی هیروشیما
عەمەلیاتی یەکەم لە مێژووی دوشەممە، کاتژمێر ٠٨:١٥ ی بەیانی ڕۆژی ٦ی ئەوتی ساڵی ١٩٤٥ بە کاتی شاری هیرشیما ئەنجام درا.

بومبی ناوکی یەکەم بە ناوی منداڵی چکۆلە لەلایەن فرۆکەیەک بە ناوی «ئانولاگی» بە ئنگلیسی «enola gay» شاری هیروشیمای کردە ئامانج. بۆ کاریگەری کاولکاری زیاتر، ئەو بومبە جۆرێک ڕێک خرابوو کە ٥٧٦ میتر لە سەر زەویو شارەکە بتەقێتەوە. وزەی بەرهەمهێنراوی ئەو بومبە بەرابەر بوو لەگەڵ وزەی ١٥ کیلو تون «تی ئن تی». ئاڵوگۆڕی ناوکی لەو ناوەندی ئەو بومبەدا بوە هۆیی گەرمایەکی چەندین ملێون دەرەجەی سانتیگراد. ئەم گەرمایە بۆە هۆی ئەوەی تا مەودای یەک کیلومترو نیو بە شێوەی گشتی بتوێتەوەو لە ناو بچێت. ئەو خەڵکەی لە دورەوە چاویان بە تەقینەوەکە کەوتبوو دەیانوت خورێکی دیکەیان لە ئاسماندا دیوە.

دو بەشی خانوەکانی «هیروشیما» بە تایبەت کارگەی پولاو پیشەیی وەک «میتسوبیشی» بە هۆی ئەو بوردمانەوە بە گشتی لە ناو چون. تەنها شتێک کە لەو شارە بە پاوە مایەوە ئالاری پەرەپێدانی پیشەیی پارێزگای «هیروشیما» بو کە تەقینەوەکە لە سەر گونبەدی ئەم تەلارە ڕوویداو بە هۆیی قەرار گرتن لە ناوەندی تەقینەوەکە، ئەم بینایە بە گشتی لە ناو نەچو.

عەمەلیاتی دوهەم: بوردمانی ناگازاکی
دوو ڕۆژ دوای بوردومانی «هیروشیما»و بە پێچەوانەی چاوەروانیو مەیلی ئەمریکا، دەوڵەتی سوڤیەت ئیمپراتوریەتی ژاپونی ئاگادار کردەوە کە هێرش دەکەنە سەریانو ئەرتەشی سوور هێرشی کردە سەر سەنگەرەکانی ژاپون لە «مەنچوری». بە هاتنی دەوڵەتی سوڤیەت بۆ ناو گەمەی شەڕ لە «ئوقیانوسی ئارام» دەوڵەتی ئەمریکا بریاریدا هەر چی زووتر شەڕ بە قازانجی خۆییو بە بێ بوونی سوڤیەت تەواو بکات. هەر بە هۆی ئەو فکریەتەوە کەلک وەرگرتن لە چەکی ناوکی باشترینو سادەترین ڕێکاربو، بۆ گوشار خستنە سەر دەوڵەتی ژاپون. هێزەکانی ئەمریکا بۆ کەڵک وەرگرتن لە بوردمانی ناوکی پێویستیان بە ئیجازەی نوێ لە دەوڵەی نوێ نەبو؛ چونکا ئەو ئیجازەی کە «ترۆمەن» پێیدابون، ئیجازەی بە هێزەکانیان دەدا کە بوردومانی دیکە لەو چەشنە بکەن.

بە پێی ڕاگەیاندنی هەواناسی هێزەکانی ئەمریکا، کاتی گونجاو بۆ هێرشی دوهەم بە ژاپون سێ ڕۆژ دوای هێرشی یەکەم دەردەکەوت، و دەبوو لەم هەلە باشترین کەلک وەرگرن. ئامانجی دوایی شاری «کوکورا» بوو کە کۆمەڵێکی زۆر کارگەی ئیزامیو چەک سازی تیدا بو. لە سەرەتای ئەم مەئموریەتەداو بە پێی ڕاپورتی هەواناسی، دیدی باش بۆ کردنە ئامانجی شاری «کوکورا» بونی هەبوو، بەڵام کاتێ فرۆکەکە گەیشتە سەر ئەو ناوچەی بۆیی دیاری کرابو، هەموو ئاسمانی ئەو شارە بە دوکەڵ داپوشرابوو ئەگەری دوزینەوەی شوینی مەبەستی لە ناو بردبو. جگە لە دیدی کەم، پەداقەندی ئاسامنیو فرۆکەی شکاری ژاپون پرسەکەی برێک ئاڵوز کردبو. دوای ئەوەی فرۆکەوانەکە ناچار بو فرۆکەکە بگەرێنەتەوە، فرۆکە ئەمریکایەکە تەنها سوتەمەنی بۆ گەڕانەوە بۆ پایگای «ئاسامنی» لە «ئوکیناوا» پێ بوو. فەرماندەی عەمەلیات بریاری دا بە جێگەی ئەوەی ئەو بومبە لە ناو دەریا فڕێ بدات یا بیگەڕێنێتەوە بۆ پایگا، وایی بە باش زانی کە ئەو بومبە لە شاری «ناگازاکی» بخاتە خوارەوە کە لە سەر ڕێگەی فرۆکەکە قەراری گرتبوو، «ناگازاکی» یەکێک لە ئامانجە هەرە بێ بایەخەکانی ئەمریکا لە ژاپون بە ئەژمار دەهات. کاولکاریەکانی «ناگازاکی» زۆر زیاتر لە «هیروشیما» بوو چونکا هیروشیما شارێکی ڕێک بوو تەشەعشوعاتی ناوکی هەموو شارەکەی تێپەڕاند، بەڵام «ناگازاکی» بە پێچەوانەوە لە نێوان دوو دۆڵدا دابەش کرابو، نیوەی شار لە دۆڵێکداو نیوەکەی دیکەی لە دۆڵەکەی دیکەدا قەرای گرتبوو بە خستنە خوارەوەی بومبەکەو خستنە خوارەی بە سەر دۆڵێکدا ئەو بەشەی کە لە دۆڵەکەی دیکەدا قەرای گرتبوو زیانی کەمتری پێگەیشتبو.

بەمشێوەوە لله مێژووی پەنج شەممە ٩ی ئەوتی ساڵی ١٩٤٥ی زایینی بومبێکی دیکە بە ناوی «پیاوی قەلەو» بە ئنگلیسی واتە «fat man» درا لە شاری «ناگازاکی». دوای کاولبونی «ناگازاکی»، ژاپون ناچار بوو خۆیی بدات بە دەستەوە.

Dwaroj@komala.com

DwaRoj

سەرنووسەر:
ڕەزا کەعبی
بەڕێوەبەری نووسین و دیزاین:
مۆهن بابەزێڕپوور
ئێدیت و پێداچوونەوە:
محەممەد قەرەدازادە

Dwaroj@komala.com

بۆ خوێندنەوەی دوارۆژ لەسەر تۆڕی ئینتێرنێت
سەردانی www.komala.com بکەن
پەیوەندی dwaroj@komala.com

ئێران و عێراق
٩٩ ساڵ دراوسێییەتی و دوژمنایەتی

ئەکرەمی میهرداد

بێگومان ئێران سەدان ساڵ زیاتر پێش عیراق دەوڵەت و تەنانەت هەندێکجار ئیمپراتۆریای ناوچەیی و جیهانیش بووە. بەڵام عیراق ٩٩ ساڵە بۆتە (یان کراوەتە) دەوڵەتی سەربەخۆ، واتە لە ساڵی ١٩٢١بەریتانیای مەزنی ئەو سەردەمە لە سێ ویلایەتی بەغداد و موسڵ و بەسرە دەوڵەتێکیان دروستکرد بەناوی عیراق و هەر خۆشیان پاراستیان و دامودوزگا و لەشکر و سەروەرییان بۆ دروستکرد. ساڵانی ١٩٢١_١٩٥٨ پەیوەندی نێوان ئێران و عیراق پەیوەندی دۆستایەتی و هاوکاری بووە، چونکە هەردووکیان بەشێک بوون لە هەژموونی بەریتانیا و هاوپەیمانەکانی لە خۆرهەڵاتی ناوین. لەو سەردەمەدا ئەم دوو دەوڵەتە بە چاودێری و لەژێر هەژموون و بەرژەوەندی بەریتانیا چەند جار پەیمان و ڕێکەوتنی ناوچەییان کردووە و بەردەوام بەرژەوەندی و هەژموونی یەکیان پاراستووە. پەیمانی سەعد ئابادی (١٩٣٧) نێوان (تورکیا، عیراق، ئێران، ئەفغانستان) و بە چاودێری و هەژموونی بەریتانیا یەکەمین پەیمانی ناوچەیی و درێژکراوەی هەژموونی بەریتانیا لە خۆرهەڵاتی ناوەڕاست، پاشان پەیمانی بەغدادی ساڵی (١٩٥٥) لەنێوان (تورکیا، عیراق، ئێران، ئەفغانستان و پاکستان) بە چاودێری بەریتانیا و ئەمریکا دژی سۆڤیەت و لەپێناوی ڕیزبەندی ناوچەیی دەوڵەتانی هاوپەیمانی بەریتانیا بوو. بێگومان هەردوو پەیمانی سەعدئاباد و بەغداد بۆ ئێران و عیراق و تورکیا بەندێکی تایبەتی تێدابوو بۆ دژایەتی و سەرکوتی بزاڤی کوردایەتی لەو دەوڵەتانەدا. لەدوای کودەتای ساڵی ١٩٥٨ی عیراق و دەرچوونی عیراق لە سنووری هەژموونی بەریتانیا یەکەمین کاری ئەوە بوو کە پێشنیازی سۆڤیەت لە پەیمانی بەغداد بچێتە دەرەوە و بەمەش لەباری عەمەلیەوە ئەو پەیمانە هەڵوەشایەوە و ئیدی دژایەتی و دوژمنایەتی نێوان عیراق و ئێران دەستیپێکرد، یان چووە قۆناغێکی دیکەوە. بەریتانیا و ئەمریکا بۆ دژایەتی سەرهەڵدانی هەژموونی سۆڤیەت لەم ناوچەیەدا پەیمانی بەغدادیان گۆڕی بە پەیمانی سەنتۆ (پەیمانی ڕێکەوتنی ناوەندی) وەکو بەشێک لە پەیمانی ناتۆ لە خۆرهەڵاتی ناوەڕاست لەنێوان (تورکیا، عیراق، ئێران، ئەفغانستان و پاکستان). لەدوای سەرهەڵدانی ئیسلامی ساڵی ١٩٧٩ و دامەزراندنی کۆماری ئیسلامی ئێران، یەکەمین کاری هاتنەدەرەوە بوو لە پەیمانی سەنتۆ و دەرچوونی ئێران بوو لە هەژموونی ئەمریکی و ڕۆژئاوایی. کە سۆڤیەتیش هەر لەو ساڵەدا ئەفغانستانیان داگیرکرد و دەسەڵاتێکی کۆمۆنیستی پاشکۆی خۆیان لەوێ دانا، بێگومان ئەوانیش لە پەیمانی سەنتۆ چوونەدەرەوە و بەم شێوەیە ئەم پەیمانە هەڵئەوەشێتەوە و ئەم ناوچەیە لە تورکیاوە بە عیراق و ئێرانەوە هەتا پاکستان دەبێتە ناوچەیەکی پڕ لە پشێوی و ئاژاوە و جەنگ و زۆرانبازی و ململانێ. گەورەترین و کارەساتترین ڕووداوی ئەم ناوچەیە جەنگی یەکەم و دووەمی کەنداو بووە، یەکەمیان لەنێوان عیراق و ئێران و دووەمیان لەنێوان عیراق و کوێت و وڵاتانی کەنداو. ئەمەش وێڕای سەرهەڵدان یان (سازدان و دروستکردنی) بزاڤە ئیسلامییە توندڕەوە چەکدارەکان لەلایەن هەموو هێز و بکەرە جیهانی و ناوچەییەکانەوە. جەنگی بەهێز و توندوتیژی نێوان ئێران و عیراق لە ساڵانی ١٩٨٠ _١٩٨٨ یەکێکە لە بەهێزترین بەڵگە مێژووییەکانی دژایەتی و دوژمنایەتی نێوان ئەم دوو دەوڵەتە، کە زۆربەی هێزە جیهانی و ناوچەییەکان هەتا توانیان ئاگر و وێرانکاری ئەو جەنگەیان بەهێز و بەهێزتر دەکرد. ساڵانی ١٩٩١ هەتا ٢٠٠٣، کە عیراق لەدوای شکستی لە جەنگی دووەمی کەنداو لەشوێنی خۆی دیل و دەستبەسەر کرابوو لەلایەن ئەنجوومەنی ئاسایشی جیهان و ئەمریکا و هاوپەیمانەکانی، ساڵانی زێڕین بوون بۆ گەشە و خۆدروستکردنی سەربازی و ئابووری و سیاسی ئێران و بەشی زۆری ئۆپۆزسیۆنی شیعە و کوردیش هەر لەو وڵاتە بوون و لەوێوە هاوکاری و یارمەتیان ئەدرا. هەرچەندە کورد لەساڵی ١٩٩١ تا ٢٠٠٣ هەرێمی کوردستانی تا ڕادەیەک سەربەخۆی لە عیراق هەبوو، بەڵام بە زۆر بەرژەوەندی و پەیمان و ناچارییەوە لەگەڵ تورکیا و ئێران هاوکار و هاوبەرژەوەندی بوو. لەدوای داگیرکردنی عیراق لەلایەن ئەمریکاوە لەساڵی ٢٠٠٣ و ڕوخاندنی دەسەڵاتی بەعس و سەدام، ئیدی عیراق ئەبێتە گۆڕەپانی ئازادی ئێران و هەم لە ڕێگای شیعەکان و هەم لەڕێگای کوردەوە سوودمەندی یەکەم عیراقی دوای ٢٠٠٣ ئێران ئەبێت و زۆرینەی حزبە شیعەیەکان سەرچاوەی بوون و پابەندییان هەتا ئێستاش هەر لە ئێرانەوە بووە، لەدوای شەڕی ناوخۆی ڕانەگەیەندراوی نێوان شیعە و سوننە یان ئەوەی کە بە جەنگی ناسنامە ناسراوە لەدوای ساڵی ٢٠٠٨ و شەلاڵ و خەڵتانکردنی سوننەی عیراق و کوشتنی زۆرترین ژمارەیان، بێگومان دیسان سوودمەندی یەکەم ئێران و ئەو هێزە شیعانەیە کە هاوپەیمان و پاشکۆی ئێرانن و سەرهەڵدانی داعش و درندەیی و وێرانکارییەکانیشی و لەناوبردنیشی هەر لە بەرژەوەندی شیعەی عیراق و دەوڵەتی ئێران بووە، لەدوای پاشەکشەی ئەمریکا لە عیراق لە ساڵی ٢٠١١ بێگومان ئێران ئەبێتە هێزی یەکەم و بڕیاردەر لە عیراق و هەموو کاروبارەکانی عیراق ئەکەوێتە دەستی ئەو و بەرژەوندی هێز و هەژموونی ئێرانی لە عیراق بەردەوام ئەبێ هەتا ئۆکتۆبەری ساڵی ٢٠١٩، کە سەرەتای وەرچەرخان و گۆڕینی هێزەکانی هەژموون و بەرژەوەندییە لە عیراق، ڕێکەوتنی ئێران و عیراق و چین لەسەردەمی دەسەڵاتی (عادل عبدالمهدی) و هەوڵدانی چین بۆ زیاتر پێکەوە بەستنی ئێران و عیراق لەژێر چاودێری و هەژموونی زلهێزێکی وەکو چین، بووە زەنگی مەترسی بۆ ئەمریکا و هاوپەیمانەکانی لە خۆرهەڵات و خۆرئاوا، کە ئەویش ئەوەی نابێت عیراق ببێتە یان بکرێتە ناوچەیەکی بەرژەوەندی و هەژموونی چینی، بێگومان بە پشتیوانی و بۆ بەهێزبوونی زیاتری ئێرانی، هەموو ئەو ڕووداو و ڕاپەڕین و بەناو شۆڕشانەی کە لە ئۆکتۆبەری ساڵی ٢٠١٩ هەتا ئێستا هەن و بەردەوامن و هەرچارەی یەکێک لە لایەنە شیعەکان یان بەشێک لە شەقامی عەرەبی و شیعی عیراق سەرکردایەتی و نوێنەرایەتی دەکرد، دەرکەوت هیچیان ڕاستەقینە و هێزی بڕیاردەر نەبوون، لەڕاستیدا هێزی بڕیاردەر لەم ڕووداوانەدا تەنیا ئەمریکا و مەرجەعیەتی شیعە و بەهاوکاری دەوڵەتانی کەنداو بووە، مەرجەعیەتی شیعە و ئەمریکا و هاوپەیمانەکانیان ئێستا توانیویانە ئەم کارانە بکەن لەدژی هەژموونی ئێرانی لە عیراق و داروودەستەکانی ئێران:

١. بەشی هەرە زۆری شەقامی عیراقیان بە سوننە و شیعەوە کردۆتە لایەنگری خۆیان و نەیاری حزبە شیعیە دەسەڵاتدارەکانی ساڵانی ٢٠٠٣_ ٢٠٢٠.

٢. بێهێزکردن و بێ نەخش کردنی هەموو حزبە شیعیە نەریتەکان و کەنار گرتنیان.

٣. دابەشکردنی هێزەکانی حەشدی شەعبی بۆ زۆرینەی سەر بەر مەرجەعیەت و کەمینەی موالی بۆ ئێران و تەنان لەدوای کوژرانی قاسم سلێمانی و ئەبومەهدی موهەندیس ئەو کەمینە موالیانەی حەشدی شەعبی نەک تەنیا بێهێزکردنیان، بەڵکو پەراوێزکردت و نایاسایی و تاوانبارکردنیان.

٤. هەمو ئەو کاندیدانەی کە پەسەندی حوبە شیعیەکان بوون، بەڵام پەسەندی مەرجەعیەت و ئەمریکا و شەقامی عیراقی نەبووت و شکستیان هێنا و سەرئەنجام کاندیدێک بووە یان (کرایە!) سەرۆک وەزیران کە گڵۆپی سەوزی ئەمریکا و شەقام و مەرجەعیەتی شیعەی بۆ هەڵکرا.

ئەوەتەی عێراق لە ساڵی ١٩٢١ کراوەتە دەوڵەت و لە سنووری هەژموونی سێ بەرەی بەتەواوی دژبەیەک و تەنانەت دوژمندا بووە. ساڵانی ١٩٢١_١٩٥٨ عێراق و ئێران پێکەوە بەشێک بوون لە ناوچەی بەرژەوەندی و هەژموونی بەریتانیا و ئەمەریکا و هەربۆیەش ئەو سەردەمە بە سەردەمی زێڕینی هاوکاری و هاوبەرژەوەندی و هاوپایمانی نێوان ئەم دوو دەوڵەتە دائەنرێ. لە دوای نەمانی ڕژێمی پاشایەتی و دروستبوونی کۆماری عیراق لە ساڵی ١٩٥٨عیراق ئەکەوێتە ژێر نەزموونی سۆڤیەت و هەوڵ و پلانەکانی ئەمریکا بۆ شێواندن یان بێهێزکردنی عیراقی ژێر هەژموونی سۆڤیەتی و بە هاوکاریکردنی بزووتنەوەی چەکداری کورد و بە هاوکاری ئێران و ئیسرائیل. لەدوای جەنگی هەشت ساڵەی ١٩٨٠_١٩٨٨ دیسان ئێران ئەبێتە پشت جەبهەی بزوتنەوەی چەکداری کوردستان و پەناگەی حزبە شیعیەکانی عیراق لە دژی دەسەڵاتی بەعس و سەدام. یەکێک لە پرس و ڕووداوە سەرسامەکانی عیراق دەسەڵاتی بەعس بووە لە ساڵانی١٩٦٣_ ١٩٦٨_١٩٧٩_٢٠٠٣ و بە هەموو قۆناغەکانیەوە کە زۆرترین سوودیان لە ئەمەریکا لەلایەک و سۆڤیەت لەلایەکی دیکە و لە دەوڵەتانی عەرەبی لەلایەنی سێهەم کردووە و زۆربەشیان لە دژی ئێران و لە دژی بزاڤی چەکداری کوردستان بە کارهێناوە. لە تەمەنی ٩٩ ساڵەی عیراق و ئێران پرسێکی گرنگمان بۆ دەرئەکەوێ، کە ئەویش ئەوەیە ئەم دوو دەوڵەتە تەنیا کاتێک ئەتوانن دوو دراوسێی دۆست و هاوکار بن کە سەر بە هەژموون و بەرژەوەندی یەک ئۆردوگای جیهانی بن و لەگەڵ دەوڵەتانی کەنداو و تورکیا، وەکو ساڵانی سەردەمی پەیمانی سەعدئابادی ١٩٣٧ و پەیمانی بەغدادی ١٩٥٥. زەمینەو هۆکاری ئەم ئاڵۆزیەش لەم پەیوەندیانەدا ئەگەڕێتەوە بۆ ئەم پرسانە:

١. هەردووکیان دوو وڵاتی گەورەی ناوچەکەن و هێزو کاریگەرییان لەسەر وڵاتانی دیکە هەیە.

٢. هەردووکیان دوو وڵاتی نەوتی پلە یەکی جیهانین، یان لە ڕیزی وڵاتانی پلە یەکی نەوتین.

٣. هەردووکیان کاریگەری ڕاستەوخۆیان لەسەر ئارامی و ئاسایشی کەنداو هەیە کە کەنداویش دەروازەی دەریایی هەموو وڵاتانی ناوچەکەیە.

٤. هەدوولا دوو وڵاتی ئیسلامی بەهێزن و زۆرترین ژمارەی شیعەی دنیا لەو دوو وڵاتەن و مەرجەعیەتی هەریەکەشیان خۆی بە شایانی سەرکردایەتی شیعەی جیهانی ئەزانێ وئیجتهادی سیاسی ودینیشیان جیاوازە.

٥. هەردووکیان پێکهاتەی نەتەوایەتیان نزیکە لە یەک و کورد و عەرەب و تورکمان و ئاشوری و مەسیحی و شیعە و سوننەشیان هەیە و دوو وڵاتی موزایکن لە باری نەتەوایەتیەوە، کە ئەمەش وا دەکات هەمیشە کێشەی ناسنامە و نەژادە جیاوازەکانیان هەبێت، لە هەمان کاتیشدا دەسەڵاتی ئاینی و مەزهەبی هەریەکەشیان لە قۆناغە جیاوازەکاندا هەمیشە مایەی کێشە و نائارامی و ئاستەنگ بووە.

٦. هەردووکیان دوو دەوڵەتی ناسراو بە (نەتەوەی دەوڵەتن) واتە هەردووکیان لە پێشدا دەوڵەت بوون (ئێران دەوڵەتێکی کۆنی مێژوویی و عێراق دەوڵەتێکی نوێی دروستکراو) و ئینجا هەوڵیانداوە نەتەوەی بۆ دروستبکەن و لە ڕێگای دەسەڵات و زاڵکردنی نەتەوەی سەردەستەوە (فارس و عەرەب) و بەهۆی توانەوی نەتەوایەتی نەژاد و نەتەوەکانی دیکە زۆریان هەوڵدا نەتەوە یان گەلی ئێرانی و عێراقی دروست بکەن سەرەڕای زوڵم و زۆری نەتەوایەتی و دیکتاتۆری دەسەڵاتەکان، بەڵام هەتا ئێستاش نەیانتوانیوە گەلێکی هاوئاهەنگ و هاوبەرژەوەندی لەکۆی نەژاد و ئایین و نەتەوەکان دروست بکەن.

٧. دوژمنایەتی نەریتی و مێژوویی نێوان فارس و عەرەب بێگومان هەر لە سنووری ئێران و عیراق دەستی پێکردووە و هەر دەبێت لەو سنوورەش ڕێکەوتن و دانوستان و سازش بکرێت بۆ کۆتاییهێنان بە مێژووی کۆن و نوێی دژایەتی نێوان عەرەب و فارس، دەبێتە دژایەتی مێژوویی و کۆنی نێوان سوننەو شیعەش . هەموو ئەم هۆکارانەی باسمان کردن دەبنە زەمینەی ناخۆشی و ناکۆکی و هەندێک دژایەتی و تەماعی ئەو دوو دەوڵەتە لە یەک و ئەمانەش وادەکەن کە هەرگیز ئەم دوو دراوسێیە بە تەنیا خۆیان نەتوانن هاوکار و هاوبەرژەوەند و دۆست بن، هەر بۆیەش سەردەمی زێڕینی هاوکاری و بەرژەوەندی نێوانیان تەنیا ساڵانی ١٩٢١_١٩٥٨ بووە، ئەویش بە هۆی دەسەڵات و هەژموونی بەریتانیا و ئەمریکا بووە لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست. بەڵام سەردەمەکانی دیکە هەمیشە دراوسێیەتی نێوان ئەم دوو دەوڵەتە بە نائارامی و ئاشووب و جەنگ و تەماع و هەژموونی یەکێکیان لەسەر ئەوی تریان بە ئاکام گەیشتووە و زیان و خەسارەتی ئەم دوو دراوسێی دوژمنە. بێگومان زیاتر لە ملیۆن کوژراو و سەدان ملیۆن و ملیار دۆلار زیانی هەردوو وڵات بووە . ئێستاش عێراق و ئێران بە هەستیارترین ماوەی نێوانیان تێدەپەڕن و ئەمریکا و مەرجەعیەتی شیعەی عێراق و دەوڵەتی ئێستای عێراق لە ئێستادا لە ڕەوشی هێرشدان و هێرشی ساڵانی ٢٠١١_٢٠١٩ ی ئێرانی لەسەر عیراق لە پاشەکشەدایە و ئێستا زۆربەی کارت و (مۆرەکانی ئێرانی) لە لاوازیدان و هەموو حزبە شیعییە نەریتیەکان لاواز و پەراوێزکراون، مەرجەعیەتی شیعە بە عەمەلی لە بەرەی ئەمەریکا و بە ناو شەقامی عێراقدایە و زۆرینەی هێزەکانی حەشدی شەعبی گەڕاونەتەوە لای مەرجەعیەت و دەوڵەت و کەمینەی حەشدی موالی بۆ ئێران تووشی قەیران و لاوازی و تاوانبارکردن کراون و تەنانەت ئەمریکا بە ئاشکرا لێیان دەدات و ڕاویان دەنێ و بە نایاسایی دەیانناسێنێ. دیمەنی ئێستای عیراقی دروستبوونی ڕیزبەندییەکە بە سەرۆکایەتی ئەمریکا و پێکهاتووە لە مەرجەعیەتی شیعە و هەر سێ سەرۆکایەتی عیراق و کورد و سوننە و شەقامی عەرەبی و بە ئاشکراش دژایەتی لەگەڵ هەژموون و دەسەڵاتی ئێرانی و هاوکار و پاشکۆکانی. ڕۆژان و مانگەکانی ئایندە و وادەی هەڵبژاردنی زوو وەختی ئایندەی عێراق و ڕیزبەندیە سیاسیەکان زۆر شت دەرئەخات و ئاسۆی سەردەمێکی نوێ لە بەرژەوەندی ئەمریکا و هاوپەیمانەکانی لە عێراقدا مسۆگەر دەکات!